

**Valsts pētījumu programma
“Ekonomiskais, politiskais un juridiskais ietvars
Latvijas tautsaimniecības potenciāla saglabāšanai
un konkurētspējas pieauguma veicināšanai pēc
pandēmijas izraisītas krīzes (reCOVery-LV)”**

VPP-COVID-2020/1-0010

Ziņojums

**“E-komercijas attīstības un papīra aprites
mazināšana pēc pandēmijas izraisītās krīzes”**

Jelgava-Rīga, 2020

Satura rādītājs

Saīsinājumu un apzīmējumu saraksts	3
Kopsavilkums	4
IEVADS.....	9
1. E-KOMERCIJAS PAKALPOJUMU UN RĪKU TIESISKAIS REGULĒJUMS	10
1.1. E- komercijas tiesiskais regulējums	10
1.2. Vienota digitālā tirgus pamatprincipi	20
2. LATVIJAS DIGITĀLĀS VIDES UN E-KOMERCIJAS ANALĪZE.....	27
2.1. Digitālās vide un e-komercijas izmantošana Latvijā.....	27
2.2. DESI indeksa struktūra	35
3. IZAICINĀJUMI DIGITĀLĀS TRANSFORMĀCIJAS VEICINĀŠANAI, ATTĀLINĀTĀ DARBA NODROŠINĀŠANAI UN PAPĪRA APRITES SAMAZINĀŠANAI	46
3.1. Esošās situācijas analīze – iedzīvotāju aptaujas rezultāti.....	46
3.2. Iespējas digitalizācijas veicināšanai un papīra aprites samazināšanai: valsts institūciju savstarpējā sadarbībā un sadarbībā ar juridiskām un privātpersonām	49
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI PAPĪRA DOKUMENTU APRITES MAZINĀŠANAI	55
Pielikums.....	62
Aptaujas rezultāti – respondentu viedoklis.....	62

Saīsinājumu un apzīmējumu saraksts

CSP	Centrālās statistikas pārvalde
EM	Ekonomikas ministrija
IKT	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
LVRTC	Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi, kas Latvijā ietver arī mikrouzņēmumu sektoru
NVO	Nevalstiskās organizācijas
LIA	Latvijas Interneta asociācija
LIKTA	Latvijas Informācijas un Komunikācijas tehnoloģijas asociācija
LTA	Latvijas Tirgotāju asociācija
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
OECD	attīstības un sadarbības organizācija
SM	Satiksmes ministrija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VID	Valsts ieņēmumu dienests

Kopsavilkums

1. Projekta mērķis

- 1.1. Izpētīt un analizēt normatīvos aktus nacionālā līmenī, identificējot likumus un Ministru kabineta noteikumus, kuri gan veicina, gan ierobežo komercdarbību e-vidē (t. sk. e-rēķini, e-paraksts, normatīvie akti, kas paredz datu uzglabāšanu, u.c.).
- 1.2. Izpētīt e-komercijas lietošanu Latvijas uzņēmumos un noteikt galvenos šķēršļus, kas ierobežo uzņēmumu darbību e-komercijas jomā.
- 1.3. Izanalizēt uzņēmumu un publiskā sektora savstarpējo komunikāciju un rast iespējas mazināt papīra apriti un palielināt izveidoto publisko pakalpojumu lietojamību.

2. Projektā īstenotās aktivitātes

- 2.1. Ir izanalizēti spēkā esošie normatīvie akti, sagatavoti normatīvo aktu priekšlikumi un izvērtēta to ietekme uz e-komercijas attīstību un papīra aprites mazināšanu valsts un privātajā sektorā.
- 2.2. Ir izanalizēti esošie Latvijas CSP statistikas dati un DESI (Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss) rādītāji, lai atrastu kopsakarības un pretrunas e-komercijas un publisko pakalpojumu izmantošanā.
- 2.3. Ir veikta uzņēmumu aptauja par e-komercijas izmantošanu un tās ietekmi Covid-19 krīzes radīto problēmu risināšanā.
- 2.4. Ir veikta uzņēmumu un privātpersonu aptauja par attālinātā darba ietekmi uz saziņu starp valsts un pašvaldību institūcijām un komercuzņēmumiem ar mērķi mazināt papīra apriti.
- 2.5. Ir veiktas ekspertu intervijas un diskusijas ar profesionālām nevalstiskām organizācijām, lai noskaidrotu veidus, kā aktivizēt uzņēmumus izmantot e-komerciju un mazināt papīra dokumentu apriti.

3. Projekta galvenie secinājumi par e-komercijas izmantošanu

- 3.1. Latvijā pastāvošā normatīvo aktu bāze kopumā atbalsta un veicina e-komercijas izmantošanu visos Latvijas tautsaimniecības sektoros, kas liecina, ka nav juridisku šķēršļu aktīvai e-komercijas attīstībai Latvijā jebkurā tautsaimniecības sektorā. (Skat. tab.1.)
- 3.2. Visi nākotnes stratēģiskie un plānošanas dokumenti pilnībā ir orientēti uz digitālās vides potenciāla izmantošanu tautsaimniecības attīstībā, un detalizēta rīcības plāna izstrāde, ievērojot šo dokumentu galvenos uzstādījumus, sekmētu procesu virzību un attīstībai pozitīvu rezultātu sasniegšanu. Lai veicinātu e-komercijas plašāku izmantošanu Latvijas uzņēmumos, nav jāveic būtiskas izmaiņas pašreizējos normatīvajos aktos, bet tie jāizmanto darbībā. (Skat. tab.1.)
- 3.3. E-komercija Latvijā attīstās, it īpaši MVU sektorā, ar pieauguma tendenci. Covid-19 ierobežojumi ir paātrinājuši pāreju uz elektronisko dokumentu apriti tajās valsts un pašvaldību institūcijās, kas to līdz tam nav aktīvi izmantojušas, motivējot privāto sektoru sekot šim paraugam un izmantot elektroniskos dokumentus. (CSP, un komerciālo pētījumu dati 2020.)
- 3.4. Lielākais šķērslis e-komercijas izmantošanā, it īpaši MVU sektorā, ir uzņēmumu vadītāju un vadošo darbinieku izpratnes un zināšanu trūkums par e-komercijas iespējām un pozitīvo sniegumu uzņēmējdarbības attīstībā. Šajā kontekstā noteikti izceļama speciālistu nepietiekamība e-komercijas jomā. (Pētījuma aptauju un ekspertu interviju dati, 2020.)
- 3.5. Covid-19 krīzes apstākļi daļu uzņēmēju pārorientējuši sākt izmantot digitālos rīkus, kurus pirms tam viņi bija uzskatījuši par nevajadzīgiem savā biznesa organizācijas vidē

(piem., digitālais paraksts, pasūtījumu organizēšana e-veikalos, preču pārdošana esošajās e-komercijas platformās). (Pētījuma interviju un LVRTC dati, 2020.)

3.6. Lai gan Covid-19 krīzes ierobežojumu ietekmē daudzi uzņēmumi pilnībā vai daļēji apturēja savu darbību, digitālo dokumentu aprīte un digitālā paraksta izmantošana 2020. gadā pieauga par 90 %, bet digitālais paraksts katru mēnesi tika reģistrēts 5 reizes vairāk nekā 2020. gada sākumā. (LVRTC, 2020.)

3.7. Analizējot tehnoloģisko vidi un piekļūstamību, secināts, ka Latvijā ir labi attīstīta maģistrālā piekļuves tīklu sistēma. Lielākā problēma ir uzņēmēju piekļūstamība internetam lauku teritorijās, kur nav attīstīts «pēdējās jūdzes» pieslēgums, un tas traucē nelielam skaitam uzņēmēju kvalitatīvi attīstīt e-komerciju un veidot attālinātās darbavietas. (Ekspertu intervijas, 2020.)

3.8. Analizējot DESI rādītājus, ir redzama būtiska atpazītība pakalpojumu izmantošanas sektorā, kas signalizē par uzņēmēju un iedzīvotāju digitālo prasmju trūkumu. Vienlaikus, analizējot iedzīvotāju interneta lietošanu un iepirkšanās paradumus, ir secināts, ka privātpersonu sektorā digitālo prasmju līmenis ir augstāks nekā uzņēmumu sektorā. Tas ir pretrunā ar to, ka iedzīvotāji neizmanto savas prasmes uzņēmējdarbībā. Analizējot Latvijas uzņēmēju sniegtos datus par digitālo rīku izmantošanu uzņēmējdarbībā, secināts, ka uzņēmēju dati būtiski atšķiras no DESI datiem, ko apliecina Latvijas komercuzņēmumu veikto vairāku pētījumu rezultāti. (CSP, DESI, LMT dati, 2020.)

3.9. Analizējot valsts un pašvaldību sektora sniegtos pakalpojumus uzņēmējiem un iedzīvotājiem, ir redzams, ka radīta labvēlīga vide un pakalpojumu klāsts, lai nodrošinātu aktīvu elektronisko dokumentu aprīti starp publisko pārvaldi un iedzīvotājiem. Nepieciešama iestāžu un uzņēmēju aktīvāka šīs radītās vides izmantošana. Covid-19 pandēmijas ierobežojumi sekmējuši elektronisko dokumentu aprīti starp komerciālo sektoru, iedzīvotājiem un publisko pārvaldi. (Ekspertu intervijas, 2020.)

3.10. E-komercijas lietošanas aktivizēšana un papīra aprītes mazināšana nav vienas nozaru ministrijas uzdevums, bet tas ir visu ministriju un to pārvaldībā esošo institūciju, nevalstisko profesionālo un sabiedrisko organizāciju un komerciālā sektora savstarpējās sadarbības rezultāts. Katrai ministrijai ir savi noteikti uzdevumi, atrisinot piekļūstamības un prasmju jautājumus. Analizējot valsts un pašvaldību sektora sniegtos pakalpojumus uzņēmējiem un iedzīvotājiem, ir redzams, ka radīta labvēlīga vide un pakalpojumu klāsts, lai nodrošinātu aktīvu elektronisku dokumentu aprīti starp publisko pārvaldi un iedzīvotājiem. Nepieciešama aktīvāka darbība no iestāžu un uzņēmēju puses, izmantojot radīto vidi. COVID pandēmijas ierobežojumi pozitīvi sekmēja elektronisko dokumentu aprīti starp un komerciālo sektoru, iedzīvotājiem un publisko pārvaldi. (Ekspertu intervijas, 2020)

3.11. E-komercijas lietošanas aktivizēšana un papīra aprītes mazināšana nav vienas nozaru ministrijas uzdevums, bet praktiski visu ministriju, tās pārvaldībā esošo institūciju, nevalstisko profesionālo un sabiedrisko organizāciju un komerciālā sektora savstarpējās sadarbības rezultāts, kurā katrai ministrijai ir savi noteikti uzdevumi, atrisinot piekļūstamības un prasmju jautājumus.

4. Būtiskākie secinājumi papīra aprītes mazināšanā

4.1. Pārejai uz digitalizāciju un papīra aprītes samazināšanu valstiskā līmenī ir jābūt vienam no institūciju stratēģiskās attīstības jautājumiem. Covid-19 laikā palielinājies attālinātā darbā strādājošo un attālināti apkalpoto iedzīvotāju skaits, kas sekmējis arī digitalizācijas attīstību un papīra aprītes samazināšanos. Institūcijas, kas veiksmīgi īstenojušas attālinātos

procesus digitalizācijas jomā, to uzsākušas jau pirms Covid-19, rodot ekonomiskos, labas pārvaldības u. c. efektus, tāpēc aizsākto turpinās arī pēc pandēmijas.

4.2. Veiksmīgu pāreju uz attālinātu apkalpošanu / darbu digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu nodrošinājušas tādas institūcijas kā Valsts kase un Uzņēmumu reģistrs. Valsts kase jau kopš 2020. gada marta klientu apkalpošanu veic tikai digitālā formātā. Arī Uzņēmumu reģistrs kopš 2020. gada marta klientus apkalpo tikai attālināti un tuvākajos gados plāno pāriet uz klientu apkalpošanu tikai digitāli.

4.3. Valstī ir izstrādāta normatīvā bāze digitalizācijas attīstībai, ko rāda gan pētnieku veiktā normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu analīze, gan starptautiskie pārskatī; pozitīvu virzību apliecina arī interviju rezultāti ar uzņēmējiem. Vienlaikus ir nepieciešama plaša šīs prakses izvērsšana, uzlabojumi un pilnveidojumi.

4.4. Valsts institūciju izmaksas, pārejot uz digitalizācijas procesiem, ir bijušas dažādas. Būtiskākais, ka, virzot digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu stratēģiskā līmenī kā valsts institūciju prioritāti, ilgtermiņā rodas ieguvumi, ko veiksmīgi apliecina Valsts kases un Uzņēmumu reģistra piemērs. Tāpat svarīgi ir procesus veidot vairāk centralizēti, nodrošinot vienotu dokumentu vadības sistēmu. Latvijā ir daudz plašāk jāapzinās, ka šis nav īstermiņa krīzes risinājums un tāda prakse ir jāizvērs.

4.5. Iedzīvotāju atbalstam dokumentu iesniegšanai digitālā formātā ir pieejami Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Valsts un pašvaldības vienotie klientu apkalpošanas centri (93 pašvaldībās un 122 vietās), kuros iedzīvotājiem palīdz konsultants, kā arī ir pieeja datoram. Digitalizācijas attīstībai jāņem vērā Uzņēmumu reģistra pieredze – piemērot samazinātu maksu par dokumentu iesniegšanu digitālā formātā (10 % atlaidi par valsts reģistrāciju) un papildu samaksu par klātienas apkalpošanu (EUR 4,0), tāpat nepiemērot papildu samaksu par kļūdaini iesniegtu dokumentāciju, bet ļaut to labot.

4.6. Nepieciešams saprast digitalizācijas attīstības objektīvos iemeslus. Starp tiem ir ārvalstnieku darījumu kārtošana – ja viņiem pašiem ne vienmēr ir iespējams darboties e-vidē objektīvu iemeslu dēļ (valodas nezināšana u. c.), tie veiksmīgi sadarbojas ar starpniekiem, piemēram, advokātu birojiem, kas sagatavo nepieciešamo informāciju. Ārvalstnieku darījumi ir ne vairāk kā 10 % no visiem iesniegtajiem pieteikumiem Uzņēmumu reģistrā.

4.7. Būtisks ieguldījums digitalizācijas veicināšanā un papīra aprites samazināšanā gaidāms no jaunā Grāmatvedības likuma, kurā iestrādāts procesa virzībai nepieciešams termins – “strukturēts elektroniskais rēķins”. Vienlaikus, sniedzot ziņojumus uzņēmēju auditorijai par Grāmatvedības likumā piemērotajām normām, diskusiju laikā iezīmējās vairākas tendences: 1) jautājumi par finansiālajiem ieguvumiem un kopējo labumu, piemērojot digitalizācijas procesus; 2) šaubas par zināšanām un kompetencēm pareizu digitalizācijas procesu nodrošināšanā; 3) jautājumi par Valsts ieņēmumu dienesta attieksmi gadījumos, kad visa uzņēmumu dokumentācija būs elektroniskā formātā; 4) jautājumi par datu drošību gadījumos, kad visa informācija tiek uzglabāta elektroniski; 5) bažas, ka normatīvie akti nosaka pienākumu pieņemt elektronisko dokumentu, tomēr ne vienmēr tas tiek īstenots.

4.8. Latvijā ir noteikts e-rēķinu standarts, tāpat ir spēkā, ka valsts iestādēm obligāti ir jāpieņem e-rēķinu formāts, vienlaikus digitalizācijas procesu nodrošināšanā praksē ir iezīmējušās šādas tendences: 1) uzņēmēji un iedzīvotāji ne vienmēr izprot, ka rēķins *pdf* formātā nav elektronisks rēķins, tāpat izdrukāts, parakstīts un ieskenēts dokuments nenozīmē elektroniski parakstītu dokumentu; 2) gadījumā, ja piegādes kanāls ir *xml* fails, e-rēķinu ir nepieciešams lejupielādēt, kas prasa laiku, tādējādi efektīvāks risinājums ir e-rēķinu piegādes kanāli; 3) Latvijā šobrīd netiek piedāvāta optimāla platforma, kurā varētu ērti apmainīties ar pavadzīmēm elektroniskā veidā; 4) attīstību bremsē fakts, ka līgumā nepieciešams norādīt rēķinu piegādes kanālu. Šobrīd, lai varētu sākt saņemt e-rēķinus,

līgumā ir jāveic grozījumi. Tā, piemēram, ja uzņēmumam ir 50 piegādātāji, tas nozīmē 50 līgumu grozījumus.

4.9. E-rēķinu izplatības veicināšanai Valsts reģionālās attīstības aģentūras Informācijas sistēmu attīstības departaments ir izstrādājis vadlīnijas, tiek īstenoti arī citi atbalsta mehānismi. Saskaņā ar ekspertu sniegto informāciju Latvijā šobrīd tikai aptuveni 10 % rēķinu tiek apstrādāti digitāli, līdz ar to pastāv liels attīstības potenciāls.

5. Ieteikumi un rekomendācijas e-komercijas un digitālās vides attīstības veicināšanai

5.1. Uzlabot DESI rādītājus, pilnveidot statistikas datu ieguvī :

- nepieciešama sabiedriska kampaņa, līdzdarbojoties LTRK, profesionālām NVO (LIA, LIKTA, LTA) un CSP, lai motivētu uzņēmējus sniegt precīzus datus CSP un precīzi aizpildīt anketas;
- CSP precizēt metodikas aprakstu datu iegūšanai (noteikums, ka anketu aizpilda uzņēmuma vadītājs vai vadošie speciālisti);
- UR izveidot uzņēmumu e-pratības indeksu (sadarbībā ar NVO).

5.2. LTRK aktivizēt esošos projektus par uzņēmumu darbinieku profesionālās pilnveides apmācības programmām, un pārskatīt uzņēmumu darbinieku turpmākos apmācības projektus, iekļaujot apmācību, kas sagatavo e-komercijas speciālistus.

5.3. Aktīvi turpināt izglītības pasākumus uzņēmējiem, uzņēmumu darbiniekiem digitālo prasmju apguvei un digitālās transformācijas jautājumos, organizējot attālināto apmācību (VIAA, NVO un LIAA programmas), jo tas ļauj iesaistīties reģionālo uzņēmumu darbiniekiem.

5.4. EM pasūtīt izglītības iestādēm IT un digitālās transformācijas speciālistu sagatavošanu nākotnes specialitātēs (digitālais mārketing, e-komercija, IT drošības speciālisti, IS testētāji, datu analītiķi, mākslīgā intelekta treneri).

5.5. Popularizēt Latvijas uzņēmēju veiksmes stāstus, sasniegumus e-komercijas izmantošanā un attīstībā, eksporta uzsākšanā (LIAA, VNO un VARAM).

5.6. EM sadarbībā ar VID sagatavot informatīvu skaidrojošu materiālu par nodokļu un muitas preču eksporta politiku, īpaši orientējoties uz MVU sektoru.

5.7. Steidzami uzsākt interneta platjoslas projekta II kārtu, iesaistot pašvaldības telekomunikāciju operatorus problēmu risināšanā ar zemes nomu infrastruktūras izvietojumam (SM).

5.8. Nākamajā ES finanšu instrumentu plānošanas periodā paredzēt finanšu instrumentus (nelielus grantus) uzņēmumu digitālās transformācijas projektiem, kas uzlabotu uzņēmumu darbības efektivitāti.

5.9. FM izskatīt iespēju ieviest blokķēdes tehnoloģijas (BT), kuras izmantot PVN/akcīzes u. tml. transakciju fiksācijai, kas būtiski mazinātu papīra dokumentu apriti.

6. Ieteikumi un rekomendācijas papīra aprites mazināšanai

6.1. Ekonomikas ministrijai, sadarbībā ar saistītajām institūcijām, virzīt digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu kā stratēģisko prioritāti, tajā skaitā paredzot ES fondu plānošanas periodā finansējumu valsts un pašvaldību institūciju digitālā aprīkojuma nodrošināšanai. Finansējumu digitalizācijas procesu nodrošināšanai paredzēt arī uzņēmējiem.

6.2. Ekonomikas ministrijai turpināt apmācību programmas uzņēmēju un iedzīvotāju izglītošanai digitālās transformācijas un e-vides nodrošināšanas jomā, par paraugu ņemot ESF projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” formātu.

6.3. Ekonomikas ministrijai virzīt politiku, ka pārejas periodā (piemēram, piecu gadu laikā) valsts institūcijas veicina dokumentācijas iesniegšanu elektroniskā formātā, par paraugu ņemot

Uzņēmumu reģistra pieeju (piemēro atlaidi un konsultācijas par dokumentācijas elektronisku iesniegšanu (vai papildu maksu par dokumentu iesniegšanu papīra formātā) vai papildu punktus vērtēšanas kritērijos projektu konkursos gadījumā, ja pieteikumus ļauts iesniegt gan elektroniski, gan papīra formātā).

6.4. Valsts ieņēmumu dienestam nodrošināt publiski pieejamu oficiālu informāciju par iespēju grāmatvedības dokumentāciju iesniegt un uzturēt elektroniskā formātā, lai mazinātu uzņēmēju neizpratni attiecībā uz to, vai elektroniskā dokumentācija tiks pieņemta.

6.5. Ekonomikas ministrijai, sadarbībā ar nevalstiskām organizācijām, nodrošināt informatīvu kampaņu par to, ko nozīmē elektroniski rēķini un dokumenti (piemēram, ka tie nav rēķini *pdf* formātā vai izdrukāts, parakstīts un ieskenēts dokuments); kā arī, ievērojot konkurences nosacījumus, veidot kampaņas par nepieciešamību veicināt norēķinus digitālā formātā, lai mazinātu vienu no galvenajām ekspertu norādītajām problēmām digitalizācijas attīstībai – uzņēmēju un iedzīvotāju nevēlēšanās mainīt domāšanu.

6.6. Ekonomikas ministrijai, sadarbībā ar partnerinsitūcijām, ES fondu plānošanas periodā paredzēt finansējumu, lai izveidotu platformu ērtai apmaiņai ar pavadzīmēm elektroniskā formātā, kā arī savstarpējai datu apmaiņai starp divām grāmatvedības programmām.

6.7. Ekonomikas ministrijai mainīt nosacījumus, ka līgumos nepieciešams norādīt rēķinu piegādes kanālus, pievienojot atsauci, – gadījumā, ja līguma puses vienojas par e-rēķiniem, tad e-rēķinam ir līdzvērtīgs juridisks spēks un līgumos nav nepieciešams veikt grozījumus (papildināt Ministru kabineta 2019. gada 9. aprīļa noteikumus Nr. 154 “Piemērojamais elektroniskā rēķina standarts un tā pamatelementu izmantošanas specifikācija un aprites kārtība” ar nosacījumu, ka e-rēķinus iespējams pieņemt arī gadījumos, ja tie nav minēti sadarbības līgumos).

6.8. Ekonomikas ministrijai paredzēt visaptverošu pētījumu par uzņēmumu progresu un izaicinājumiem digitalizācijas procesu piemērošanā un papīra aprites samazināšanā, kā arī paredzēt detalizētas atskaites par institūciju izlietotā papīra apjomu.

6.9. Ekonomikas ministrijai, sadarbībā ar nevalstiskām organizācijām, izstrādāt nolikumu konkursam par uzņēmumu digitalizāciju, sniedzot iespēju tajā pieteikties uzņēmumiem ar digitalizētu darbību.

7. Paredzamā ietekme un ieguvumi

Valsts, pašvaldību, NVO un komerciālā sektora savstarpējā sadarbība, realizējot piedāvāto priekšlikumu kompleksu, būtiski uzlabos Latvijas uzņēmumu darbību digitālajā vidē un saziņā ar publisko pārvaldi:

7.1. Realizējot uzņēmumu darbinieku neformālās un profesionālās tālākizglītības projektus, tiks paplašinātas zināšanas un izpratne par digitālās transformācijas priekšrocībām, kas savukārt veicinās uzņēmumu darbības efektivitāti;

7.2. Valsts institūcijas, ievērojot esošo normatīvo aktu regulējumu, ikdienā mazinās papīra apriti un, informējot klientus par iespējām saņemt elektroniskos pakalpojumus, būtiski mazinās papīra apriti starp privāto un publisko sektoru;

7.3. Visām publiskās pārvaldes atbildīgajām institūcijām, iesaistoties esošo attīstības programmu realizācijā, būtiski palielināsies pieklūstamības iespējas digitālajiem pakalpojumiem un to izmantošanai, kas ne tikai dos iespēju e-komercijas izmantošanai, bet arī mazinās papīra apriti komunikācijā.

IEVADS

Ziņojums ir daļa no Valsts pētījumu programmas “Ekonomiskais, politiskais un juridiskais ietvars Latvijas tautsaimniecības potenciāla saglabāšanai un konkurētspējas pieauguma veicināšanai pēc pandēmijas izraisītas krīzes (reCOVvery-LV)”.

Ziņojums veltīts “reCOVvery-LV” projekta papildu uzdevumiem:

- Komercedarbības veicināšanai e-vidē;
- Papīra aprites samazināšanai ekonomikā;

Ziņojumā tiek izanalizēts e-komerciju pakalpojumu un rīku tiesiskais regulējums un tā ieviešana papīra aprites samazināšanai, izpētīta Latvijas digitālā vide un e-komercija, identificēti izaicinājumi digitālās transformācijas veicināšanai un papīra aprites samazināšanai, kā arī sniegti aptaujas rezultāti par attālinātā darba ietekmi uz saziņu starp valsts un pašvaldību institūcijām un komercuzņēmumiem ar mērķi mazināt papīra apriti.

Pētījuma ierobežojumi:

1. Ierobežota CSP un starptautisko statistisko datu pieejamība par ekonomisko rādītāju dinamiku Covid-19 krīzes laikā apgrūtināja starptautisko salīdzinājumu un attīstības tendenču izvērtējumu uzņēmējdarbības sektorā.

2. Pētījums neietver detalizētu normatīvo aktu analīzi, kā arī normatīvo aktu projektu izstrādi, piemēram, dokumentu apriti civillietās (Civilprocesa likuma noteiktā kārtībā), apzinoties, ka prasījuma pieteikumus (ar pierādījumiem) vēl joprojām ir jāiesniedz papīra formātā (vai elektroniski, taču tad tiesa tos pati izdrukā). Tajā pašā situācijas risinājumiem tiek rekomendēts ņemt vērā ieteikumus pilnībā pāriet uz dokumentu digitālu apriti, par piemēru ņemot Uzņēmuma reģistra pieredzi.

3. Pētījumā nav veikta analīze attiecībā uz esošiem papīra dokumentiem, kurus, saskaņā ar normatīvajiem aktiem, nepieciešams glabāt vairākus gadus, jo veiktā izpēte paredz iespējas lietvedības sistēmu ieviešanai, kas attiecīgi ļautu nodrošināt dokumentu digitālu apriti nākotnē.

Pētījuma rezultāti publicēti šādos izdevumos:

- *Remote Work As a Tool Of Industry 4.0: Challenges Faced by Covid-19 and Future Perspectives/ the International Scientific Conference "The Impact of Industry 4.0 on Job Creation 2020"* Proceedings (*open-access* izdevums; indeksēts Web of Science datu bāzē)/ <https://fsev.tnuni.sk/konferencia2020/index.php?id=information-in-english>
- *Public Financial Support for Micro-enterprises in the COVID-19 Crisis/ XIV International and Near Eastern Congress Series on Economics, Business and Management Proceedings, Bulgaria, 2020* 248.-262.lpp. (*open-access* izdevums; indeksēts Web of Science datu bāzē)/ ISBN: 978-619-203-289-0
- *Public Financing Support Options To Micro-Enterprises For Innovation/ European Integration Studies* (*open-access* izdevums; indeksēts Web of Science datu bāzē)/ <https://eis.ktu.lt/index.php/EIS> /Online ISSN: 2335-8831

Par pētījuma rezultātiem ziņots četrās starptautiskās zinātniskās konferencēs un vienā vietējā līmeņa seminārā.

1. E-KOMERCIJAS PAKALPOJUMU UN RĪKU TIESISKAIS REGULĒJUMS

1.1.E- komercijas tiesiskais regulējums

ES plānošanas periodā no 2014. līdz 2020.gadam, gan nākamajam plānošanas periodam no 2021. līdz 2027.gadam, izvirzīti šādi politikas mērķi:

- Stimulēt e-tirdzniecību ES, cīnoties pret ģeogrāfisko bloķēšanu un gādājot par pieejamāku un efektīvāku paku piegādi pāri robežām;
- Modernizēt ES noteikumus autortiesību jomā, lai tos pielāgotu digitālajam laikmetam;
- Atjaunināt ES audiovizuālos noteikumus un radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus salīdzināmiem digitālajiem avotiem, cīnīties pret nelikumīgu saturu tiešsaistē un aizsargāt visneaizsargātākos lietotājus;
- Paplašināt Eiropas reakciju uz kibernetiskiem, nostiprinot ES kibernetiskās aģentūru (ENISA), izveidojot efektīvas kibernetiskā drošības novēršanas spējas un nosakot kriminālbildību, lai labāk aizsargātu Eiropas iedzīvotājus, uzņēmumus un publiskās iestādes;
- Atrasisīt Eiropas datu ekonomikas potenciālu, izstrādājot skaidrus noteikumus brīvai datu plūsmai ES (izņemot personas datus);
- Stratēģijas “Savienojamība Eiropas Gigabitu sabiedrībai” ietvaros nodrošināt, ka ikvienam Eiropas Savienībā ir labākais iespējamais interneta pieslēgums;
- Pielāgot jaunajai digitālajai videi noteikumus par personas datu aizsardzību internetā;
- Palīdzēt lieliem un maziem uzņēmumiem, pētniekiem, iedzīvotājiem un publiskajām iestādēm gūt maksimālu labumu no jaunajām tehnoloģijām, gādājot par to, ka katram ir vajadzīgās digitālās prasmes, un finansējot ES līmeņa pētniecības darbības veselības un augstas veiktspējas skaitļošanas tehnoloģiju jomā (Eiropas Komisija, 2017c)¹.

Tā kā elektroniskā vide ir globāla un starptautiska, tad vairums valstu, ņemot vērā iekšējo specifiku, vēsturisko un kultūras pieredzi, veido samērā līdzīgu un saskaņotu normatīvo aktu bāzi.

Starptautiskajai likumdošanas bāzei, kas regulē IKT nozari, pamatu veido vispārīgie principi, kas ir iezīmēti ANO apstiprinātajā Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, kuru ANO Ģenerālā Asambleja pieņēma 1948.gada 10.decembrī:

- **Informācijas atklātības princips** nosaka, ka visai elektroniskā vidē atrodamajai informācijai, it īpaši valsts informācijai ir jābūt atklātai, izņemot likumdošanā noteiktajos ierobežojumos. Šo principu atbalsta Latvijas augstākais likumdošanas akts- Satversme, Informācijas atklātības likums un Civillikums.
- **Privātās dzīves aizsardzības princips** nosaka to, ka nevienam nav tiesības iejaukties persona privātajā dzīvē, kas elektroniskajā vidē kļūst aizvien aktuālāks jautājums un izraisa daudz diskusiju.
- **Informācijas drošības princips**, kas nosaka, ka informācija pārraidīšanā informācija, nedrīkst tikt izmainīta, saglabājot tās oriģinalitāti. Šis princips tāpat saglabā informācijas nenoliegšanas principu, kas nozīmē nenoliegt informācijas izcelsmes avotu, ja tas ir identificējams.
- **Informācijas brīvas pārraides princips**, dod iespēju neierobežot informācijas plūsmu, izņemot likumā paredzētos gadījumus, kad informāciju ir aizliegts izplatīt. Atsevišķi likumu punkti nosaka, kad informāciju ir pretlikumīgi izplatīt.
- **Informācijas identifikācijas iespēja** - šis princips nosaka, ka aizsargājama informācija

¹ Eiropas Komisija (2017c) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par digitālā vienotā tirgus stratēģijas īstenošanas vidusposma pārskatu: Satiklota digitālais vienotais tirgus visiem [tiešsaistē] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0228&from=EN>

ir tikai identificējama informācija un tās avots. Šis princips ir ļoti svarīgs elektronisko dokumentu un elektroniskā paraksta juridiskajā akceptēšanā.

- **Personas aizsargāšana no negodīgas, nevēlamas un nelikumīgas informācijas** princips nosaka valsts uzdevumu pasargāt iedzīvotājus, no tiem nevēlamas, kaitīgas, negodīgas un nelikumīgas informācijas.
- **Atbildība par IKT tiesību pārkāpumiem** nosaka, ka dokumentēta elektroniska informācija ir aizsargāta, un par katru pārkāpumu vainīgajai personai iestājas atbildība. Lielākā daļa šo normatīvu ir iestrādāti krimināllikumā (Šmite u.c., 2005)².

Būtiskākie nacionālie likumi un MK noteikumi, kas ietekmē e-komercijas attīstību Latvijā:

Valsts informācijas sistēmu likums. E-pakalpojumu izveide un nodrošināšana ir balstīta uz valsts informācijas sistēmu izmantošanu. Likums un attiecīgie MK noteikumi regulē valsts informācijas sistēmu darbību un drošību. Valsts informācijas sistēma ir strukturizēts informācijas tehnoloģiju un datu bāzu kopums, kuru lietojot tiek nodrošināta valsts funkciju izpildei nepieciešamās informācijas ierosināšana, radīšana, apkopošana, uzkrāšana, apstrādāšana, izmantošana un iznīcināšana (Valsts informācijas sistēmu likums, 2002). Atbilstoši Valsts informācijas sistēmu reģistra sniegtajiem datiem - Latvijā kopumā ir 173 valsts informācijas sistēmas. Piemēri: Uzņēmumu Reģistrs, Zemes Kadastrs, Zemesgrāmata, VID Elektroniskās deklarēšanas sistēma (EDS), Iedzīvotāju reģistrs u.c. sistēmas (VARAM, 2019)³.

Elektronisko dokumentu likums (EDL) (Elektronisko dokumentu likums, 2002)⁴. Likums nosaka elektronisko dokumentu un elektroniskā paraksta izmantošanu. Likumā atrunāts, ka valsts un pašvaldību iestādēm ir pienākums pieņemt elektroniskos dokumentus no fiziskajām un juridiskajām personām. Tāpat Elektronisko dokumentu likums nosaka, kādos gadījumos e-parakstu nevar izmantot: līgumiem, ar kuriem tiek radītas vai nodotas tiesības uz nekustamo īpašumu, izņemot nomas tiesības; līgumiem, kuri saskaņā ar likumu nav spēkā, ja tie nav apliecināti likumā noteiktajā kārtībā; galvojuma līgumiem, ja galvojumu piešķir, un kļūdas nodrošinājumiem, ja tos sniedz personas, kuras darbojas nolūkos, kas nav saistīti ar šo personu arodu, uzņēmējdarbību vai profesiju; darījumiem ģimenes tiesību un mantojuma tiesību jomā. Likumā iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 1999.gada 13.decembra direktīvas 1999/93/EK par Kopienas elektronisko parakstu sistēmu.

Saskaņā ar EDL izšķir vairāku veidu elektroniskos paraktus jeb parakstīšanās metodes, jo EDL nosaka divu veidu paraktus (elektronisks paraksta un drošais elektronisks paraksts), bet tos lietojot kopā ar citiem elementiem var izveidot vēl šādas parakstīšanās metodes:

- elektroniskais paraksts — elektroniski dati, kas pievienoti elektroniskajam dokumentam vai loģiski saistīti ar šo dokumentu, nodrošina elektroniskā dokumenta autentiskumu un apstiprina parakstītāja identitāti” (EDL 1.panta 4.punkts)
- elektronisks paraksts kopā ar rakstisko vienošanos starp pusēm par šāda paraksta lietošanu (EDL 3. Panta 2.daļa). Viens no vispazīstamākajiem šīs metodes lietošanas piemēriem ir Valsts ieņēmumu dienesta elektroniskā deklarēšanas sistēma. VID EDS e-paraksts ir izmantojams, ja pirms elektroniskā paraksta lietošanas puses vienojas par šādas metodes lietošanu. Jānorāda, ka rakstiskā vienošanās jānoformē un jāparaksta vai

² Šmite D., Dosbers D., Borzovs J. (2005) Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares tiesību un standartu pamati [tiešsaiste]: Latvijas Universitāte [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/1480/Inform%C4%81cijas%20tehnolo%C4%A3ijas%20nozares%20ties%C4%ABu%20un%20standartu%20pamati.pdf?sequence>

³ VARAM (2019) Valsts informācijas sistēmu reģistrs [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&type=1>

⁴ Elektronisko dokumentu likums: LR likums (2002) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68521>

nu papīra formā, vai arī elektroniski ar drošu elektronisku parakstu. Līdzīgi paraksti tiek izmantoti klientu sadarbībai ar bankām un citiem elektronisko pakalpojumu sniedzējiem (Lausks, 2010)⁵.

Drošs elektroniskais paraksts — elektroniskais paraksts, kas atbilst visām šādām prasībām:

- tas ir piesaistīts vienīgi parakstītājam,
- tas nodrošina parakstītāja personas identifikāciju,
- tas ir radīts ar drošiem elektroniskā paraksta radīšanas līdzekļiem, kurus var kontrolēt tikai parakstītājs,
- tas ir saistīts ar parakstīto elektronisko dokumentu tā, lai vēlākas izmaiņas šajā, dokumentā būtu pamanāmas,
- tas ir apliecināts ar kvalificētu sertifikātu” (EDL 1. Panta 2.punkts).

Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums (Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums, 2004)⁶. Likums reglamentē komerciālu paziņojumu (reklāmas) nosūtīšanu ar e-pastu. Informācijas sabiedrības pakalpojumi ietver preču un pakalpojumu elektronisku tirdzniecību, komerciālo paziņojumu sūtīšanu, iespēju piedāvāšanu informācijas meklēšanai, piekļuvei pie tās un informācijas ieguvei, pakalpojumus, kas nodrošina informācijas pārraidi elektronisko sakaru tīklā vai piekļuvei elektronisko sakaru tīklam, informācijas glabāšanu. Nosūtot kādu paziņojumu savam klientu lokam jāievēro, lai komerciāls paziņojums atbilst šādām prasībām:

1. Tas ir skaidri atpazīstams kā komerciāls paziņojums;
2. Ir skaidri nosakāma persona, kuras vārdā šis komerciālais paziņojums izplatīts;
3. Ir precīzi formulēts piedāvājuma saturs un pakalpojuma saņemšanas noteikumi;
4. Atlaides, prēmijas un balvas ir skaidri atpazīstamas, un to saņemšanas noteikumi ir skaidri izklāstīti;
5. Reklāmas sacensības, loterijas vai spēles ir skaidri atpazīstamas, un attiecīgie dalības noteikumi ir viegli pieejami, kā arī skaidri un nepārprotami izklāstīti;
6. Pakalpojuma saņēmējam ir dota iespēja atteikties no turpmāku komerciālu paziņojumu saņemšanas.

2011. gada 8. jūnijā stājas spēkā likuma grozījumi par sīkdatņu (*cookies*) izvietojumu. Likums, pārņemot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/136/EK prasības, tiek papildināts par informācijas uzglabāšanu galiekārtā. Informācijas uzglabāšana abonenta vai lietotāja galiekārtā vai piekļuves iegūšana galiekārtā uzglabātajai informācijai ir atļauta, ja attiecīgais abonents vai lietotājs ir devis savu piekrišanu pēc tam, kad saņēmis skaidru un visaptverošu informāciju par iepriekšminētās apstrādes mērķi saskaņā ar **Fizisko personu datu apstrādes** likumu (Fizisko personu datu apstrādes likums, 2018)⁷. Piekrišana nav nepieciešama, ja informācijas uzglabāšana galiekārtā vai piekļuves iegūšana galiekārtā uzglabātajai informācijai ir nepieciešama informācijas aprites nodrošināšanai elektronisko sakaru tīklā vai starpnieka pakalpojumu sniedzējam, lai sniegtu abonenta vai lietotāja pieprasīto pakalpojumu. Līdz ar to tiek mainīti ierastie *cookies* izvietojšanas noteikumi – turpmāk *cookies* izvietojšanai būs jāsniedz skaidra informācija par informācijas apstrādes mērķi, un jāsaņem galiekārtas abonenta vai lietotāja piekrišana.

⁵ Lausks G. (2010) Elektroniskie dokumenti un elektroniskais paraksts [tiešsaiste]: [skatīts 2020.gada 23.martā]. Pieejams: <http://www.rln.lv/lv/pdf/2010-07-08-GL-elektroniskie%20dokumenti.pdf> 2015.

⁶ Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums: LR likums (2004) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=96619>

⁷ Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums (2018) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/300099-fizisko-personu-datu-apstrades-likums>

Likums “Par nodokļiem un nodevām” (Likums “Par nodokļiem un nodevām”, 1995)⁸. Atbilstoši likuma “Par nodokļiem un nodevām” 15.3.panta prasībām, nodokļu maksātājam, veicot saimniecisko darbību un piedāvājot precī vai pakalpojumu internetā, papildus Informācijas sabiedrības pakalpojumu likuma 4.panta pirmajā daļā noteiktajam, tīmekļa vietnē ir pienākums sniegt par sevi identificējošu informāciju (Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums, 2004)⁹.

Tādējādi juridiskai personai, veicot saimniecisko darbību un piedāvājot precī vai pakalpojumu internetā (tajā skaitā publicējot sludinājumus sludinājumu portālos), ir pienākums norādīt uzņēmumu (nosaukumu), reģistrācijas numuru un saimnieciskās darbības veikšanas faktisko adresi vai vietu (tīmekļa vietni, mobilo lietotni u.tml.), kontaktinformāciju, informāciju par licencēm (ja tādas ir nepieciešamas) un citu informāciju saskaņā ar Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumu.

Savukārt fiziskai personai, veicot saimniecisko darbību un piedāvājot precī vai pakalpojumu internetā (tajā skaitā publicējot sludinājumus sludinājumu portālos), ir pienākums norādīt vārdu, uzvārdu, personas koda otro daļu (pilns personas kods nav jānorāda) un saimnieciskās darbības veikšanas faktisko adresi vai vietu (tīmekļa vietni, mobilo lietotni u.tml., nav jānorāda deklarētā dzīvesvieta), kontaktinformāciju, informāciju par profesionālo kvalifikāciju aplieciniošiem dokumentiem (ja tādi ir nepieciešami) un citu informāciju saskaņā ar Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumu. Tādu preču kā cigarešu, tabakas izstrādājumu, e-cigarešu un to šķidrumu, alkoholisko dzērienu un citu preču distances tirdzniecība ir aizliegta, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam.

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 15.panta trešās daļas 9.punkts (spēkā no 28.11.2018.)¹⁰ nosaka pienākumu komercsabiedrībai, kooperatīvajai sabiedrībai un citai privāto tiesību juridiskajai personai deklarēt VID ārvalstīs atvērtos pieprasījuma noguldījumu kontus, kā arī ārvalstīs maksājumu iestādē vai elektroniskās naudas iestādē atvērtos maksājumu kontus, 30 dienu laikā pēc to atvēršanas. Proti, jādeklarē ārvalsts kredītiestādēs atvērtus norēķinu kontus (tajā skaitā *Paypal*), kā arī maksājumu sistēmās atvērtus maksājumu kontus (*Paysera* un citas). Kontus iespējams deklarēt EDS, nosūtot ziņojumu klientu apkalpošanas centram. VID ir tiesības pieņemt lēmumu par domēna vārda atslēgšanu vai mitināšanas pakalpojumu pārtraukšanu, saskaņā ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 34.4.pantā noteiktajam, šī panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos.

Dokumentu juridiskā spēka likums. Likums nosaka vispārējas prasības, kas jāizpilda dokumentiem (arī elektroniskiem), lai tie iegūtu juridisku spēku, kas ir priekšnoteikums dokumenta izmantošanai attiecībā ar citām personām (Dokumentu juridiskā spēka likums, 2010)¹¹.

Papildus normatīvajam regulējumam kas tiešā veidā ietekmē e-komercijas nozari, IKT nozares un e-komercijas attīstība ir izvirzīta vairākos ES attīstības plānošanas dokumentos:

- Eiropa 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei (*Europe 2020. Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*) (Eiropas Komisija, 2010a)¹²;

⁸ Likums “Par nodokļiem un nodevām”: LR likums (1995) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946>

⁹ Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums: LR likums (2004) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=96619>

¹⁰ Likums “Par nodokļiem un nodevām”: LR likums (1995) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946>

¹¹ Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums (2010) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=210205>

¹² Eiropas Komisija (2010a) EIROPA 2020 Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf

- Digitālā programma Eiropai (*Digital Agenda for Europe*) (Eiropas Komisija, 2010b)¹³;
- Eiropas digitalizācijas programma – digitalizācijas virzīta Eiropas izaugsme (*Digital Agenda for Europe - Driving European Growth Digitally*) (Eiropas Komisija, 2014)¹⁴;
- Eiropas e-pārvaldes rīcības plāns 2016.-2020.gadam (*European eGovernment Action Plan 2011-2015. Harnessing ICT to promote smart, sustainable and innovative Government*) (Eiropas Komisija, 2017a)¹⁵;
- Tallinas Ministru deklarācija par e-pārvaldi (*Ministerial Declaration on eGovernment*) (Tallinn Declaration, 2017)¹⁶;
- Rīcības plāns uzņēmējdarbības jomā 2020.gadam (*Entrepreneurship 2020 Action Plan*) (Eiropas Parlaments, 2013)¹⁷;
- Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Augstās pārstāves ārlietās un drošības politikas jautājumos sagatavotais kopīgais paziņojums „Eiropas Savienības Informācijas tehnoloģiju drošības stratēģija: atvērta, neapdraudēta un droša elektroniskās informācijas telpa” (*Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace*) (Eiropas Komisija, 2013)¹⁸;
- Eiropas stratēģija „Bērniem labāks internets” (*European Strategy for a Better Internet for Children*) (Eiropas Komisija, 2012a)¹⁹.

Ar stratēģiju “Eiropa 2020”, kas izrietēja no Lisabonas stratēģijas, tika ieviesta viena no septiņām pamatiniciatīvām – “Digitālā programma Eiropai”, atzīstot IKT lielo veicinošo nozīmi, lai ES spētu izpildīt vērienīgos plānus līdz 2020. gadam. Digitālais vienotais tirgus ir atzīts par vienu no prioritātēm EK digitālā vienotā tirgus stratēģijā (Eiropas Komisija, 2015a)²⁰.

Lai panāktu uzlabojumus digitālajā vidē, EK 2015.gada 6.maijā pieņēma digitālā vienotā tirgus stratēģiju, ko veido šādi trīs pīlāri:

1. labāka patērētāju un uzņēmumu piekļuve digitālajām precēm un pakalpojumiem visā Eiropā;
2. piemērotu apstākļu un vienlīdzīgu konkurences apstākļu radīšana digitālo tīklu un inovatīvu pakalpojumu attīstībai;
3. digitālās ekonomikas izaugsmes potenciāla maksimāla izmantošana.

¹³ Eiropas Komisija (2010b) Digitālā programma Eiropai – Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:LV:PDF>

¹⁴ Eiropas Komisija (2014) Eiropas digitalizācijas programma - digitalizācijas virzīta Eiropas izaugsme [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: https://europa.eu/european-union/file/1511/download_lv?token=-lkDpGGh

¹⁵ Eiropas Komisija (2017a) Eiropas e-pārvaldes rīcības plāns 2016.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0178_LV.html

¹⁶ Tallinn Declaration on eGovernment (2017) [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=47559

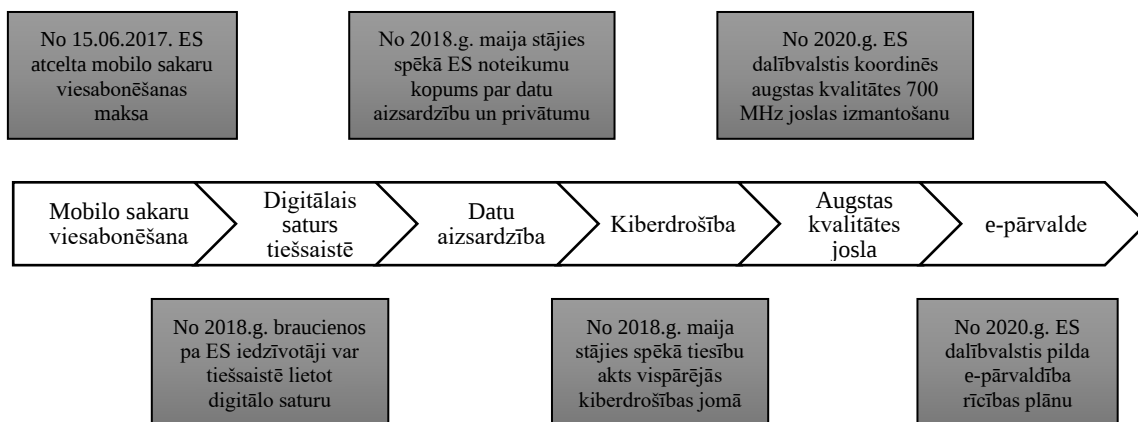
¹⁷ Eiropas Parlaments (2013) Rīcības plāns uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam: uzņēmējdarbības gara atdzīvināšana Eiropā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2013-0512+0+DOC+PDF+V0/LV>

¹⁸ Eiropas Komisija (2013) Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://eeas.europa.eu/archives/docs/policies/eu-cyber-security/cybsec_comm_en.pdf

¹⁹ Eiropas Komisija (2012a) Eiropas stratēģija „Bērniem labāks internets” [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196&from=LV>

²⁰ Eiropas Komisija (2015a) Eiropas digitālais vienotais tirgus: Komisija izklāsta 16 iniciatīvas tā realizēšanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_lv.htm

EK saskaņā ar šiem pīlāriem izveidoja ceļvedi ar 16 galvenajām darbībām, kas uzsāktas 2016. gada beigās (Eiropas Komisija, 2015a)²¹. Attēlā ir attēlotas pēdējo gadu aktuālākās iniciatīvas vienotā digitālā tirgus izveidei.

Attēls 1.1.

Aktuālākās iniciatīvas vienotā digitālā tirgus izveidei (Eiropas Komisija, 2017e)²².

Šīs iniciatīvas veido pamatnosacījumus digitalizācijas attīstībai un uz to bāzes ir veidoti arī vairāki Latvijas politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti.

Latvijas e-komercijas politiku nosaka sekojoši politikas dokumenti:

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam (NAP 2027) digitalizācijas turpmāko attīstību identificē kā caurvijošu elementu attiecībā uz visām nozarēm, īpaši tādās jomās kā inovācijas un zinātne, izglītība, veselības aprūpe, iekļaujoša sabiedrība un darba tirgus, infrastruktūra, reģionālā attīstība, drošība, kā arī vide un enerģētika (Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam)²³.

Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam - Digitālā transformācija ietekmē visas ekonomikas nozares un ikdienu, darbu un saziņu. Savukārt, Digitālās Eiropas programmā digitalizācija tiek iezīmēta kā veicinātājs ar pārnozaru ietekmi. Progresu ziņojumā par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas (NRP) kontekstā īstenošanu secināts, ka Latvijā ir veikti būtiski uzlabojumi digitālo publisko pakalpojumu jomā un krietni pārsniegts Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu vidējais rādītājs pateicoties aktīvai e-pārvaldes risinājumu izmantošanai un atvērto datu pieejamībai valsts datu portālā, ļaujot piekļūt valsts pārvaldes datu kopām un metadatiem un savienot tos ar citām datu kopām.

Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģijā 2030.gadam (VARAM, 2010)²⁴ (apstiprināta Saeimā 2010.gada 10.jūnijā) ir uzsvērtā informācijas tehnoloģiju nozīme kvalitatīvai un pieejamai izglītībai visa mūža garumā.

²¹ Eiropas Komisija (2015a) Eiropas digitālais vienotais tirgus: Komisija izklāsta 16 iniciatīvas tā realizēšanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_lv.htm

²² Eiropas Komisija (2017e) ES un Digitālais vienotais tirgus [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/digital/lv/>

²³ Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam) [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: www.varam.gov.lv

²⁴ VARAM (2010) Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģija Pārļūks līdz 2030. gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams:

http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/dokumenti/pol_doc//LIAS_2030_parluks_lv.pdf

Nacionālais attīstības plānā 2021.-2027.gadam (PKC, 2020)²⁵ (apstiprināts Saeimā 2020.gada 2. jūlijā) kā rīcības virziens norādīts "Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi", kura ietvaros izvirzīts uzdevums "Pastāvīgas apmācības uzņēmējiem iespējām celt uzņēmumu konkurētspēju (īpaši par procesu optimizāciju, resursu efektīvu izmantošanu, IKT izmantošanu), kā arī lai paaugstinātu uzņēmumu vadības un darbinieku kvalifikāciju un veicinātu efektīvāku organizatorisko un ražošanas procesu pārvaldības metožu un biznesa modeļu ieviešanu", kas norāda uz aktualitāti uzņēmēju kompetenču paaugstināšanai. Tāpat IKT nozares attīstības nepieciešamība ir uzsvērtā arī rīcības virzienā "Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana", uzsverot IKT infrastruktūras uzlabošanu.

Latvijas Nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai (EM, 2011)²⁶ (MK 2010.gada 16.novembra sēdes protokols Nr.64 57.§ „Latvijas Nacionālā reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanai projekts) kā vienu no reformu virzieniem paredz IKT infrastruktūras un pakalpojumu pilnveidošanu, nosakot standartus digitālo pakalpojumu un ierīču labākai sadarbībai, to izmantošanas drošumam un uzticēšanās veicināšanai, publiskā iepirkuma, elektronisko maksājumu un rēķinu izmantošanai, publiskā sektora informācijas, komerciālā, un kultūras digitālā satura un pakalpojumu plašai pieejamībai, valsts pārvaldes iestāžu sadarbības veicināšanai. Šis rīcības virziens paredz „ES 2020” stratēģijas vadošās iniciatīvas “Digitālā programma Eiropai” noteikto pasākumu ieviešanu Latvijā. Šajā kontekstā īpaši tiek akcentēta e-pārvaldes attīstības nepieciešamība. Papildus risinot darbaspēka pieprasījumu, tiek uzsvērts IKT ieguldījums visu tautsaimniecības nozaru izaugsmei.

Nozares attīstību veicina arī 2013.gada 14.oktobrī ar MK rīkojumu Nr.468 apstiprinātās **„Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam”** (VARAM, 2013a)²⁷. Pamatnostādnes ir izstrādātas, lai turpinātu esošo rīcībpolitiku informācijas sabiedrības attīstības jomā un noteiktu IKT jomas prioritātes ES struktūrfondu plānošanas periodam 2014.-2020.gadam. Tajās ir noteiktas IKT jomas prioritātes Latvijā, kas ir izstrādātas, ņemot vērā Digitālās programmas Eiropai noteiktās prioritātes un Eiropas Komisijas izvirzītos mērķus Digitālā vienotā tirgus attīstībai:

- IKT izglītības un e-prasmju attīstība,
- plaši pieejama piekļuve internetam,
- moderna un efektīva publiskā pārvalde,
- e-pakalpojumu un digitālā satura attīstība,
- pārrobežu sadarbība digitālā vienotā tirgus attīstībai,
- IKT pētniecības un inovācijas,
- uzticēšanās un drošības veicināšana.

Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu 2021.-2027. gadam rīcības apakšvirziena 4.2.2. “Uzņēmējdarbības vide” uzdevuma 4.2.2.4 "Proaktīvu un uz sabiedrības interesēm vērstu, digitālu procesu attīstība" izpilde;

Digitālās transformācijas pamatnostādņu 2021.-2027.gadam apakšvirziena 4.4.11 “Komercedarbības digitalizācijas veicināšana” 1. un 2. mērķa izpilde (t.i., 1. Izveidot pilna cikla ekosistēmu tehnoloģiju jaunuzņēmumu un inovatīvu risinājumu attīstībai un mērogošanai; 2. Komersanti, īstenojot digitālo transformāciju, mērķtiecīgi un pilnvērtīgi izmanto un ievieš digitālos risinājumus, lai būtu produktīvi un konkurētspējīgi, rada augstvērtīgus digitālos

²⁵ PKC (2020) Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20121220_NAP2020%20apstiprinats%20Saeima_4.pdf

²⁶ EM (2011) Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/es_2020_vers2.pdf

²⁷ VARAM (2013a) Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4518>

produktus un pakalpojumus, kā arī iekļaujas starptautiskajos tirgos un piegādes ķēdēs. Komersanti izmanto digitālo prasmju attīstīšanu (darbaspēka un vadības līmenī) kā uzņēmējdarbības efektivitāti veicinošu faktoru.);

- atbalsta programmu izstrāde uzņēmējdarbības digitālajai transformācijai Atveseļošanās un noturības mehānisma ietvaros;
- Darbības programmas Latvijai 2021.–2027.gadam 1.2.2. SAM “Izmantot digitalizācijas priekšrocības uzņēmējdarbības attīstībai” ieviešana.

IKT nozare kā viena no valsts eksporta nozarēm ir atzīmēta **Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2013.-2019.gadam** (apstiprinātas 2013.gada 17.jūnijā ar MK rīkojumu Nr. 249) (EM, 2013a)²⁸.

Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam (MK 2013.gada 28.jūnija rīkojums Nr.282 „Par Nacionālās industriālās politikas attīstības pamatnostādņēm”) uzsver labu sakaru un IT infrastruktūras rūpnieciskajos centros attīstības nodrošināšanas nepieciešamību eksportspējīgāko ražotāju sekmēšanai (EM, 2013b)²⁹.

Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam (MK 2015.gada 12.maija rīkojums Nr.244 “Par iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādņēm”) norāda uz nepieciešamību sekmēt IKT speciālistus nodarbinātības veicināšanai (LM, 2015)³⁰.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" uzsvērta IKT izglītības un e-prasmju sekmēšana, IKT nozīme izglītības procesos, pedagogu IKT prasmju uzlabošana, IKT studiju programmu attīstība, tālmācību attīstība, IKT infrastruktūras uzlabošana mācību un studiju procesā. Savukārt pie rīcības virzienu īstenošanas norādīts, ka nepieciešams īstenot pedagogu profesionālo pilnveidi uzņēmējspējās, finanšu pratībā, līderībā, IKT un svešvalodās (IZM, 2020)³¹.

Savukārt **Zinātnes un tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam** (MK 2013.gada 28.decembra rīkojums Nr. 685 “Par zinātnes un tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādņēm”) kā 4.prioritāte ir noteikta modernas un mūsdienu prasībām atbilstošas IKT sistēmas attīstība privātajā un valsts sektorā. Šai prioritātei definēta specializācijas joma „Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas” (IZM, 2013)³². IKT nozare ir arī izvirzīta kā Latvijas Viedās specializācijas stratēģijas specializācijas joma (IZM, 2017)³³.

Koncepcija “Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis” (MK 2013.gada 19.februāra rīkojums Nr.57 “Par koncepciju “Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis””), kuras virsmērķis izvirza valsts IKT arhitektūras, tehnisko resursu, procesu un cilvēkresursu efektīvu izmantošanu un attīstību pārvaldes procesu un valsts attīstības prioritāšu atbalstam,

²⁸ VARAM (2013a) Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4518>

²⁹ VARAM (2013b) Koncepcija "Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis" [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4212>

³⁰ LM (2015) Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam gadam [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5207>

³¹ IZM (2020) Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/zinatne>

³² IZM (2013) Zinātnes un tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4608>

³³ IZM (2017) Informatīvais ziņojums: Viedās specializācijas stratēģijas monitorings [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/zinatne/RIS3_pirmais-monitoringa-ziojums_2018.pdf

apņemas optimāli pārvaldīt valsts rīcībā esošo informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (VARAM, 2013b)³⁴.

Koncepcija par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi (MK 2013.gada 19.februāra rīkojums Nr.58 “Par Koncepciju par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi”) piedāvā risinājumu bloku, kas aptver argumentāciju publisko pakalpojumu un to sniegšanas pilnveidi, izmantojot IKT iespējas. Koncepcijā norādīts, ka varētu elektronizēt līdz 55-60% no publiskajiem pakalpojumiem (VARAM, 2013c)³⁵.

Koncepcija par vienota ģeotelpiskās informācijas portāla izstrādi (MK 2007.gada 27.novembra rīkojums Nr.737 “Par koncepciju “Par vienota ģeotelpiskās informācijas portāla izstrādi”) aicina pāriet no tradicionālās papīru dokumentu aprites uz informācijas apriti elektroniskā formā (Koncepcija, 2007)³⁶.

Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepcijā 2020.-2027.gadam uzsvērts, ka nākamās paaudzes platjoslas tīklu izveide nodrošinās gan iedzīvotājiem, gan komersantiem, gan publiskās pārvaldes iestādēm ātru un kvalitatīvu piekļuvi publiskajai informācijai un attīstīs e-pakalpojumu, t.sk. e-komercijas pieprasījumu. Tāpat norādīts, ka ekonomikas, tirdzniecības un finanšu nozares jomā izveidots tiešsaistes maksājumu vienotais tirgus starptautiskā mērogā attīstīta privāto un publisko e-komerciju (SM, 2020)³⁷.

Ministru kabineta 2018.gada 4.septembra noteikumi Nr.558 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”. Noteikumi nosaka prasības, kā tiek veidoti dokumentu, (arī elektronisku) oriģināli, tā atvasinājumi un dublikāti (Dokumentu izstrādāšanas un ..., 2018)³⁸.

Ministru kabineta 2005.gada 28.jūnija noteikumi Nr. 473 “Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām”. Noteikumi nosaka, ja elektroniskais dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un tam ir laika zīmogs, elektroniskā dokumenta parakstīšanas laiks ir laika zīmoga pievienošanas datums un laiks. Elektronisko dokumentu izstrādā un noformē vienā no šādiem formātiem: vienkārša teksta formātā; atvērtā dokumentu formātā (ODF) biroja lietotnēm; atvērtā biroja XML (*Office Open XML*) datņu formātā; portatīvā dokumenta (PDF) formātā vai portatīvā dokumenta formātā ilglaicīgai glabāšanai (PDF/A); digitāli saspiesta un kodēta attēla (JPEG, TIFF un PNG) formātā (Elektronisko dokumentu izstrādāšanas ..., 2005)³⁹.

Ministru kabineta noteikumi 2018. gada 25.septembrī Nr. 611 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”. Noteikumi nosaka kārtību, kādā iestādes ievieto informāciju noteiktas, lai nodrošinātu tās pieejamību. Noteikumi attiecas uz valsts iestādēm un pašvaldībām. Informācijas ievietošanai katra iestāde izveido mājas lapu. Iestādes mājas lapā

³⁴ VARAM (2013b) Koncepcija "Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis" [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4212>

³⁵ VARAM (2013c) Koncepcija par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4246>

³⁶ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/167000-par-koncepciju-par-vienota-geotelpiskas-informācijas-portāla-izstrādi>

³⁷ SM (2012) Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepcija 2020.–2027.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4164>

³⁸ Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība (2018): MK 2018.gada 4.septembra noteikumi Nr. 558 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301436-dokumentu-izstrādasanas-un-noformēšanas-kartība>

³⁹ Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām (2005): MK 2005.gada 28.jūnija noteikumi Nr. 473 [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=111613>

ievietoto informāciju aktualizē ne retāk kā reizi nedēļā. Mājas lapai ir šādas sadaļas: ziņas par iestādi; kontakti; pakalpojumi; aktualitātes; nozares politika; Eiropas Savienība; starptautiskā sadarbība; normatīvie akti un attīstības plānošanas dokumenti; publikācijas un statistika; saites; informācija svešvalodās (norāda valodas apzīmējumu); publiskie iepirkumi; sabiedrības līdzdalība; budžets (Kārtība, kādā iestādes ..., 2018)⁴⁰.

Ir arī virkne citu specifisku tiesību aktu, kas nosaka dažādus e-komercijas īstenošanas aspektus, kā, piemēram, likums „Par grāmatvedību”, likums „Par pievienotās vērtības nodokli”, Komerclikums, Arhīvu likums, Ministru kabineta noteikumi Nr.117 “Noteikumi par elektronisko dokumentu izvērtēšanas veidu saglabāšanas kārtību un nodošanu valsts arhīvam glabāšanā” u.c.

Ņemot vērā arvien pieaugošo e-komercijas izplatību un starptautiskās norises vienotā digitālā tirgus izveidei, nacionālais tiesiskais regulējums pēdējo gadu laikā piedzīvo straujas izmaiņas.

Normatīvā dokumenta līmenis	Normatīvais dokuments	Ietekme uz e-komercijas attīstību	Ietekme uz papīra aprītes mazināšanu
Stratēģiskās attīstības normatīvie akti	Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģijā 2030.gadam	Pozitīva	Pozitīva
	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam (NAP 2027)	Pozitīva	Pozitīva
	Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam	Pozitīva	Pozitīva
	Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņu 2021.-2027. gadam	Pozitīva	Pozitīva
	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai"	Pozitīva	Pozitīva
	Latvijas Nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai	Pozitīva	Pozitīva
	Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam	Pozitīva	Pozitīva
	Zinātnes un tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam		
	Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam	Neitrāla	Pozitīva
	Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnēs 2013.-2019.gadam	Pozitīva	Pozitīva
Konceptijas	Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepcija 2020.-2027.gadam	Pozitīva	Pozitīva
	Koncepcija “Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis”	Neitrāla	Pozitīva
	Koncepcija par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi	Neitrāla	Pozitīva
	Koncepcija par vienota ģeotelpiskās informācijas portāla izstrādi	Neitrāla	Pozitīva

⁴⁰ Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā (2018): MK 2018.gada 25.septembra noteikumi Nr. 611 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25. septembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301865-kartiba-kada-iestades-ievieto-informaciju-interneta>

Likumi	Valsts informācijas sistēmu likums.	Neitrāla	Pozitīva
	Elektronisko dokumentu likums (EDL)	Pozitīva	Pozitīva
	Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums	Pozitīva	Pozitīva
	Fizisko personu datu apstrādes	Neitrāla	Neitrāla
	Likums "Par nodokļiem un nodevām"	Pozitīva	Pozitīva
	Dokumentu juridiskā spēka likums	Pozitīva	Pozitīva
Ministru kabineta noteikumi	Ministru kabineta 2018.gada 4.septembra noteikumi Nr.558 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”.	Neitrāla	Pozitīva
	Ministru kabineta 2005.gada 28.jūnija noteikumi Nr. 473 “Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprite starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām”.	Pozitīva	Pozitīva
	Ministru kabineta noteikumi 2018. gada 25.septembrī Nr. 611 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”.	Neitrāla	Pozitīva
	Ministru kabineta noteikumi Nr.117 “Noteikumi par elektronisko dokumentu izvērtēšanas veidu saglabāšanas kārtību un nodošanu valsts arhīvam glabāšanā	Pozitīva	Pozitīva

Tabula 1.1.

Esošo normatīvo aktu ietekmes novērtējums uz e-komercijas attīstību un papīra aprites mazināšanu

Normatīvajam regulējumam ir pakārtots jautājums par vienota digitālā tirgus izveidi, šie jautājumi attiecīgi iekļauti nākamajā sadaļā.

1.2.Vienota digitālā tirgus pamatprincipi

Kopš stratēģijas publicēšanas EK ir iesniegusi vairākus priekšlikumus, kuru mērķis ir **vienotā digitālā tirgus izveide**. Jauno tiesību aktu priekšlikumu mērķis ir risināt tādas jautājumus kā nepamatota ģeobloķēšana (Eiropas Komisija, 2016b)⁴¹, paku pārrobežu piegāde (Eiropas Komisija, 2016c)⁴², tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamība (Eiropas Komisija, 2015b)⁴³, patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu sadarbības regulas pārskatīšana

⁴¹ Eiropas Komisija (2016b) Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko novērš ģeogrāfisko bloķēšanu un cita veida diskrimināciju klientu valstspiederības, dzīvesvietas vai uzņēmējdarbības veikšanas vietas dēļ iekšējā tirgū un groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Direktīvu 2009/22/EK [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0289&from=lv>

⁴² Eiropas Komisija (2016c) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par paku pārrobežu piegādes pakalpojumiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LV/1-2016-285-LV-F1-1.PDF>

⁴³ Eiropas Komisija (2015b) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamības nodrošināšanu iekšējā tirgū [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/LV/1-2015-627-LV-F1-1.PDF>

(Eiropas Parlaments, 2014a)⁴⁴, audiovizuālo mediju pakalpojumi (Eiropas Komisija, 2016d)⁴⁵, preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumi (Eiropas Komisija, 2015c)⁴⁶ un digitālā satura piegādes līgumi (Eiropas Komisija, 2015d)⁴⁷. Eiropas Komisija ir publicējusi arī paziņojumus par turpmāko politikas pieeju, piemēram, tiešsaistes platformām (Eiropas Komisija, 2016e)⁴⁸.

Veicot intensīvu normatīvo aktu pilnveidošanas darbu, Eiropas Parlaments pēdējo gadu laikā ir virzījis vairākus tiesību aktus digitālā vienotā tirgus izveidei. Jaunākie tiesību akti ietver šādus jautājumus – tīkla neitralitātes garantiju ieviešana un viesabonēšanas tarifu pazemināšana, līdz 2017.gada 15.jūnijam likvidējot datu viesabonēšanas maksas (Eiropas Parlaments, 2015a)⁴⁹, kā arī tika pieņemta direktīva par pasākumiem ātrdarbīgu elektronisko sakaru tīklu izvēršanas izmaksu samazināšanai (Eiropas Parlaments, 2014b)⁵⁰, regula par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū (Eiropas Parlaments, 2014c)⁵¹ un ieteikumiem par Eiropas kiberdrošības noteikumiem (Eiropas Komisija, 2019a). Datu aizsardzības tiesību aktu paketes ietvaros Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī 2016. gada 4. maijā tika publicēta Regula (ES) 2016/679 (Eiropas Parlaments, 2016) un Direktīva (ES) 2016/680 (Eiropas Parlaments, 2016b). Šie tiesību akti iedzīvotājiem garantē vieglāku piekļuvi saviem datiem un tam, kā šos datus apstrādā, tiesības uz datu pārnesamību, precizētas “tiesības tikt aizmirstam” un tiesības zināt, kad jūsu dati ir iegūti nelikumīgi (Eiropas Komisija, 2015e)⁵². Regula stājas spēkā 2018.gada 25.maijā. Dalībvalstīm minētā direktīva bija jātransponē valsts tiesību aktos līdz

⁴⁴ Eiropas Parlaments (2014a) Eiropas Parlamenta 2017. gada 14. novembra normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par sadarbību starp valstu iestādēm, kas atbild par tiesību aktu izpildi patērētāju tiesību aizsardzības jomā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2017/11-14/0426/P8_TA-PROV\(2017\)0426_LV.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2017/11-14/0426/P8_TA-PROV(2017)0426_LV.pdf)

⁴⁵ Eiropas Komisija (2016d) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva, ar ko, ņemot vērā mainīgos tirgus apstākļus, groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0287&from=LV>

⁴⁶ Eiropas Komisija (2015c) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0635&from=LV>

⁴⁷ Eiropas Komisija (2015d) Eiropas Parlamenta un Padomes par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0634&from=LV>

⁴⁸ Eiropas Komisija (2016e) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Tiešsaistes plaformas un digitālais vienotais tirgus - Eiropas izdevības un uzdevumi [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&from=EN>

⁴⁹ Eiropas Parlaments (2015a) Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/2120, ar ko nosaka pasākumus sakarā ar piekļuvi atvērtam internetam un groza Direktīvu 2002/22/EK par universālo pakalpojumu un lietotāju tiesībām attiecībā uz elektronisko sakaru tīkliem un pakalpojumiem un Regulu (ES) Nr. 531/2012 par viesabonēšanu publiskajos mobilo sakaru tīklos Savienībā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R2120&from=LV>

⁵⁰ Eiropas Parlaments (2014b) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/61/ES par pasākumiem ātrdarbīgu elektronisko sakaru tīklu izvēršanas izmaksu samazināšanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0061&from=LV>

⁵¹ Eiropas Parlaments (2014c) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0910&from=LV>

⁵² Eiropas Komisija (2015e) Vienošana par ES datu aizsardzības reformu, ko piedāvājusi Komisija, veicinās digitālo vienoto tirgu [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6321_lv.pdf

2018.gada 6.maijam. Parlaments šobrīd veic plašu likumdošanas darbu attiecībā uz priekšlikumiem, kas iesniegti saistībā ar digitālā vienotā tirgus stratēģiju un Parlamenta rezolūciju “Virzība uz Digitālā vienotā tirgus aktu”.

Analizējot ES nodokļu politiku digitālā vienotā tirgus kontekstā, Eiropas Komisija 2018.gada nogalē ierosināja jaunus detalizētus pasākumus, kas radīs pamatu raitai pārejai uz jaunajiem **PVN (pievienotās vērtības nodokļa) noteikumiem e-komercijā**, kuri stāsies spēkā 2021. gada janvārī. Jaunie noteikumi ietver pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu, ka tiešsaistes tirdzniecības vietas var dot ieguldījumu nodokļu krāpšanas apkarošanā, un samazinātu administratīvo slogu uzņēmumiem, kas tirgo preces tiešsaistē. Šie jaunie pasākumi ir daļa no vērienīgas ES programmas, kuras mērķi ir ar PVN saistītas krāpšanas apkarošana un PVN iekasēšanas uzlabošana par tiešsaistes pārdevumiem, un tie varētu palīdzēt dalībvalstīm atgūt 5 miljardus eiro nodokļu zaudējumu, kas radušies nozarē pagājušajā gadā, – šī summa līdz 2020.gadam varētu pieaugt līdz 7 miljardiem eiro. Noteikumi paredz jaunus elementus sistēmā, kura būs nepieciešama tiešsaistes uzņēmumiem, lai pilnībā izmantotu ES vienotā tirgus priekšrocības (Eiropas Komisija, 2017f)⁵³.

Elektronisko darījumu PVN portāls jeb **"vienas pieturas aģentūra"**, ko ieviesīs ar šiem pasākumiem, ļaus uzņēmumiem, kuri pārdod patērētājiem preces tiešsaistē, pildīt savas PVN saistības ES, izmantojot ērti lietojamu tiešsaistes portālu dzimtajā valodā. Ja nebūtu šāda portāla, PVN reģistrācija būtu jāveic katrā dalībvalstī, kurā vēlas pārdot preces, – un tādu situāciju uzņēmumi min kā vienu no lielākajiem šķēršļiem mazo uzņēmumu pārrobežu tirdzniecībā⁵⁴. E-pakalpojumu sniedzējiem šī sistēma jau ir ieviesta 2015.gadā, un tā darbojas labi.

No 2021.gada lielas tiešsaistes tirdzniecības vietas kļūs atbildīgas par to, lai tiktu nodrošināts, ka tiek **iekasēts PVN par tādu preču, ko ārpussavienības uzņēmumi pārdod ES patērētājiem, tirdzniecību**. Šodienas priekšlikumos ir precizētas situācijas, kad uzskatāms, ka tiešsaistes platformas ir veicinājušas tirdzniecību lietotāju starpā, un norādīti uzskaites dati, kas tām ir jāglabā par savā saskarnē veikto tirdzniecību. Tā kā par trūkstošo PVN būs atbildīgas tiešsaistes tirdzniecības vietas, iestādēm būs garantija, ka tās var pieprasīt maksājamo nodokli gadījumos, ja pārdevēji no ārpussavienības valstīm neievēro noteikumus. Jaunie noteikumi nodrošinās, ka par precēm, kas tiek pārdotas no uzglabāšanas vietām, kuras atrodas ES, tiek iekasēta pareiza PVN summa, pat ja preces patērētājiem faktiski pārdod ārpussavienības uzņēmumi. Pašlaik dalībvalstīm ir grūtības saņemt PVN, kas maksājams par precēm, ko pārdod no tā saucamajiem realizācijas centriem (Eiropas Komisija, 2018c)⁵⁵.

Atsevišķi būtu jāpiemin Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Direktīvas mērķis ir radīt iespēju ikvienam ES dalībvalsts komersantam vienkārši un ērti uzsākt noteiktu jomu pakalpojumu sniegšanu citās ES dalībvalstīs. Dalībvalstis nodrošina, ka pakalpojumu sniedzējiem ir iespējams:

- veikt formalitātes ar vienotu kontaktpunktu starpniecību.
- iegūt informāciju par nepieciešamo atļauju saņemšanas nosacījumiem un nepieciešamajām darbībām attiecīgajā valstī;

⁵³ Eiropas Komisija (2017f) VAT: Commission welcomes agreement on simpler and more efficient rules for businesses that sell goods online [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4404_en.htm

⁵⁴ I.Gudeles 2019. gadā veiktā Latvijas reģionālo uzņēmumu aptauja

⁵⁵ Eiropas Komisija (2018b) PVN: iepazīstina ar jauniem noteikumiem e-komercijas jomā, tostarp tiešsaistes tirgotājiem jauni uzdevumi krāpšanas apkarošanā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/pvn-iepagz%C4%ABstina-ar-jauniem-noteikumiem-e-komercijas-jom%C4%81-tostarp-tie%C5%A1saistes-tirgot%C4%81jiem-jauni_lv

- saņemt vai pieteikt nepieciešamās atļaujas attālināti, izmantojot Internetu (Eiropas Parlaments, 2006)⁵⁶.

Latvijā kā vienotais elektroniskais kontaktpunkts saimnieciskās darbības veicējiem kalpo portāls www.latvija.lv. Latvijā šobrīd ir izveidoti vairāk nekā 400 dažādu valsts iestāžu un pašvaldību sniegtie pakalpojumi, kas ietilpst direktīvas regulējumā (VRAA, 2019)⁵⁷.

2001.gadā Eiropas Komisija noteica prioritāros pakalpojumus, kas ir ieviešami dalībvalstīm, lai nodrošinātu iedzīvotāju un uzņēmēju komunikāciju ar valsts un pašvaldību institūcijām. Šie pakalpojumi tika ieteikti, un vairums dalībvalstu stingri pieturējās pie šīm rekomendācijām. Dokumentā ir noteikti prioritārie 20 e-pamatpakalpojumi iedzīvotājiem un uzņēmējiem:

- **Publiskie pakalpojumi iedzīvotājiem:**

1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis: deklarēšana, apskatīšana;
2. Darba meklēšanas pakalpojumi;
3. Sociālās apdrošināšanas pabalsti (3 no 4):
 - Bezdarbnieka pabalsts; Ģimenes pabalsts; Medicīnas izdevumu kompensācija; Studentu stipendijas;
4. Personiskie dokumenti (pase un autovadītāja apliecība);
5. Transporta līdzekļa reģistrēšana (jauna, lietota, importēta);
6. Pieteikšanās dažādām atļaujām;
7. Iesniegums policijā (piemēram, zādzības gadījumā);
8. Publisko bibliotēku pakalpojumi (elektroniskais katalogs, meklēšanas rīki);
9. Apliecību pieprasīšana (dzimšanas, laulību);
10. Reģistrēšanās/pieteikšanās augstākajai izglītībai;
11. Paziņojums par dzīvesvietas maiņu;
12. Ar medicīnu saistīti pakalpojumi (piemēram, Interaktīva informācija/padomi par pakalpojumiem dažādās slimnīcās, pieteikšanās pie ārsta uz vizīti);

- **Publiskie pakalpojumi uzņēmējiem:**

1. Sociālās apdrošināšanas nodokļi darbiniekiem.
2. Uzņēmuma nodoklis: deklarācijas iesniegšana, apstiprināšana.
3. Pievienotās vērtības nodoklis: deklarācijas iesniegšana, apstiprināšana.
4. Jauna uzņēmuma reģistrēšana.
5. Datu iesniegšana statistikas pārvaldei.
6. Klientu deklarācijas.
7. Ar dabas aizsardzību saistītās atļaujas.
8. Publiskie iepirkumi (Eiropas Komisija, 2001)⁵⁸.

Arī Pasaules Ekonomikas forumā Davosā (norisinājās 2019.gada 25.janvārī) 75 valstis — Eiropas Savienība un 47 citi PTO dalībnieki — nolēma sākt sarunas, lai ieviestu globālus noteikumus elektroniskās komercijas jomā. Pēdējās divās desmitgadēs ir vērojams iekšzemes un pārrobežu elektroniskās komercijas eksponenciāls pieaugums. Neraugoties uz šo elektronisko darījumu straujo pieaugumu, PTO nav īpašu daudzpusēju noteikumu, kas regulētu šāda veida tirdzniecību. Tā vietā uzņēmumiem un patērētājiem ir jāizmanto visdažādākie

⁵⁶ Eiropas Parlaments (2006) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/123/EK (2006. gada 12. decembris) par pakalpojumiem iekšējā tirgū [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=LV>

⁵⁷ VRAA (2019) Par portālu [Latvija.lv](http://www.latvija.lv) [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/ParPortalu>

⁵⁸ Eiropas Komisija (2001) Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Impact and Priorities A communication to the Spring European Council in Stockholm, 23-24 March 2001 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001DC0140&from=EN>

noteikumi, par kuriem dažas valstis ir vienojušās divpusējos vai reģionālos tirdzniecības nolīgumos.

PTO noteikumi par e-komerciju būs vērsti uz to, lai uzlabotu iespējas un risinātu problēmas saistībā ar e-komerciju gan attīstītajās, gan jaunattīstības valstīs. Sarunu rezultātā būtu jāpanāk daudzpusējs tiesiskais regulējums, ko patērētāji un uzņēmumi, jo īpaši mazie uzņēmumi, varētu izmantot, lai tiešsaistē būtu vieglāk un drošāk pirkt, pārdot un nodarboties ar darījumdarbību. Jaunie noteikumi, piemēram:

- Uzlabos patērētāju uzticēšanos tiešsaistes videi un apkaros surogātpastu;
- Novērsīs šķēršļus, kas kavē pārrobežu tirdzniecību;
- Garantēs e-līgumu un e-parakstu spēkā esību;
- Uz visiem laikiem aizlieds muitas nodokļus par elektronisku nosūtīšanu;
- Pievērsīsies datu piespiedu teritoriālas ierobežošanas prasībām un pirmkoda piespiedu izpaušanai (Eiropas Komisija, 2019b)⁵⁹.

Šo sarunu sākšana liecina, ka PTO joprojām ir starptautiskās noteikumu izstrādes centrā, un tas joprojām ir forums, kurā ieinteresētu valstu grupas vienojas sadarboties, lai atvērti un iekļaujoši izstrādātu jaunus noteikumus. Sarunu process, kuru plānots sākt 2019. gada martā, ir atvērts citiem PTO dalībniekiem, kuri vēl būtu ieinteresēti pievienoties (Eiropas Komisija, 2019c)⁶⁰. Jaunā Eiropas vadība, kas uzsāka darbu 2019. gada 1. decembrī Ursulas von der Leijenas (*Ursula von der Leyen*) vadībā, digitālās vides attīstībai un tās regulējumam piešķir īpaši augstu prioritāti, apzinoties, ka lielākā daļa ekonomikas, uzņēmumu un organizāciju darbības procesi pāriet uz digitālo vidi. To apliecina, tas, ka viena no trim EK priekšsēdētāja izpildvietniecēm Margreta Vestagere (*Margrethe Vestager*) vada komisariātu "Digitālajam laikmetam gatava Eiropa", kura galvenajos 5 uzdevumos ir iekļauti 3 uzdevumi, kas vistiešākā veidā attiecas uz digitālās vides darbības pilnveidošanu:

- Vadības darbs, lai modernizētu atbildības un drošības noteikumus digitālajām platformām, pakalpojumiem un produktiem, kas ir daļa no jaunā Digitālo pakalpojumu akta, nodrošinot, ka platformas darbinieku darba apstākļi tiek pienācīgi ņemti vērā;
- Koordinēt darbu saistībā ar Eiropas datu stratēģiju un Eiropas pieeju mākslīgajam intelektam, tostarp tā ietekmi uz cilvēkiem un ētiku;
- Koordinēt EK darbu, lai panāktu taisnīgus digitālos nodokļus (Eiropas Komisija, 2020)⁶¹.

Pat pašos komisariāta darbības stratēģiskajos uzdevumos ir norādīts, ka šī joma ir horizontāla praktiski visām EK darbības jomām, tāpēc šo uzdevumu veikšana tiek saskaņota un koordinēta tik augstā līmenī, iesaistot citus komisariātus un dažādus direktorātus.

Finanšu sektorā, kas ir vislielākais digitālo tehnoloģiju lietotājs un būtisks ekonomikas un sabiedrības digitalizācijas veicinātājs, notiek būtiska sinerģija starp EK Digitālā vienotā tirgus stratēģiju (Eiropa Komisija, 2017d)⁶², ES kiberdrošības stratēģiju (Eiropas Komisija, 2017g), eIDAS regulu (Eiropas Parlaments, 2014c) un finanšu pakalpojumu iniciatīvām, piemēram, Rīcības plānu par patēriņa finanšu pakalpojumiem (Eiropas Komisija, 2017h) un Kapitāla tirgu savienības (KTS) vidusposma pārskatu (Eiropas Komisija, 2017i). Tiek plaši izvērsti finanšu tehnoloģijas risinājumi, kuros izmanto digitālo identifikāciju, mobilās lietojumprogrammas, mākoņdatošanu, lielo datu analītiku, mākslīgo intelektu, blokķēžu

⁵⁹ Eiropas Komisija (2019b) 6 WTO partners launch talks on e-commerce [tiešsaiste] [skatīts 2020. gada 20. septembrī]. Pieejams: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1974>

⁶⁰ Eiropas Komisija (2019c) 75 valstis sāk PTO sarunas par e-komerciju [tiešsaiste] [skatīts 2020. gada 20. septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/75-valstis-s%C4%81k-pt0-sarunas-par-e-komerciju_lv

⁶¹ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020. gada 18. septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

⁶² Eiropas Komisija (2017e) ES un Digitālais vienotais tirgus [tiešsaiste] [skatīts 2020. gada 20. septembrī]. Pieejams: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/digital/lv/>

tehnoloģiju un sadalītās virsgrāmatas tehnoloģijas. Jaunas tehnoloģijas maina finanšu nozari un to, kā patērētāji un uzņēmumi piekļūst pakalpojumiem, radot iespējas ar finanšu tehnoloģijas risinājumiem nodrošināt labāku piekļuvi finansēm un uzlabot finansiālo integrāciju digitāli saistītiem iedzīvotājiem. Finanšu tehnoloģija ļauj patērētājiem uzņemties vadību, atbalsta darbības efektivitāti un vēl vairāk palielina ES ekonomikas konkurētspēju (Eiropas Komisija, 2017i).

IKT tehnoloģijas finanšu jomā arī rada gan iespējas, gan problēmas attiecībā uz normatīvo atbilstību un uzraudzību. Tās var veicināt, racionalizēt un automatizēt atbilstību un ziņošanu un uzlabot uzraudzību. Pakalpojumu sniedzēji var piedāvāt finanšu tehnoloģijā bāzētus atbilstības nodrošināšanas pakalpojumus regulētām vienībām. Tomēr regulētās vienības joprojām ir pašas atbildīgas par savu pienākumu izpildi. Piemēram, vienības, kam piemēro klienta uzticamības pārbaudes prasības atbilstoši nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas regulējumam, nevar atbildību par šo prasību izpildi deleģēt ārējiem pakalpojumu sniedzējiem (Eiropas Komisija, 2018d)⁶³.

Finanšu tehnoloģijas rada arī problēmas, piemēram, ar kiberdrošību saistītus riskus, ar datu, patērētāju un ieguldītāju aizsardzību un tirgus integritāti saistītus jautājumus. Vispārīgā datu aizsardzības regula un Direktīva par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu nodrošina pamatgarantijas attiecībā uz personas datu aizsardzību un ES finanšu sistēmas integritāti pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu. Tehnoloģiju nodrošinātā ES finanšu tirgū ir pilnībā jāievēro šīs pamatgarantijas. Ar kiberdrošību saistītie riski mazina uzticību un apdraud finanšu sistēmas stabilitāti. Regulāri drošības pārkāpumi liecina par to, ka kiberuzbrukumi kļūst par aizvien lielāku problēmu. Ir apņēmīgi jāvērsas pret šādiem uzbrukumiem, lai novērstu un mazinātu jebkādas nelabvēlīgas sekas finanšu sektoram, tā klientiem un lietotājiem. Finanšu sektora noturības pret kiberuzbrukumiem uzlabošana ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu to, ka šis sektors ir labi aizsargāts, ka finanšu pakalpojumi tiek sniegti efektīvi un netraucēti visā ES un ka tiek saglabāta patērētāju un tirgus uzticība un palāvība (Eiropas Komisija, 2018d)⁶⁴.

Eiropas regulatīvajai un uzraudzības sistēmai būtu jāļauj uzņēmumiem, kas darbojas ES vienotajā tirgū, gūt labumu no finanšu inovācijas un nodrošināt to klientiem vispiemērotākos un pieejamākos produktus. Šai sistēmai būtu arī jānodrošina augsts patērētāju un ieguldītāju aizsardzības līmenis un finanšu sistēmas noturīgums un integritāte. Tehnoloģiju inovācijas sniegtās priekšrocības jau tika izmantotas par pamatu, pārskatot Maksājumu pakalpojumu direktīvu (Eiropas Parlaments, 2015b) un Finanšu instrumentu tirgu direktīvu un regulu (Eiropas Parlaments, 2014d)⁶⁵.

EK ir izvirzījusi mērķi atbildēt uz Eiropas Parlamenta aicinājumu un Eiropadomes aicinājumu izveidot vairāk uz nākotni vērstu regulatīvo sistēmu, kas aptver digitalizāciju un rada vidi, kurā finanšu tehnoloģijas produktus un risinājumus var ātri izvērst visā ES, tādējādi gūstot vienotā tirgus apjoma radītus ietaupījumus, bet neapdraudot finanšu stabilitāti vai

⁶³ Eiropas Komisija (2018c) Paziņojums: Finanšu tehnoloģijas rīcības plāns konkurētspējīgākam un inovatīvākam Eiropas finanšu sektoram [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0109&from=EN>

⁶⁴ Eiropas Komisija (2018c) Paziņojums: Finanšu tehnoloģijas rīcības plāns konkurētspējīgākam un inovatīvākam Eiropas finanšu sektoram [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0109&from=EN>

⁶⁵ Eiropas Parlaments (2014d) Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva (ES) 2014/65 par finanšu instrumentu tirgiem un Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Regula (ES) Nr. 600/2014 par finanšu instrumentu tirgiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0065&from=EN>

patērētāju un ieguldītāju aizsardzību (Eiropas Padome, 2017)⁶⁶. EK secina, ka finanšu tehnoloģijas straujā attīstība izraisa strukturālas pārmaiņas finanšu sektorā. Tik strauji mainīgā vidē pārlieku preskriptīvs un stingrs regulējums ir saistīts ar nevēlamu rezultātu risku. Tomēr pastāv arī riski, ka gadījumā, ja politikas un regulatīvā sistēma netiks atjaunināta, ES finanšu pakalpojumu sniedzēji atradīsies neizdevīgā situācijā tirgū, kas kļūst arvien globālāks. Piemēram, attiecībā uz kiberdrošību pastāv arī iespēja, ka riski netiks novērsti (Eiropas Komisija, 2018c)⁶⁷.

Izvēršot izaicinājumu kontekstu digitālajā vidē, ES atzīst, ka internetā vēl pastāv šķēršļi, kas iedzīvotājiem liedz iespēju pēc patikas iegādāties preces un pakalpojumus, internetā strādājošiem komersantiem un jaunuzņēmumiem ierobežo attīstību un uzņēmumiem un valdībām neļauj pilnībā izmantot digitālos rīkus. Līdz ar to EK veic pasākumus ES vienotā tirgus pielāgošanai digitālajam laikmetam – atceļot regulatīvās barjeras un pārejot no 28 valstu tirgiem uz vienu vienotu tirgu. Pēc EK aprēķiniem tas ES ekonomikai dotu 415 miljardus eiro gadā un radītu simtiem tūkstošus jaunu darbvietu (Eiropas Komisija, 2017d)⁶⁸.

Normatīvais regulējumam un politikas plānošanas dokumentiem ir būtiska nozīme esošās situācijas noteikšanā. Līdz ar to nākamajās nodaļās sniegts pārskats par situāciju nozarē, kā arī priekšlikumi normatīvās bāzes pilnveidošanai.

⁶⁶ Eiropas Padome (2017) European Council meeting (19 October 2017) – Conclusions [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/media/21620/19-euco-final-conclusions-en.pdf>

⁶⁷ Eiropas Komisija (2018d) Paziņojums: Finanšu tehnoloģijas rīcības plāns konkurētspējīgākam un inovatīvākam Eiropas finanšu sektoram [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0109&from=EN>

⁶⁸ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Rīcības plāns par patēriņa finanšu pakalpojumiem: labāki produkti, lielāka izvēle [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-139-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>

2. LATVIJAS DIGITĀLĀS VIDES UN E-KOMERCIJAS ANALĪZE

2.1.Digitālās vide un e-komercijas izmantošana Latvijā

Lai raksturotu digitālās vides attīstību un e-komercijas izmantošanu Latvijā, tika izmantota Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) datu analīze, intervijas ar ekspertiem no Latvijas Interneta asociācijas (LIA) un Latvijas Informāciju un komunikāciju tehnoloģiju asociācijas (LIKTA), Satiksmes ministrijas (SM) pasūtīnāto pētījumu dati, Latvijas Valsts radio un televīzijas centra (LVRTC) un uzņēmumu veiktie pētījumi un publikācijas masu medijos.

2020. gada CSP apsekojuma rezultāti liecina, ka Latvijā ir ļoti aktīva digitālās vides izmantošana lietojot internetu. Regulāro interneta lietotāju skaits 2020.gadā sasniedza 86,9%. Digitālās vides pieklūstamība ir gandrīz 90% mājāsaimniecību. Bez platjoslas interneta piekļuves zonas Latvijā atrodas maz apdzīvotas teritorijās, toties mobilā interneta pieslēgumi ir iespējami praktiski visā Latvijas teritorijā. Latvija ir viena no līdervalstīm Eiropā 5G tehnoloģiju attīstībā⁶⁹.

Balstoties uz CSP datiem⁷⁰:

- interneta pieslēgums bija 89,7 % mājāsaimniecību, no tām Rīgas reģionā – 92 %, bet pārējos Latvijas reģionos – vidēji 88,5 % mājāsaimniecību;
- platjoslas interneta izmantošana, salīdzinot ar 2019. gadu, pieauga par 4,3 % un 2020. gadā platjoslas internets bija 87,6 % mājāsaimniecību;
- regulāro interneta lietotāju (vismaz reizi nedēļā) skaits turpina pieaugt un 2020. gadā tas sasniedza 86,9 %;
- populārākie interneta izmantošanas mērķi bija internet bankas lietošana (76,4 %), e-pasta lietošana (75,9 %) un ziņu portālu, avīžu vai žurnālu lasīšana vai lejupielādēšana (72,6 %);
- datu glabātuves internetā (mākoņdatošanu) izmantoja 34,2 % no interneta lietotājiem, lai uzglabātu dokumentus, attēlus, mūziku, video vai citas datnes privātām vajadzībām;
- valsts vai pašvaldību iestādēm adresētas veidlapas, izmantojot internetu, aizpildīja 63,4 % iedzīvotāju, un gada laikā šis rādītājs pieauga par 7,9 %.
- preces vai pakalpojumus internetā pēdējo 12 mēnešu laikā bija pirkuši 56,2 % iedzīvotāju – visbiežāk apģērbus (ieskaitot sportam paredzētos), apavus vai aksesuārus (45,4 %), datorus, planšetes, mobilos telefonus vai šo lietu aksesuārus (28 %) vai elektropreces (27,8 %).

Kā redzams Latvijas iedzīvotāji ir labi apguvuši digitālās pamatprasmes un aktīvu izmanto iepirkšanos e-komercijas vietnēs, toties būtiski atpaliek Latvijas uzņēmumu digitālās vides izmantošana biznesa attīstībai it īpaši mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) sektors. Tā kā Latvijā 99% no visas ekonomiski aktīvā sektora ir MVU, tas liecina, ka šiem uzņēmumiem digitālās vides izmantošanā ir ļoti liels potenciāls.

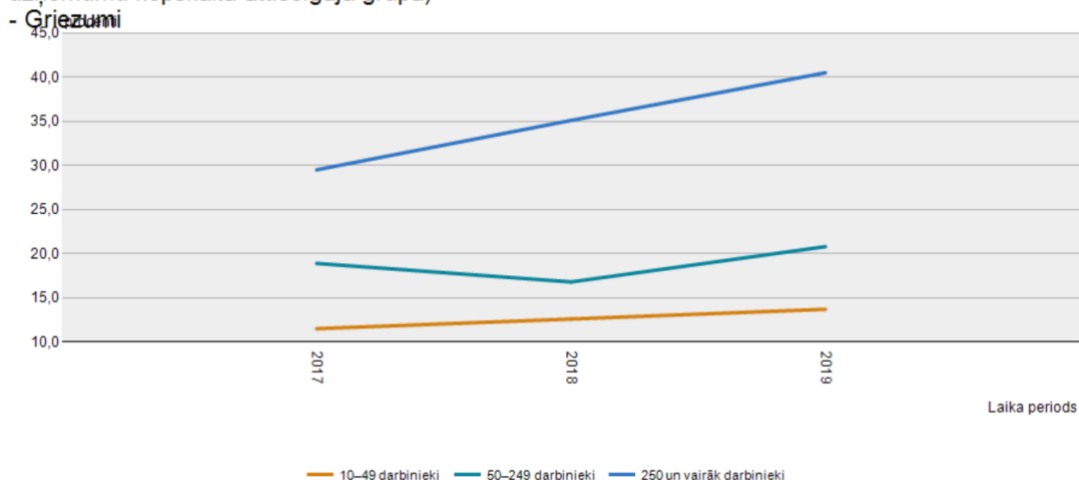
Analizējot iedzīvotāju prasmes un digitālās vides izmantošanu uzņēmējdarbībā, tai skaitā e-komerciju, rodas pretruna starp iedzīvotāju prasmju līmeni un to izmantošanu uzņēmējdarbībā, lai skaidrotu tik zemu e-komercijas izmantošanu preču un pakalpojumu pārdošanai un pirkšanai.

⁶⁹ CSP (2019) Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošana un e-komercija uzņēmumos 2019.gadā [tiešsaiste]: Centrālās statistikas pārvalde [skatīts 2020.gada 19.septembrī]. Pieejams:

https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-12/Nr_23_Informācijas_un_komunikācijas_tehnoloģiju_lietosana_un_e-komercija_uznemumos%202019_%2819_00%29_LV.pdf

⁷⁰ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

Uzņēmumi, kas pārdevuši preces vai pakalpojumus internetā vai citos datortīklos (% no uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā)

Attēls 2.1.

Latvijas uzņēmumu e-komercijas izmantošanas rādītāji 2017 – 2019. gadi, CSP, 2019⁷¹.

Pētot citus informācijas avotus, ir atrodama būtiska datu nesakritība. Citos pētījumos un apsekojumos, kuri ir veikti pēc vairāku uzņēmumu pasūtījuma vairāku gadu garumā e-komercijas un citu e-pakalpojumu izmantošana uzrāda no 30-80 % datu nesakritību, proti, e-komercijas un citu e-pakalpojumu izmantošana ir krietni augstāka. Ekspertu vērtējums, ka 2020.gadā Covid-19 pandēmijas noteikto ierobežojumu rezultātā, daļa uzņēmumu, kas agrāk neizmantoja e-komerciju, sāka to izmantot, kā vienīgo veidu, lai nodrošināt savu preču pārdošanu. Dati par 2020. gadu CSP būs publicēti 2021. gada 3. ceturksnī.

Analizējot uzņēmumu IKT funkciju nodrošinājumu uzņēmumos, jāsecina, ka lielāko daļu IT funkciju nodrošina ārējais piegādātājs, izņemot IKT infrastruktūras (datori, serveri, printeri, tīkli) uzturēšanu. Līdzvērtīgs lomu sadalījums starp ārējo piegādātāju un pašu uzņēmumu darbiniekiem ir tādās IKT funkcijās kā drošība un datu aizsardzība (drošības pārbaudes un drošības programmatūra) un biroja programmatūras atbalsts (teksta apstrāde, izklājlapiņas utt.). Pārējās IKT funkcijas – atbalsts tīmekļa risinājumiem, tīmekļa risinājumu izstrādāšana, uzņēmējdarbības vadības programmatūru/ sistēmu atbalsts un izveide - pamatā uzņēmumos nodrošina ārējais piegādātājs.

Kopumā secināms, ka interneta izmantošana 99% uzņēmumu liecina par pozitīvām attīstības tendencēm. Tajā pašā laikā nepieciešami atsevišķi uzlabojumi, kas izskatīti nākamajās sadaļās.

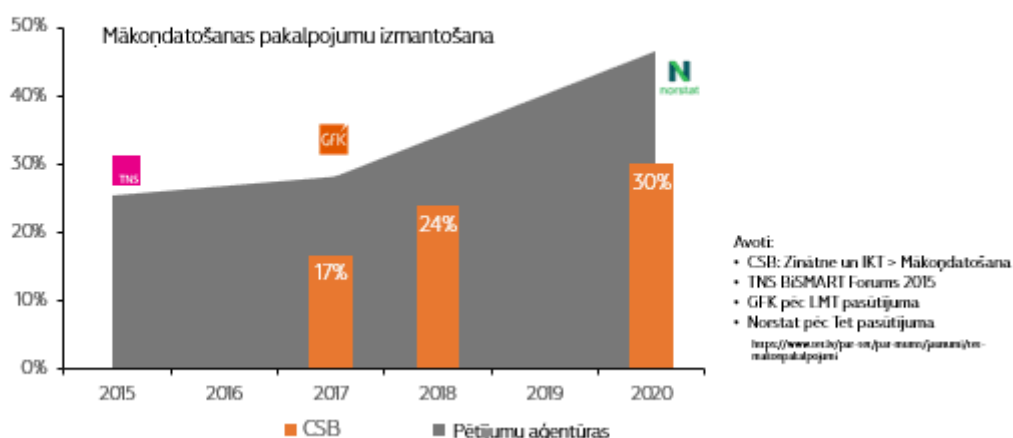
Interneta izmantošana un digitalizācija kopumā spēlējusi būtisku lomu 2020.gadā, kad līdz ar Covid-19 radītajiem ierobežojumiem liela daļa iedzīvotāju sāka strādāt attālināti. Tas radīja nepieciešamību uzņēmumiem piemērot digitālos risinājumus ne tikai e-komercijas vajadzībām, bet arī savu darbinieku darba nodrošināšanai. Tā kā šobrīd vēl nav detalizētas statistikas par 2020.gada tendencēm, Valsts pētījumu programmas ietvaros tika veikta aptauja, kuras rezultāti detalizēti analizēti nākamajā nodaļā.

⁷¹ CSP (2019) Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošana un e-komercija uzņēmumos 2019.gadā [tiešsaiste]: Centrālās statistikas pārvalde [skatīts 2020.gada 19.septembrī]. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-12/Nr_23_Informācijas_un_komunikācijas_tehnoloģiju_lietosana_un_e-komercija_uznemumos%202019_%2819_00%29_LV.pdf

Analizējot šo zemo uzņēmumu sniegumu tieši e-komercijas izmantošanā, ekspertu intervijās⁷² tika noskaidrots, ka ir divi iemesli šāda veida rezultātiem:

1. Statistikas datu vākšanas anketu bieži neaizpilda kompetentais darbinieks, kas ir norādīts CSP datu ievākšanas anketā, bet speciālists, kam nav izpratnes par IT tehnoloģiju izmantošanu uzņēmējdarbībā.
2. CSP datu ievākšanas anketā minētie piemēri tehnoloģijām ir novecojuši, un bieži vien Latvijā netiek izmantoti, līdz ar to uzņēmums sniedz negatīvu atbildi.

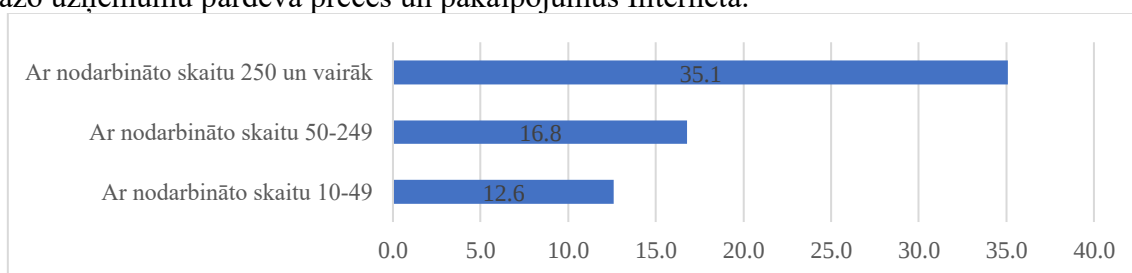
CSB un pētījumu aģentūrās iegūto datu salīdzinājums

Attēls 2.2.

Mākoņdatošanas pakalpojumu izmantošanas salīdzinājums starp CSP un citu pētījumu datu rezultātiem., LMT 2020⁷³.

Statistikas dati rāda, ka arvien vairāk uzņēmumu izmanto tīmekļa vietnes, lietotnes un citus datortīklus (piemēram, *Electronic Data Interchange (EDI)*), lai pārdotu preces vai pakalpojumus. 2019.gadā iespēju pārdot savas preces vai pakalpojumus tīmekļa vietnēs, lietotnēs vai citos datortīklos izmantoja 13% uzņēmumu: 35.1% lielo, 16.8% vidējo un 12.6% mazo uzņēmumu pārdeva preces un pakalpojumus Internetā.

Attēls 2.3.

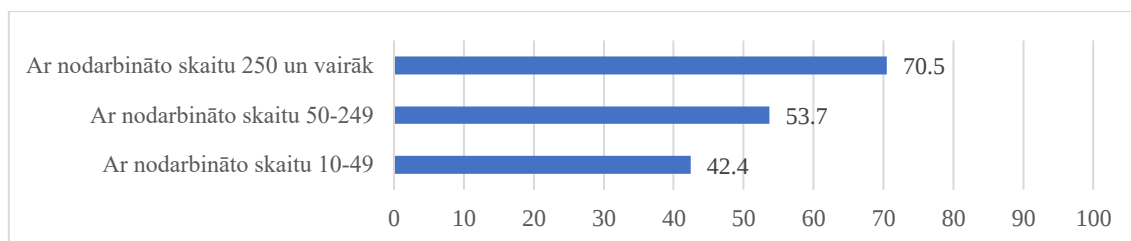
Uzņēmumi, kas pārdevuši preces vai pakalpojumus Internetā vai citos datortīklos, % no uzņēmumu kopskaita pēc nodarbināto skaita 2019.gadā, CSP⁷⁴.

⁷² IT uzņēmumu vadītāju intervijas n=16, 2020. gadā

⁷³ Latvijas Mobilais telefons [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: www.lmt.lv

⁷⁴ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

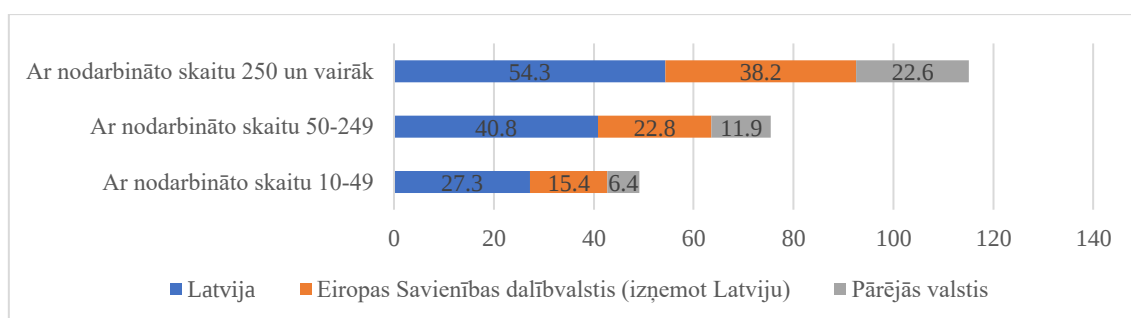
Analizēti tika arī uzņēmumi, kuri paši veikuši pirkumus Internetā. Var secināt, ka, jo lielāks nodarbināto skaits, jo vairāk uzņēmumi iepērkas Internetā. 70.5% visu lielo uzņēmumu paši veic pirkumus internetā, kamēr 53.7% vidējo un 42.4% mazo uzņēmumi iepērkas Internetā.

Attēls 2.4.

Uzņēmumi, kas veikuši pirkumus Internetā vai citos datortīklos 2019.gadā, % no uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā, CSP⁷⁵.

Analizējot izcelsmes valstis, no kurienes uzņēmumi ir iegādājušies preces, izmantojot Internetu, tad pārsvarā uzņēmumi pērk preces un pakalpojumus valsts ietvaros. Lielie uzņēmumi ir aktīvi, iepērkoties tiešsaistē gan Latvijā, gan ārpus tās. Salīdzinoši neaktīvi ir mazie uzņēmumi – tikai 27.3% no tiem ir pirkusi preces Internetā Latvijā 15.4% ES valstīs un 6.4% no mazajiem uzņēmumiem ir pirkusi preces no valstīm ārpus ES.

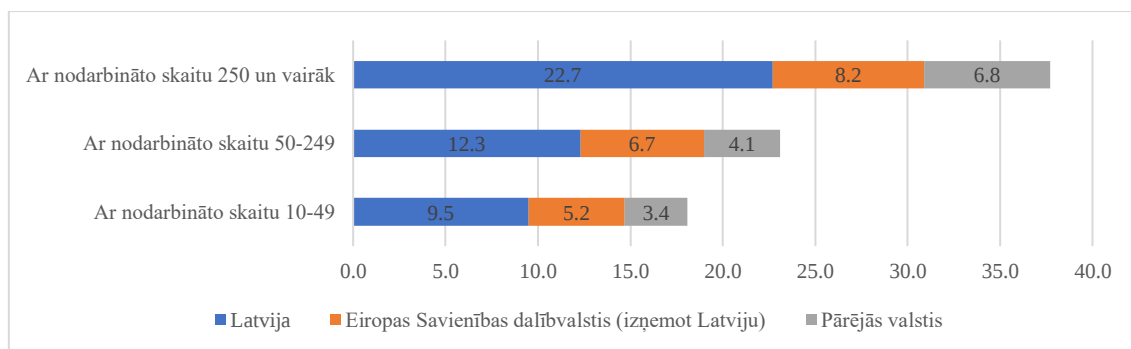
Attēls 2.5.

Piegādātāju izcelsmes valstis, no kurām uzņēmumi iegādājušies preces vai pakalpojumus, izmantojot Internetu, aplikācijas vai citus datortīklus 2019.gadā, % no uzņēmumu kopskaita, CSP⁷⁶.

Savukārt, analizējot klientu izcelsmes valstis, no kurām uzņēmumi ir saņēmuši pasūtījumus Internetā, tad arī šeit ir vērojams, ka pārsvarā pirkumus veic vietējie iedzīvotāji. Arī šeit aktivitāte ir atkarīga no uzņēmuma lieluma. Mazie uzņēmumi ir samērā neaktīvi – 9.5% uzņēmumu saņēmuši pasūtījumus no klientiem Latvijā, 5.2% - no ES un 3.4% no valstīm ārpus ES.

⁷⁵ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

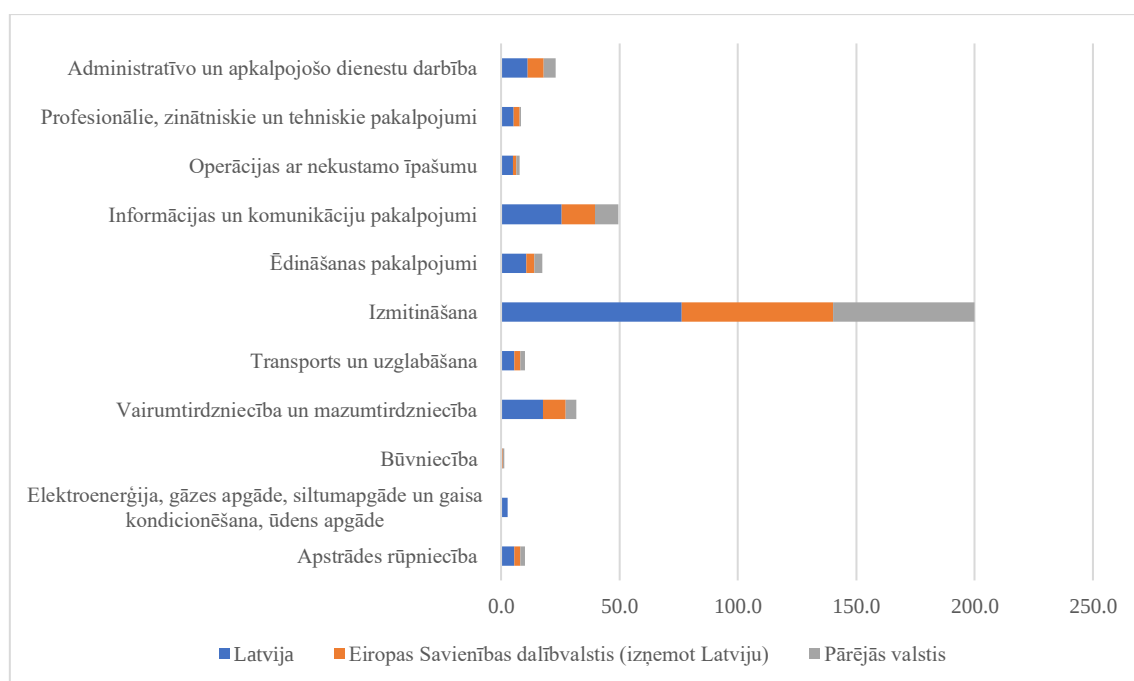
⁷⁶ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

Attēls 2.6.

Klientu izcelsmes valstis, no kurām uzņēmumi saņēmuši pasūtījumus, izmantojot interneta mājaslapu vai aplikācijas 2019.gadā (% no uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā), CSP⁷⁷.

Ja analizē šos datus nozaru griezumā, tad var secināt, ka vīkssportspējīgākās nozares e-komercijas griezumā ir informācijas un komunikācijas pakalpojumi, administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība, kā arī vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība. Informācijas un komunikācijas pakalpojumu jomā 25.5% uzņēmumu ir saņēmuši pasūtījumus internetā no Latvijas, 14.2% no ES valstīm un 9.8% no valstīm ārpus ES.

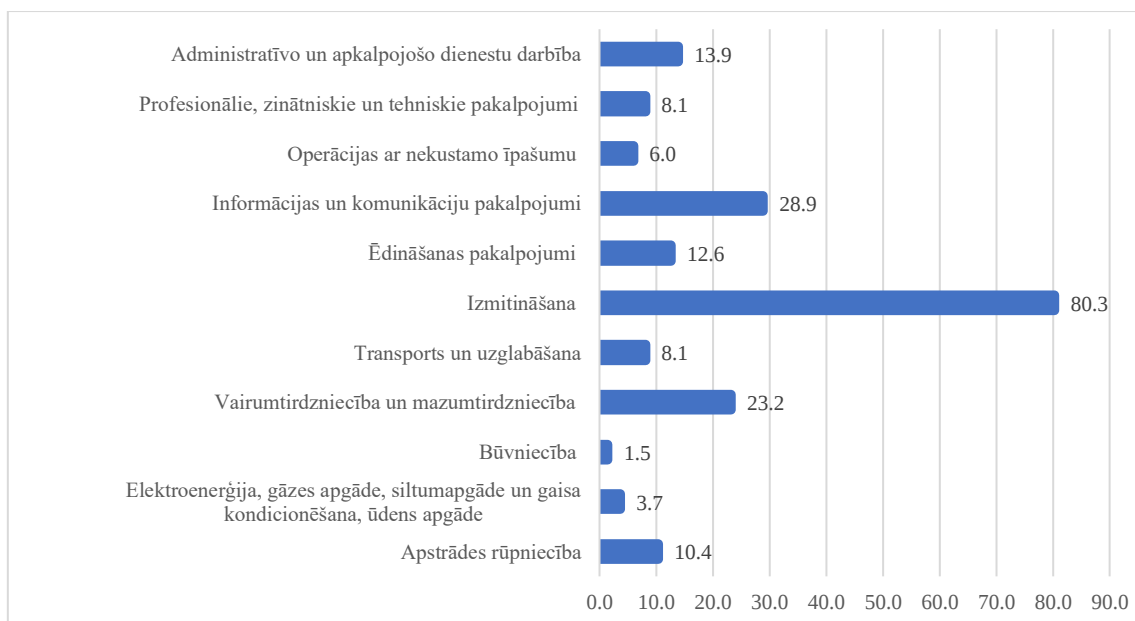
Attēls 2.7.

Klientu izcelsmes valstis, no kurām uzņēmumi saņēmuši pasūtījumus, izmantojot Interneta mājaslapu vai aplikācijas 2018.gadā (% no uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā), CSP⁷⁸.

Ja analizē datus pa nozarēm, tad visvairāk izmanto iespējas pārdot savas preces vai pakalpojumus Internetā izmitināšanas jomā (80.3% no uzņēmumu kopskaita) un informācijas un komunikācijas pakalpojumos (28.9%).

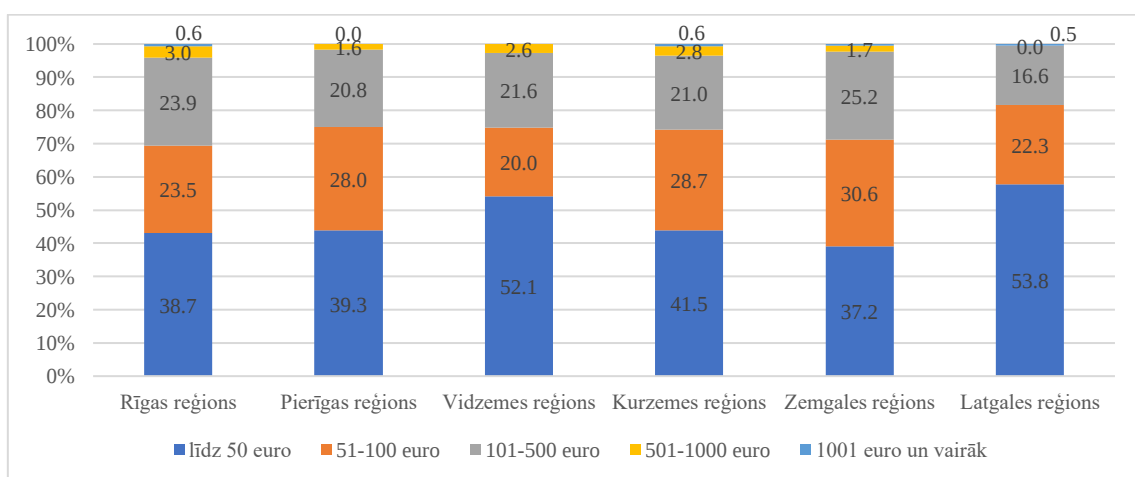
⁷⁷ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

⁷⁸ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

Attēls 2.8.

Uzņēmumi, kas pārdevuši preces vai pakalpojumus internetā vai citos datortīklos, % no uzņēmumu kopskaita pa nozarēm 2019.gadā, CSP⁷⁹.

Attēls 2.9.

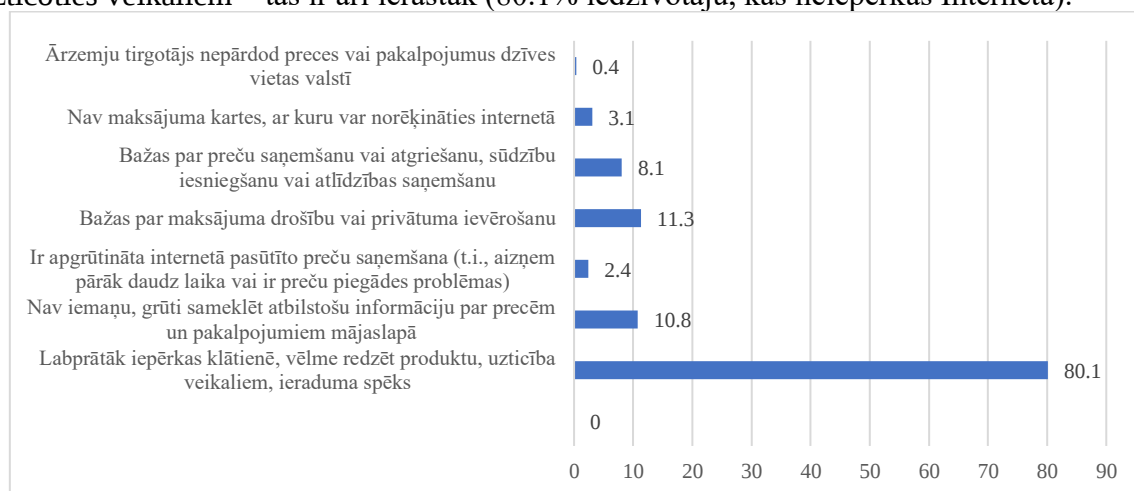
Procentuālais iztērētās naudas sadalījums par internetā pirktajām vai pasūtītajām precēm vai pakalpojumiem Latvijas reģionos 2019.gadā, %, CSP⁸⁰.

Ja analizē procentuāli iztērēto naudas sadalījumu par internetā pirktajām vai pasūtītajām precēm vai pakalpojumiem dzimumu griezumā, tad vīrieši pērk dārgākas preces nekā sievietes, proti, vīrieši 3% naudas iztērē pirkumiem virs 501 EUR, kamēr sievietes šādām preču kategorijām tērē 2.1% naudas. Tajā pašā laikā 39.1% vīriešu pirkumu naudas ziņā ir par precēm līdz 50 EUR, kamēr sievietes šai preču kategorijai izlieto 44.1% naudas.

⁷⁹ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

⁸⁰ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

Savukārt, analizējot iemeslus, kāpēc iedzīvotāji neveic pirkumus Internetā, kā galvenais iemesls tiek minēts tad, ka iedzīvotāji labprātāk iepērkas klātienē, lai redzētu produktu klātienē, uzticoties veikaliem – tas ir arī ierastāk (80.1% iedzīvotāju, kas neiepērkas Internetā).

Attēls 2.10.

Iemesli, kāpēc netiek pirktas vai pasūtītas preces vai pakalpojumi internetā, % no iedzīvotājiem, kas neveica pirkumus Internetā 2019.gadā, CSP⁸¹.

Vēl kā svarīgs iemesls tiek minēts tas, ka iedzīvotājiem nav iemaņu, lai sameklētu atbilstošu informāciju par precēm un pakalpojumiem mājaslapā (10.8%) un arī tas, ka pastāv bažas par maksājumu drošību vai privātuma ievērošanu (11.3%).

Papildus, analizējot CSP datus par uzņēmumu IKT funkciju nodrošinājumu uzņēmumos, jāsecina, ka lielāko daļu IT funkciju nodrošina ārējais piegādātājs, izņemot IKT infrastruktūras (datori, serveri, printeri, tīkli) uzturēšanu. Līdzvērtīgs lomu sadalījums starp ārējo piegādātāju un pašu uzņēmumu darbiniekiem ir tādās IKT funkcijās kā drošība un datu aizsardzība (drošības pārbaudes un drošības programmatūra) un biroja programmatūras atbalsts (teksta apstrāde, utt.). Pārējās IKT funkcijas – atbalsts tīmekļa risinājumiem, tīmekļa risinājumu izstrādāšana, uzņēmējdarbības vadības programmatūru/ sistēmu atbalsts un izveide - pamatā uzņēmumos ārējais piegādātājs.

Kopumā secināms, ka interneta izmantošana 99% uzņēmumu liecina par pozitīvām attīstības tendencēm. Tajā pašā laikā nepieciešami atsevišķi uzlabojumi, kas izskatīti nākamajās sadaļās.

Interneta izmantošana un digitalizācija kopumā spēlējusi būtisku lomu 2020.gada, kad līdz ar Covid-19 radītajiem ierobežojumiem liela daļa iedzīvotāja sāka strādāt attālināti. Tas radīja nepieciešamību uzņēmumiem piemērot digitālos risinājumus ne tikai e-komercijas vajadzībām, bet arī savu darbinieku darba nodrošināšanai. Tā kā šobrīd vēl nav detalizētas statistikas par 2020.gada tendencēm, Valsts pētījumu programmas ietvaros tika veikta aptauja, kuras rezultāti detalizēti analizēti nākamajā nodaļā.

Analizējot uzņēmumu sniegumu tieši e-komercijas izmantošanā, ekspertu intervijās⁸² tika noskaidrots, ka ir divi iemesli šāda veida rezultātiem:

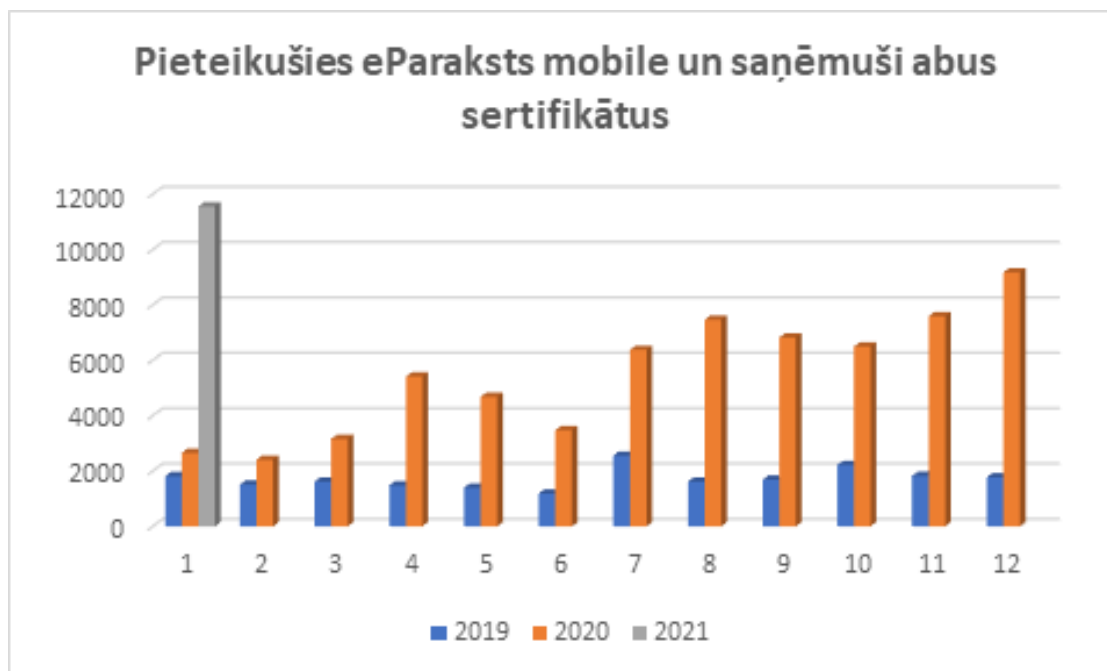
1. Statistikas datu vākšanas anketu bieži neaizpilda kompetentais darbinieks, kas ir norādīts CSP datu ievākšanas anketā, bet speciālists, kam nav izpratnes par IT tehnoloģiju izmantošanu uzņēmējdarbībā.

⁸¹ LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>

⁸² IT uzņēmumu vadītāju-ekspertu, kas nodrošina pakalpojumu sniegšanu Latvijā intervija n=16, 2020.gadā

2. CSP datu ievākšanas anketā minētie piemēri tehnoloģijām ir novecojuši, un bieži vien Latvijā netiek izmantoti, līdz ar to uzņēmums sniedz negatīvu atbildi.

Tā kā digitālās vides un e-pakalpojumu izmantošanu raksturo arī citi rādītāji, tad tika analizēta digitālā paraksta lietošana un izplatība. Analizējot LVRTC sniegtos datus ir redzams (attēls 2.11.), ka ir strauji pieaudzis jaunu izsniegto digitālo parakstu skaits, it īpaši eParaksts mobile, kas ļauj operatīvāk un vienkāršāk, bez palīgierīcēm izmantot elektroniskos dokumentus un tos parakstīt.

Attēls 2.11.

Jaunu digitālo eParaksts mobile izsniegšanas skaits 2019.-2021.gads, LVRTC⁸³

*Datus nav uzskaitīti eParaksta sertifikāti, kas tiek izsniegti eID kartēs un Dokobit eparaksta sertifikāti.

2021. gada janvārī ir izsniegti par 480% vairāk jaunu eParaksts mobile sertifikātu nekā 2020. gada janvārī, pirms Covid-19 pandēmijas noteiktajiem ierobežojumiem. Tas apliecina, ka Latvijas iedzīvotāju prasmes izmantot e-pakalpojumus ir lielākas nekā tās tika novērtētas līdz šim, un nepieciešamības gadījumā tiek mainīti dzīves paradumi un vairāk izmantotai e-pakalpojumi.

Kopumā analīze liecina, ka e-komercijas un interneta attīstība Latvijā notiek, tomēr ir iespējami uzlabojumi. Situācijas detalizētai analīzei nepieciešams apskatīt arī e-komerciju uzņēmējdarbībā Latvijā, un šī informācija sniegta nākamajā apakšnodaļā.

⁸³ Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: www.lvrtc.lv

2.2.DESI indeksa struktūra

Lai izmērītu Eiropas progresu ceļā uz digitālo ekonomiku un sabiedrību, EK izveidoja tiešsaistes rīku ar nosaukumu “digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss” (DESI) (Eiropas Komisija, 2016a)⁸⁴. Tas aptver piecu attiecīgu rādītāju kopumu, kas parāda Eiropas pašreizējo digitālās politikas stāvokli, ļaujot gūt pārskatu par katras dalībvalsts sniegumu. Nākamajā nodaļā detalizēti analizēti Latvijas rezultāti pēc šī indeksa.

Eiropas Komisija (EK) ir izstrādājusi Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksu (turpmāk - DESI indekss), ikgadēji publicējot ziņojumu par dalībvalstu digitalizācijas progresu. DESI indekss sastāv no piecām dimensijām, piešķirot katrai no komponentēm nozīmības svaru:

1. Savienojamība (25%), kas ietver fiksētās platjoslas pārklājumu, mobilās platjoslas pārklājumu un cenas;
2. Cilvēkkapitāls (25%), kas ietver Interneta izmantošanu, digitālās pamatprasmes un IKT speciālistus;
3. Interneta lietošana (15%), kas ietver satura, sakaru un tiešsaistes darījumu izmantošana iedzīvotāju vidū;
4. Digitālo tehnoloģiju integrācija (20%), kas ietver uzņēmējdarbības digitalizāciju un e-komerciju;
5. Digitālie publiskie pakalpojumi (15%), kas ietver e-pārvaldi un e-veselību (Eiropas Komisija, 2019d)⁸⁵.

1 - Savienojamība (Connectivity) • Fiksētās platjoslas pārklājums (1.a.1 Fixed Broadband Coverage)

- Fiksētās platjoslas izmantošana (1.a.2 Fixed Broadband Take-up)
- 4G pārklājums (1.b.1 4G Coverage)
- Mobilās platjoslas izmantošana (1.b.2 Mobile Broadband Take-up)
- Ātrdarbīgas platjoslas (NGA) pārklājums (1.c.1 Fast Broadband (NGA) Coverage)
- Ātrdarbīgas platjoslas izmantošana (1.c.2 Fast Broadband Take-up)
- Īpaši ātrdarbīgas platjoslas pārklājums (1.d.1 Ultrafast Broadband Coverage)
- Īpaši ātrdarbīgas platjoslas izmantošana (1.d.2 Ultrafast Broadband Take-up)
- Platjoslas cenu indekss (1.e.1 Broadband Price Index)

2 - Cilvēkkapitāls (Human Capital)

- Interneta lietotāji (2.a.1 Internet Users)
- Pamata digitālās prasmes (2.a.2 Basic Digital Skills)
- Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju speciālisti (2.b.1 ICT Specialists)
- Zinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas absolventi (2.b.2 STEM Graduates 20-29 years old)

3 - Interneta lietošana (Use of Internet)

- Ziņas (3a1 News)
- Mūzika, video, spēles (3a2 Music, Videos and Games)
- Video pēc pieprasījuma (3a3 Video on Demand)
- Video zvani (3b1 Video Calls)
- Sociālie tīkli (3b2 Social Networks)
- Banku pakalpojumi (3c1 Banking)

⁸⁴ Eiropas Komisija (2016a) What is the Digital Economy and Society Index? [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-385_en.htm

⁸⁵ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 28.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

- Iepirkšanās (3c2 Shopping)

4 - Digitālo tehnoloģiju integrācija (Integration of Digital Technology)

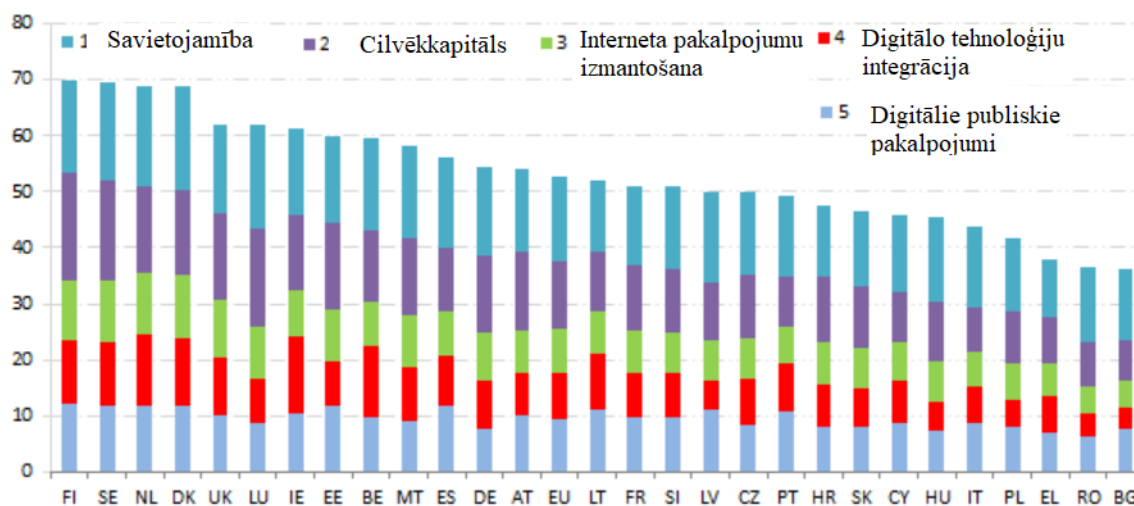
- Elektroniskā informācijas apmaiņa (4a1 Electronic Information Sharing)
- Radiofrekvenciālā identifikācija (RFID) (4a2 RFID)
- Sociālie plašsaziņas līdzekļi (4a3 Social Media)
- E-rēķini (4a4 eInvoices)
- Mākonis (4a5 Cloud)
- MVU, kas pārdod tiešsaistē (4b1 SMEs Selling Online)
- E-komercijas apgrozījums (4b2 E-commerce Turnover)
- Pārdošana tiešsaistē pāri robežām (4b3 Selling Online Cross-border)

5 - Digitālie publiskie pakalpojumi (Digital Public Services)

- E-pārvaldes lietotāji (5a1 eGovernment Users)
- Automātiski daļēji aizpildītas veidlapas (5a2 Pre-filled Forms)
- Tiešsaistes pakalpojumu pilnīgums (5a3 Online Service Completion)
- Digitālie publiskie pakalpojumi uzņēmumiem (5a4 Digital Public Services for Businesses)
- Atvērtie dati (5a5 Open Data)
- E-veselības pakalpojumi (5b1 eHealth Services)

2.2.1. Latvijas rādītāji DESI indeksā

Izvērtējot 2020.gada rezultātus, Latvija kopumā ieņem 17.vietu 28 ES dalībvalstu vidū, pastāvot digitalizācijas līmenim nedaudz zem ES vidējā līmeņa (skat.att.). Izvērtējot Latvijas sniegumu no 2014.gada, Latvija ir panākusi ievērojamu progresu digitālo publisko pakalpojumu jomā, kā arī savienojamības dimensijā. Tomēr iedzīvotāju digitālo prasmju līmenis ir zems, tāpat zema ir arī digitālo tehnoloģiju izmantošana uzņēmumos.

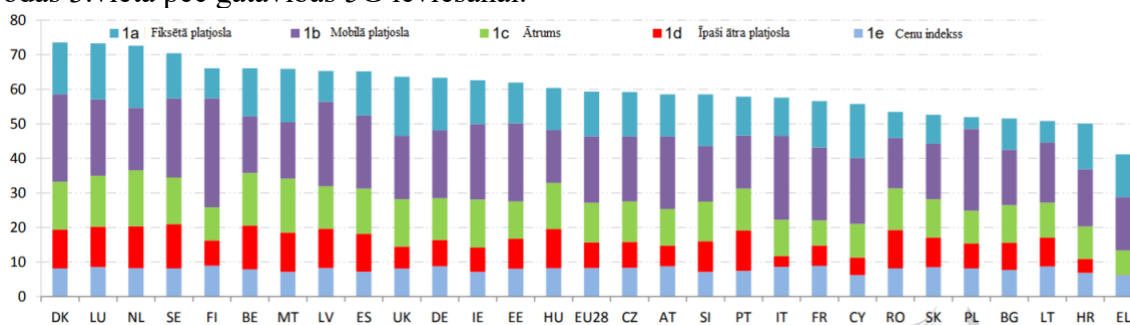

Attēls 2.12.
DESI indekss ES 2020.gadā, EK⁸⁶

Analizējot Latvijas sniegumu pa dimensijām, dimensijā “Savienojamība” Latvija ieņem 8.vietu ES, līdzīgi kā 2018.gadā. Analizējot sīkāk šīs dimensijas komponentes, zemu vietu Latvija ieņem fiksētajā platjoslā (22.vieta), ko kompensē mobilās platjoslas pieejamība (6.vieta). Latvijā ir pieejams un daudzi lieto īpaši ātrdarbīgu platjoslas pieslēgumu (8.vieta).

⁸⁶ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

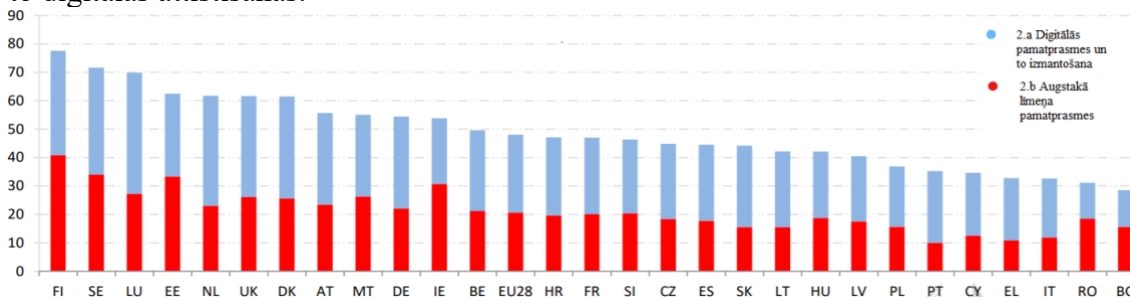
Platjoslas cenu indekss Latvijā ir ES vidējās vērtības līmenī (10.vieta). Jāuzsver, ka Latvija atrodas 3.vietā pēc gatavības 5G ieviešanai.

Attēls 2.13.

DESI indekss ES 2020.gadā: komponente “Savienojamība” EK⁸⁷

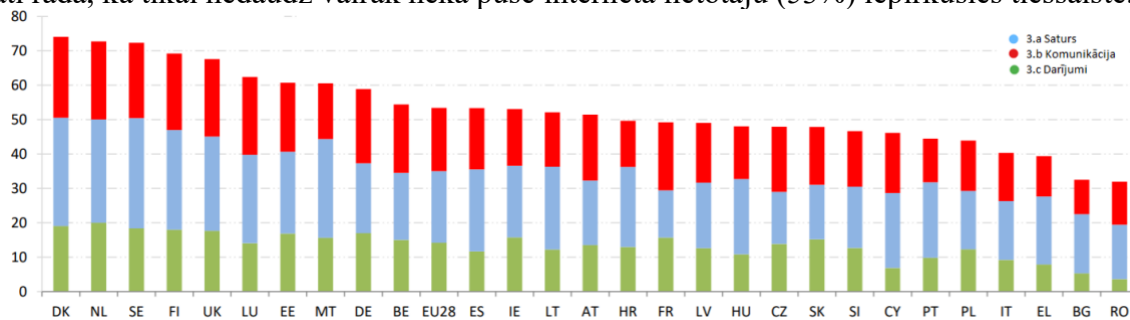
Komponentē “Cilvēkkapitāls” Latvija 2018.gadā ieņem 21.vietu ES, tāpat kā iepriekšējā gadā, atpaliekot no ES vidējā līmeņa. Dati rāda, ka palielinās interneta izmantotāju skaits, tomēr 52% iedzīvotāju nav digitālo pamatprasmju. IKT speciālistu skaits ir stabils, taču joprojām tas ir mazāks par ES vidējo. Latvijā ir mazs absolventu skaits zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) jomās. Tas potenciāli var atturēt Latvijas uzņēmumus no digitālas attīstības.

Attēls 2.14.

DESI indekss ES 2020.gadā: komponente “Cilvēkkapitāls”, EK⁸⁸

Latvija atbilstoši DESI komponentei “Interneta pakalpojumu izmantošana” 2018.gadā ieņem 17.vietu ES. Latvijas iedzīvotāji internetbankas izmanto vairāk nekā vidēji ES (14.vieta). Arvien vairāk iedzīvotāju izmanto sociālos tīklus (74%), pārsniedzot ES vidējo rādītāju (65%). Dati rāda, ka tikai nedaudz vairāk nekā puse interneta lietotāju (53%) iepirkušies tiešsaistē.

Attēls 2.15.

⁸⁷ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

⁸⁸ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

DESI indekss ES 2020.gadā: komponente “Interneta pakalpojumu izmantošana”, EK.⁸⁹

Analizējot sīkāk komponentes “Interneta pakalpojumu izmantošana” rādītājus, jāsecina, ka interneta lietotāju īpatsvars Latvijas iedzīvotāju vidū joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju - īpaši augstāks par vidējo ir internetbankas lietotāju īpatsvars (79%, kas Latviju ierindo 6.vietā ES), taču iecienīti ir arī citi interneta pakalpojumi – ziņu lasīšana (84%), mūzikas klausīšanās, video skatīšanās vai spēļu spēlēšana (76%) un sociālo tīklu izmantošana (74%). No otras puses, iepirkšanās tiešsaistē ir salīdzinoši mazāk populāra.

2.2.2. Interneta pakalpojumu un e-komercijas izmantošana Latvijā pēc DESI indeksa.

Rādītāju analīze DESI indeksā: komponente “Interneta pakalpojumu izmantošana”

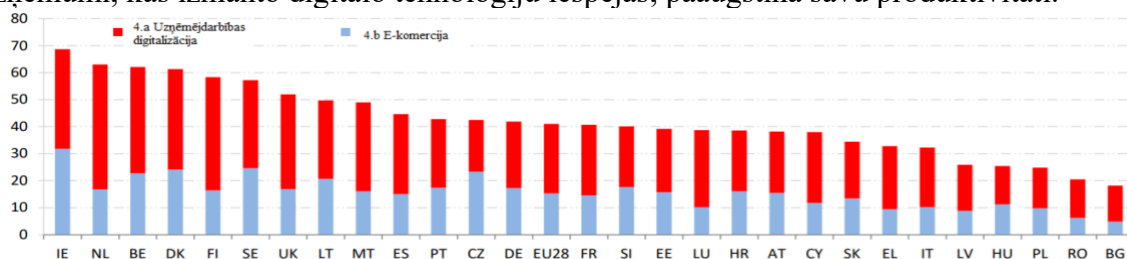
Rādītājs	Latvija		ES	
	DESI 2020		DESI 2019	DESI 2020
	vērtība	vieta	vērtība	vērtība
3.a.1 Cilvēki, kuri nekad nav izmantojuši Internetu (privātpersonas, %)	13% ↓ 2018	14	16% 2017	11% 2018
3.a.2 Interneta lietotāji (privātpersonas, %)	81% ↑ 2018	15	78% 2017	83% 2018
3.b.1. Ziņas (% Interneta lietotāju)	84% → 2017	11	84% 2017	72% 2017
3.b.2 Mūzika, video un spēles (% Interneta lietotāju)	76% ↓ 2017	20	77% 2017	81% 2018
3.b.3 Pieprasījumuvideo (% Interneta lietotāju)	15% → 2018	20	15% 2016	31% 2018
3.b.4 Videozvani (% Interneta lietotāju)	62% ↓ 2018	6	51% 2017	49% 2018
3.b.5 Sociālie tīkli (% Interneta lietotāju)	74% → 2018	12	74% 2017	65% 2018
3.b.6 Profesionālie sociālie tīkli (% Interneta lietotāju)	7% → 2017	24	7% 2017	15% 2017
3.b.7 Mācību kursa apgūšana tiešsaistē (% Interneta lietotāju)	5% → 2017	24	5% 2017	9% 2017
3.b.8 Konsultācijas un balsošana tiešsaistē (% Interneta lietotāju)	6% → 2017	18	6% 2017	10% 2017
3.c.1 Banku pakalpojumi (% Interneta lietotāju)	79% ↑ 2018	6	75% 2017	64% 2018
3.c.2 Iepirkšanās (% Interneta lietotāju)	53% ↓ 2018	20	55% 2017	69% 2018
3.c.3 Pārdošana tiešsaistē (% Interneta lietotāju)	11% ↑ 2018	22	10% 2017	23% 2018

Tabula 2.1.

⁸⁹ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

Rādītāju analīze DESI indeksā: komponente “Interneta pakalpojumu izmantošana” EK⁹⁰

Savukārt dimensijā “Digitālo tehnoloģiju integrācija” Latvija 2019.gadā ieņem 24.vietu, kas ir par vienu vietu zemāk kā 2018.gadā. Uzņēmumu īpatsvars, kas iegādājas vismaz vienu no tādiem pakalpojumiem kā mākoņdatošana, datu bāzu mitināšana, grāmatvedības lietotnes utt., ir tikai 11%. Dati rāda, ka ļoti maz MVU izmanto elektroniskos pārdošanas kanālus. Uzņēmumi, kas izmanto digitālo tehnoloģiju iespējas, paaugstina savu produktivitāti.

Attēls 2.17.

DESI indekss ES 2020.gadā: komponente “Digitālo tehnoloģiju integrācija”, EK.⁹¹

Analizējot detalizētāk komponenti “Digitālo tehnoloģiju integrācija”, jāsecina, ka situācijas uzlabošanās šajā komponentē ir ietekmējuši uzņēmumi, kas iegādājušies mākoņdatošanas pakalpojumus, un uzņēmumi, kas pieņēmuši elektronisku informācijas koplietošanu. Par 1 procentpunktu, sasniedzot 10 %, samazinājies to MVU īpatsvars, kas izmanto elektroniskos pārdošanas kanālus, tādējādi palielinot atšķirību no ES vidējā rādītāja (17%). 2020.gadā būtiski ir samazinājies e-komercijas apgrozījums (-4 procentpunkti, sasniedzot vien 5 %) (Eiropas Komisija, 2020d).

Rādītājs	Latvija		ES	
	DESI 2020		DESI 2019	DESI 2020
	vērtība	vieta	vērtība	vērtība
4.a.1 Elektroniskā informācijas apmaiņa (uzņēmumi, %)	25% → 2017	24	25% 2017	34% 2017
4.a.2 Sociālie plašsaziņas līdzekļi (uzņēmumi, %)	13% → 2017	25	13% 2017	21% 2017
4.a.3 Lielie dati (uzņēmumi, %)	8% 2017	23	n/a 2016	12% 2018
4.a.4 Mākoņpakalpojumi (uzņēmumi, %)	11% ↑ 2018	24	9% 2017	18% 2018
4.b.1 MVU, kas pārdod tiešsaistē (MVU, %)	10% ↓ 2018	25	11% 2017	17% 2018
4.b.2 E-komercijas apgrozījums (MVU apgrozījums, %)	5% ↓ 2018	24	9% 2017	10% 2018

⁹⁰ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe’s Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

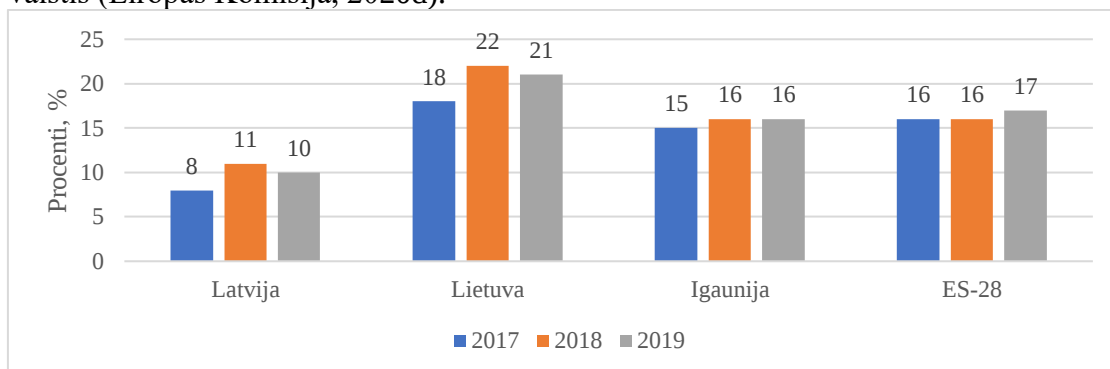
⁹¹ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe’s Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

4.b.3 Pārdošana tiešsaistē pāri robežām (MVU, %)	5% → 2018	25	5% 2017	8% 2017
--	-----------	----	---------	---------

Tabula 2.2.

2.2.3. Rādītāju analīze DESI indeksā: komponente “Digitālo tehnoloģiju integrācija”, EK 2020⁹².

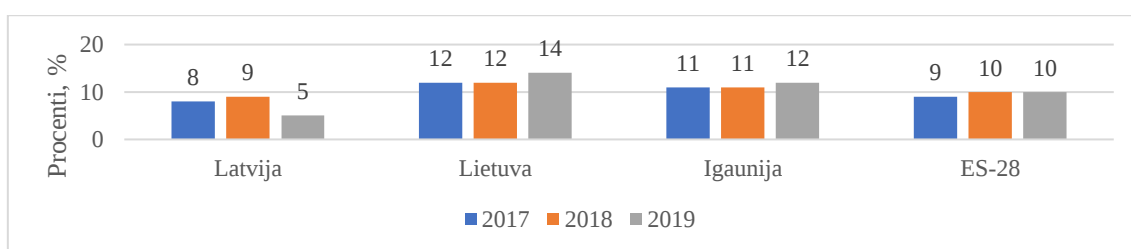
Tomēr varētu panākt vēl dažus uzlabojumus, jo patlaban salīdzinoši maz uzņēmumu nodarbojas ar pārdošanu tiešsaistē pāri robežām (5%). Augstās piegādes izmaksas ir galvenais šķērslis, ar ko nākas saskarties uzņēmumiem, kuri vēlas tiešsaistē pārdot preces klientiem citās ES valstīs (Eiropas Komisija, 2020d).

Attēls 2.18.

MVU īpatsvars Baltijas valstīs un vidēji ES-28, kas pārdod tiešsaistē 2017.-2019.gadā, % EK 2019⁹³.

Analizējot DESI dimensijas “Digitālo tehnoloģiju integrācija” rādītāju “MVU, kas pārdod tiešsaistē (MVU, %)” Baltijas valstīs, jāsecina, ka Lietuvā ir vislielākais MVU skaits, kas pārdod savu produkciju tiešsaistē, pie tam šis īpatsvars ir bijis samērā augsts laika gaitā - 2017.gadā 18% MVU pārdeva tiešsaistē, 2019.gadā šis rādītājs pieauga līdz 21%. Pie tam tikai Lietuvā šis rādītājs pārsniedz vidējo ES līmeni. Igaunijā ir augstāki rādītāji nekā Latvijā, kopumā MVU īpatsvars pieauga no 15% 2017.gadā līdz 16% 2019.gadā. Diemžēl Latvijā rādītāji ir viszemākie – no 8% 2017.gadā sasniedzot 10% 2019.gadā.

Attēls 2.19.

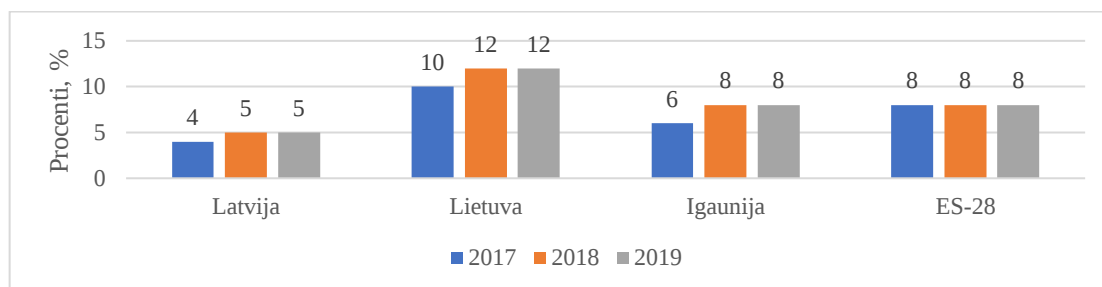
E-komercijas apgrozījums MVU Baltijas valstīs un vidēji ES-28, kas pārdod tiešsaistē 2017.-2019.gadā, %, EK⁹⁴.

⁹² Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

⁹³ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

⁹⁴ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

Savukārt analizējot rādītāju “E-komercijas apgrozījums (MVU apgrozījums, %)", jāsecina, ka arī šajā Lietuvai ir visaugstākie panākumi – 2017.gadā e-komercijas apgrozījums bija 12% no kopējā MVU apgrozījuma, savukārt 2019.gadā 14%. Arī Igaunijā e-komercijas apgrozījums no kopējā MVU apgrozījuma ir pieaudzis no 11% 2017.gadā līdz 12%. 2019.gadā. Dati liecina, ka gan Lietuvā, gan Igaunijā šis rādītājs ir virs vidējā ES līmeņa. Diemžēl Latvija atpaliek no vidējā ES līmeņa, kopumā e-komercijas apgrozījuma īpatsvars ir svārstījies pēdējo gadu laikā, saniedzot 5% vērtību 2019.gadā.

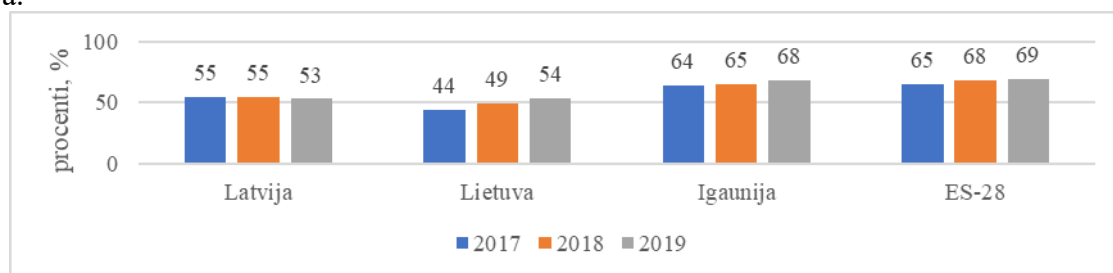
Attēls 2.20.

MVU pārdošana tiešsaistē pāri robežām Baltijas valstīs un vidēji ES-28, kas pārdod tiešsaistē 2017.-2019.gadā, %, EK⁹⁵.

Savukārt analizējot pēdējo rādītāju šajā dimensijā “Pārdošana tiešsaistē pāri robežām (MVU, %)", jāsecina, ka pastāv būtiskas atšķirības starp Baltijas valstīm. Lietuvā ir ļoti augsti rezultāti arī ES līmenī, jau 2017.gadā šis rādītājs bija 10%, sasniedzot 12% 2019.gadā. Igaunijā arī pieaug MVU īpatsvars, kas pārdod tiešsaistē ārpus robežām – no 6% 2017.gadā līdz 8% 2019.gadā, sasniedzot vidējo ES līmeni 2018.gadā. Latvijā šis rādītājs uz pārējo Baltijas valstu fona ir ļoti zems – tas nedaudz pieauga no 4% 2017.gadā līdz 5% 2019.gadā.

2.2.4. E-komercijas izmantošana iedzīvotāju sektorā Baltijā, pēc DESI datiem.

2019.gadā tikai nedaudz vairāk par pusi (53%) interneta lietotāju norādīja, ka ir iepirkušies tiešsaistē (ES tie ir 69%). Šis aspekts ir ļoti svarīgs, analizējot e-komercijas attīstību Latvijā.

Attēls 2.16.

Iedzīvotāju īpatsvars Baltijas valstīs un vidēji ES-28, kas ir iepirkušies Internetā 2017.-2019.gadā, % EK

Ja salīdzina datus par iedzīvotāju īpatsvaru Baltijas valstīs, kas lieto internetu iepērkoties, jāsecina, ka Igaunija ir vislielākais iedzīvotāju īpatsvars, kas iepērkas Internetā (kas ir līdzvērtīgs vidējam ES līmenim). Lietuvai ir vērojama augšupejoša tendence pēdējos gados, sasniedzot 55% 2019.gadā. Latvijā iedzīvotāju skaits, kas iepērkas Internetā, pēdējo gadu laikā

⁹⁵ Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

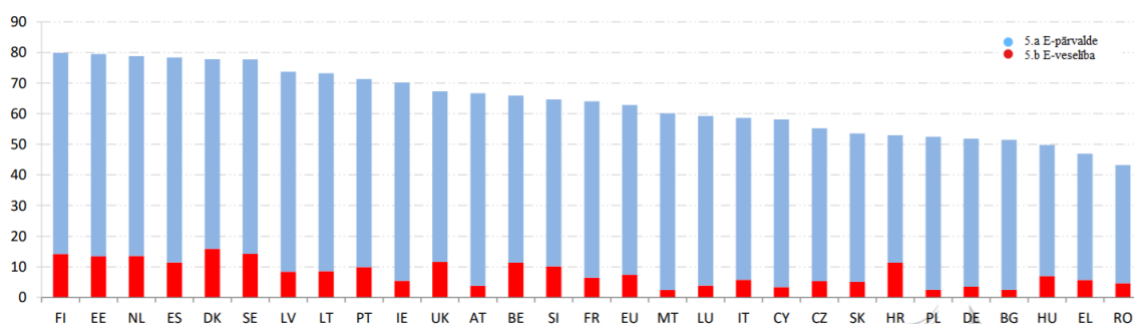
būtiski nemainās, tomēr 2019.gada dati parāda, ka šajā jomā atpaliekam gan no Igaunijas, gan Lietuvas.

Latvija pagaidām nav izstrādājusi visaptverošu stratēģiju uzņēmumu digitalizācijai. Tomēr ir sagatavotas vairākas iniciatīvas, kas sekmē “Rūpniecība 4.0” (Industry 4.0) izveidi, kā piemēri minami izmēģinājuma projekts inženiertehniskajā nozarē, kas veicina izpratni par koncepciju “Rūpniecība 4.0”, līdzdalība Interreg projektā “DIGINNO”, kurā iecerēts paātrināt rūpniecības digitalizāciju Baltijas jūras reģionā, kā arī Interreg projekts “SKILLS+”, kura mērķis ir veicināt tādu valsts politiku, kas sekmē IKT prasmju apgūšanu MVU vidū lauku apvidos (Eiropas Komisija, 2019e)⁹⁶.

Tehnoloģiju pārnese programmas ietvaros paredzēts arī atbalsts inovācijas vaučeru izmantošanai. Inovācijas vaučeru mērķis ir atbalstīt inovācijas darbības MVU vidē, sniegtot tiem atbalstu pētniecības un izstrādes ārpalpojumu izmantošanai, kas tiem ļautu ieviest jaunus vai būtiski uzlabotus produktus vai tehnoloģijas. Visaptverošas stratēģijas pieņemšana varētu palīdzēt uzlabot digitālo pāreju tautsaimniecībā, piemēram, MVU un iedzīvotājiem nodrošinot plašāku piekļuvi daudz lielākam tirgum (Eiropas Komisija, 2019b).

2.2.5. Publisko pakalpojumu izmantošana pēc DESI indeksa.

Visbeidzot DESI komponentē “Digitālie publiskie pakalpojumi, e-pārvalde” Latvija 2019.gadā ieņem 7.vietu ES, nodrošinot kāpumu par vienu vietu, salīdzinot ar 2018.gadu. Latvijā arvien vairāk tiek izmantoti e-pakalpojumi, panākts kāpums par 4%. Jāatzīmē, ka atvērto datu jomā Latvijā ir virs vidējā ES līmeņa. Īpaši augsti Latvija ir novērtēta automātiski daļēji aizpildītu veidlapu jomā (4.vieta) un e-recepšu jomā (8.vieta).

Attēls 2.21.

DESI indekss ES 2020.gadā: komponente “Digitālie publiskie pakalpojumi, e-pārvalde” EK⁹⁷.

Izvērtējot Latvijas sniegumu DESI indeksā, VARAM ir sagatavojusi virkni priekšlikumu, lai uzlabotu valsts sniegumus turpmākajos gados:

- Aizsardzības ministrijai un Ārlietu ministrijai jāpalielina atvērto datu pieejamību;
- Izglītības ministrijai, Kultūras ministrijai un Centrālās statistikas pārvaldei būtu jāsniedz priekšlikumi datu vākšanas metodikas uzlabošanai;
- Ekonomikas ministrijai būtu jāinformē par digitālo risinājumu iespējām uzņēmējus ikgadēji organizētā forumā “Atbalsts uzņēmējiem”;

⁹⁶ Eiropas Komisija (2019e) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2019, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gad 25.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59995

⁹⁷ Eiropas Komisija (2019e) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2019, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gad 25.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59995

- LIKTA jānodrošina apmācību projekti “Mazo un mikro komersantu apmācības inovāciju un digitālo tehnoloģiju attīstībai Latvijā” un “IKT profesionāļu apmācības inovāciju veicināšanai un nozares attīstībai”;
- Tāpat LIKTA jānodrošina labās prakses pārņemšana IKT jomas risinājumos klasteru programmas ietvaros apmācības, zināšanu pārneses sekmēšanu u.c. pasākumus;
- Valsts kancelejai arī turpmāk jānodrošina projekti e-pārvaldes veicināšanai (LR VARAM, 2018)⁹⁸.

Kā 2019.gada sasniegumu digitalizācijas jomā varētu uzsvērt komunikācijas un mācību programmu “Mana Latvija.lv! Dari digitāli!”. 2018.gada aprīlī Latvija sākās šī trīsgadīga visaptveroša komunikācijas un mācību programma, kuras mērķis ir mudināt iedzīvotājus izmantot e-pārvaldes pakalpojumus un informēt cilvēkus par tiešsaistē pieejamiem pakalpojumiem un eID kartes priekšrocībām. (Eiropas Komisija, 2019e)⁹⁹.

Priekšlikumi, kādā veidā ir iespējams uzlabot DESI indeksa vērtējumu noteiktās sadaļās ir apkopotas tabulā.

DESI indekss – esošā situācija	Priekšlikumi
Dimensijā “Savienojamība” Latvija ieņem 8.vietu ES, līdzīgi kā 2018.gadā. Analizējot sīkāk šīs dimensijas komponentes, zemu vietu Latvija ieņem fiksētajā platjoslā (22.vieta), ko kompensē mobilās platjoslas pieejamība (6.vieta) (Eiropas Komisija, 2019d) ¹⁰⁰ .	Pētījumā “Pētījums par elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšanu visā valsts teritorijā (platjoslas tīkla attīstība)” sniegti priekšlikumi platjoslas piekļuves pakalpojumu attīstībai Latvijā LR Ekonomikas ministrijai un LR Satiksmes ministrijai izskatīt iespēju turpināt līdzīgu pētījumu īstenošanu.
Komponentē “Cilvēkkapitāls” Latvija 2018.gadā ieņem 21.vietu ES, tāpat kā iepriekšējā gadā, atpaliekot no ES vidējā līmeņa. Dati rāda, ka palielinās interneta izmantotāju skaits, tomēr 52% iedzīvotāju nav digitālo pamatprasmju. IKT speciālistu skaits ir stabils, taču joprojām tas ir mazāks par ES vidējo. Latvijā ir mazs absolventu skaits zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) jomās (Eiropas Komisija, 2019d) ¹⁰¹ .	LR Izglītības un zinātnes ministrijai, LR Ekonomikas ministrijai: nodrošināt atbalstu profesionālās pilnveides ietvaros digitālo pamatprasmju attīstībai LR Izglītības un zinātnes ministrijai: turpināt atbalstīt izglītības programmas zinātnes,

⁹⁸ VARAM (2018) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2018, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: VARAM [skatīts 2020.gada 26.novembrī]. Pieejams:

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/isp_090818_desi_varam.pdf

⁹⁹ Eiropas Komisija (2019e) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2019, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gad 25.septembrī]. Pieejams:

https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59995

¹⁰⁰ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁰¹ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

	tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) jomās
Komponentē “Interneta pakalpojumu izmantošana” 2018.gadā ieņem 17.vietu ES. Tikai nedaudz vairāk nekā puse interneta lietotāju (53%) iepirkušies tiešsaistē. Latgalē un Kurzemē ir visvairāk iedzīvotāju, kas neizmanto internetu pirkumu veikšanā – attiecīgi 31.4% un 31.3% iedzīvotāju. Iedzīvotāji ar augstāko izglītību veic pirkumus internetā ievērojami biežāk nekā iedzīvotāji ar vidējo vai pamatizglītību, proti, 21.8% iedzīvotāju ar augstāko izglītību nav veikuši pirkumus Internetā, kamēr ar vidējo izglītību šo iedzīvotāju īpatsvars ir 33.2% un ar pamatizglītību (vai bez skolas izglītības) - 32.1%. Salīdzinoši retāk iepērkas iedzīvotāji vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem – 66.7% iedzīvotāju šajā grupā iepērkas 1-2 reizes tiešsaistē. Visretāk iepērkas internetā Vidzemē, Latgalē un Zemgalē, proti, 1-2 reizes mēnesī iepērkas 66.4% Vidzemes iedzīvotāju, 63.1% Latgales iedzīvotāju un 58.5% Zemgales iedzīvotāju. Lielākā daļa iedzīvotāju (77%) atzīst, ka nav saskārušies ar problēmām, pērkot preces internetā. Pārējie iedzīvotāji starp populārākajām problēmām min to, ka piegāde notiek ilgāk, nekā gaidīts (13% iedzīvotāji norāda šo problēmu), ka piegādātas citas preces vai bojātas preces (6.2% iedzīvotāju), kā arī ārzemju tirgotājs nepārdod preces vai pakalpojumus dzīves vietas valstī (4.1% iedzīvotāju). Iedzīvotājiem nav iemaņu, lai sameklētu atbilstošu informāciju par precēm un pakalpojumiem mājaslapā (10.8%) un arī tas, ka pastāv bažas par maksājumu drošību vai privātuma ievērošanu (11.3%) (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰².	LR Ekonomikas ministrijai: Izskatīt iespējas atbalstīt uzņēmējus interneta vietņu nodrošināšanai pirkumu veikšanai tiešsaistē (piemēram, organizējot informatīvu kampaņu attiecībā uz drošiem pirkumiem internetā) LR Ekonomikas ministrijai: nodrošināt atbalstu profesionālās pilnveides ietvaros pamatprasmju attīstībai un nodrošināt atbalstu (mācību veidā) www lapu izveidošanai, uzturēšanai, kā arī datu aizsardzības prasību nodrošināšanai
Savukārt dimensijā “Digitālo tehnoloģiju integrācija” Latvija 2019.gadā ieņem 24.vietu, kas ir par vienu vietu zemāk kā 2018.gadā. Uzņēmumu īpatsvars, kas iegādājas vismaz vienu no tādiem pakalpojumiem kā mākoņdatošana, datu bāzu mitināšana, grāmatvedības lietotnes utt., ir tikai 11%. Dati rāda, ka ļoti maz MVU izmanto elektroniskos pārdošanas kanālus. Uzņēmumi, kas izmanto digitālo tehnoloģiju iespējas, paaugstina savu produktivitāti par 1 procentpunktu, sasniedzot 10 %. Samazinājies to MVU īpatsvars, kas izmanto elektroniskos pārdošanas kanālus, tādējādi palielinot atšķirību no ES vidējā rādītāja (17%). 2019.gadā būtiski ir samazinājies e-komercijas apgrozījums (-4 procentpunkti, sasniedzot vien 5 %) (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰³.	

¹⁰² Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁰³ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

“Pārdošana tiešsaistē pāri robežām (MVU, %)” – Latvijā šis rādītājs uz pārējo Baltijas valstu fona ir ļoti zems – tas nedaudz pieauga no 4% 2017.gadā līdz 5% 2019.gadā. Latvija pagaidām nav izstrādājusi visaptverošu stratēģiju uzņēmumu digitalizācijai (Eiropas Komisija, 2019d). Patlaban salīdzinoši maz uzņēmumu nodarbojas ar pārdošanu tiešsaistē pāri robežām (5%). Augstās piegādes izmaksas ir galvenais šķērslis, ar ko nākas saskarties uzņēmumiem, kuri vēlas tiešsaistē pārdot preces klientiem citās ES valstīs (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰⁴.	LR Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar partnerinstitūcijām izstrādāt visaptverošu stratēģiju uzņēmumu digitalizācijai, kā arī veikt pētījumu par iespējām izstrādāt priekšlikumus piegādes izmaksu samazināšanai preču pārdošanai tiešsaistē klientiem citās ES valstīs
“Digitālo tehnoloģiju integrācija” rādītāju “MVU, kas pārdod tiešsaistē (MVU, %)” Baltijas valstīs, jāsecina, ka Lietuvā ir vislielākais MVU skaits, kas pārdod savu produkciju tiešsaistē, pie tam šis īpatsvars ir bijis samērā augsts laika gaitā – 2017.gadā 18% MVU pārdeva tiešsaistē, 2019.gadā šis rādītājs pieauga līdz 21% (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰⁵.	
“E-komercijas apgrozījums (MVU apgrozījums, %)” – Latvija atpaliek no vidējā ES līmeņa, kopumā e-komercijas apgrozījuma īpatsvars ir svārstījies pēdējo gadu laikā, saniedzot 5% vērtību 2019.gadā (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰⁶.	
“Digitālie publiskie pakalpojumi, e-pārvalde” – LIKTA jānodrošina apmācību projekti “Mazo un mikro komersantu apmācības inovāciju un digitālo tehnoloģiju attīstībai Latvijā” un “IKT profesionāļu apmācības inovāciju veicināšanai un nozares attīstībai”. Tāpat LIKTA jānodrošina labās prakses pārņemšana IKT jomas risinājumos klasteru programmas ietvaros apmācības, zināšanu pārneses sekmēšanu u.c. pasākumus (Eiropas Komisija, 2019d)¹⁰⁷.	LR Izglītības un zinātnes ministrijai: Paredzēt finansējumu Mazo un mikro komersantu apmācības inovāciju un digitālo tehnoloģiju attīstībai Latvijā un IKT profesionāļu apmācības inovāciju veicināšanai un nozares attīstībai

Tabula 2.3.

Atsevišķo DESI indeksa sadaļu rādītāju uzlabošanas priekšlikumi.

DESI indeksa rādītāji ir lielā mērā saistīti ar digitālās transformāciju, savukārt tā ir lielā mērā saistīta ar attālinātā darba nodrošināšanu un papīra aprites samazināšanu. Šie jautājumi līdz ar to analizēti nākamajā nodaļā.

¹⁰⁴ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁰⁵ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁰⁶ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁰⁷ Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

3. IZAICINĀJUMI DIGITĀLĀS TRANSFORMĀCIJAS VEICINĀŠANAI, ATTĀLINĀTĀ DARBA NODROŠINĀŠANAI UN PAPĪRA APRITES SAMAZINĀŠANAI

3.1. Esošās situācijas analīze – iedzīvotāju aptaujas rezultāti

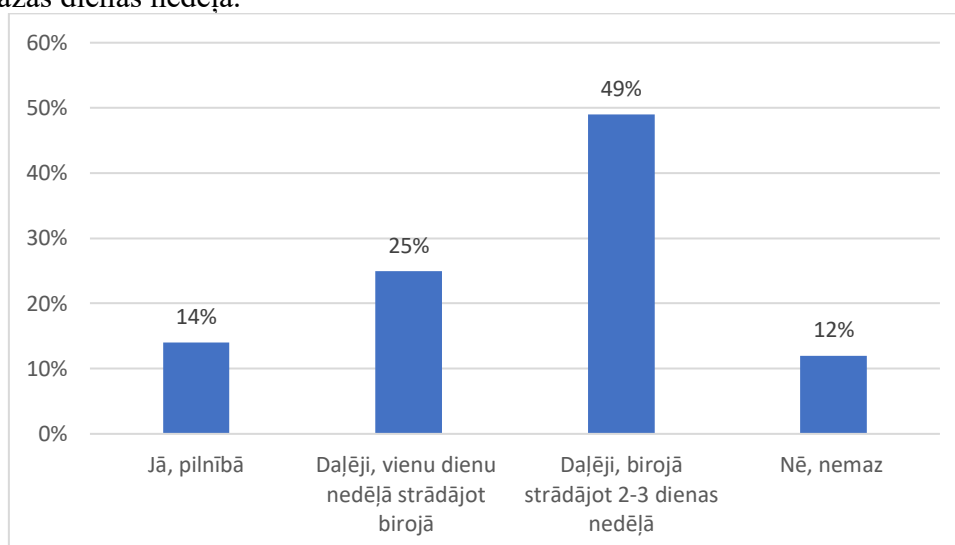
Ekonomiskie procesi un jo īpaši Covid-19 ir transformējuši nozares un radījuši izaicinājumus. Nodaļā ietverts apkopojums, balstoties uz politikas plānošanas dokumentu analīzi un īstenotās aptaujas rezultātiem.

Aptaujā piedalījās 1016 respondenti, no kuriem vairāk kā 1000 bijuši nodarbināti attālināti vairāk kā vienu mēnesi. Aptaujātie bija vismaz 25 gadu veci, kā arī pārstāvēja visus Latvijas reģionus – 32% aptaujas respondenti bija norādījuši, ka ir no Rīgas, savukārt 68% no citām Latvijas vietām, bija pārstāvētas Latvijas pilsētas Jelgava, Jūrmala, Jēkabpils, Liepāja, Ventspils, Daugavpils, Rēzekne un Valmiera. Visiem aptaujātajiem bija vismaz vidējā izglītība, 40% respondentu bija augstākā izglītība.

Aptaujas mērķis bija izpētīt respondentu pieredzi un viedokli attiecībā uz attālināto darbu. 43% respondentu norādīja, ka bija strādājuši attālināti vismaz vienu mēnesi. Šie cilvēki sniedza savus viedokļus attiecībā uz attālinātā darba piemērošanu.

21% respondentu piekrita vai drīzāk piekrita apgalvojumam, ka attālinātā darba rezultātā viņiem samazinājās izlietotā papīra apjoms.

Respondenti pārstāvēja šādas jomas: Uzņēmuma vadība, Valsts, pašvaldību institūciju vadība, Finanšu, grāmatvedības vai uzskaites joma, Juridiskā joma, Pārdošanas, mārketinga un līdzīgas jomas, Ražošanas joma, Transporta, loģistikas joma, Personālvadība Administrācijas, lietvedības un citas atbalsta funkcijas, Valsts pārvaldes, aizsardzības vai obligātās sociālās apdrošināšanas jomas speciālists, IT jomas darbi, programmēšana, datorsistēmu uzturēšana, Inženiera vai arhitekta pienākumi, Celtnieka vai remontdarbu veicēja pienākumi, Darba aizsardzības joma, Iekārtu operatora vai tehniskā speciālista pienākumi, Rūpnieciskās ražošanas vai amatniecības darbi, Lauksaimniecības, zivkopības, mežsaimniecības darbu veicējs, Pētniecības un attīstības joma, Izglītības un mācību, bibliotēku vai arhīva speciālista jomas, Veselības vai sociālās aprūpes speciālista joma, Saimniecības, ēku vai komunikāciju uzturēšanas, u.c. Aptaujā tika secināts, ka lielākā daļa respondentu vēlētos strādāt attālināti vismaz dažas dienas nedēļā.

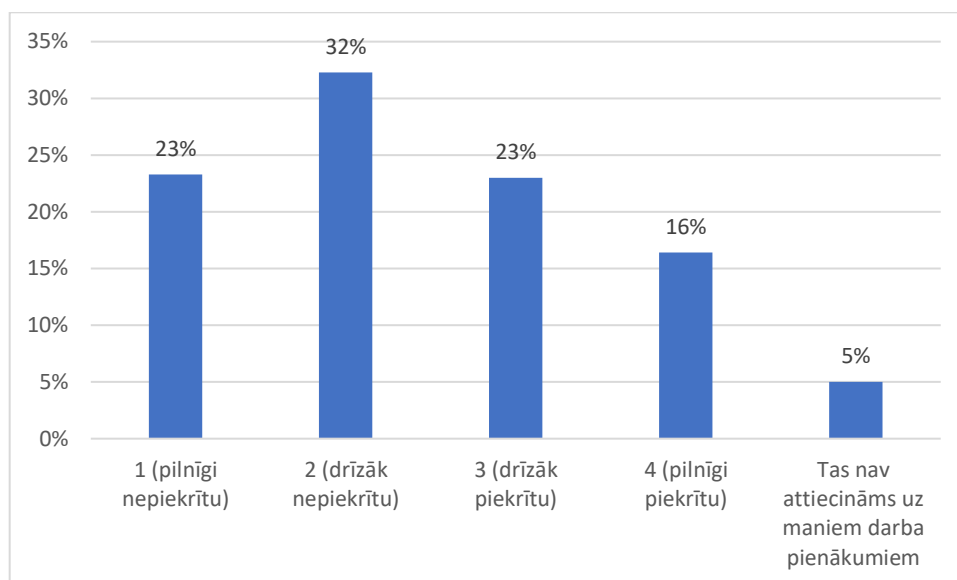

Attēls 3.1.

Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, n=378

Respondentu atbildes uz jautājumu “Vai Jūs vēlētos strādāt attālināti”

Šos datus apliecina arī aptaujas jautājums par to, vai respondenti vēlētos atsākt strādāt birojā.

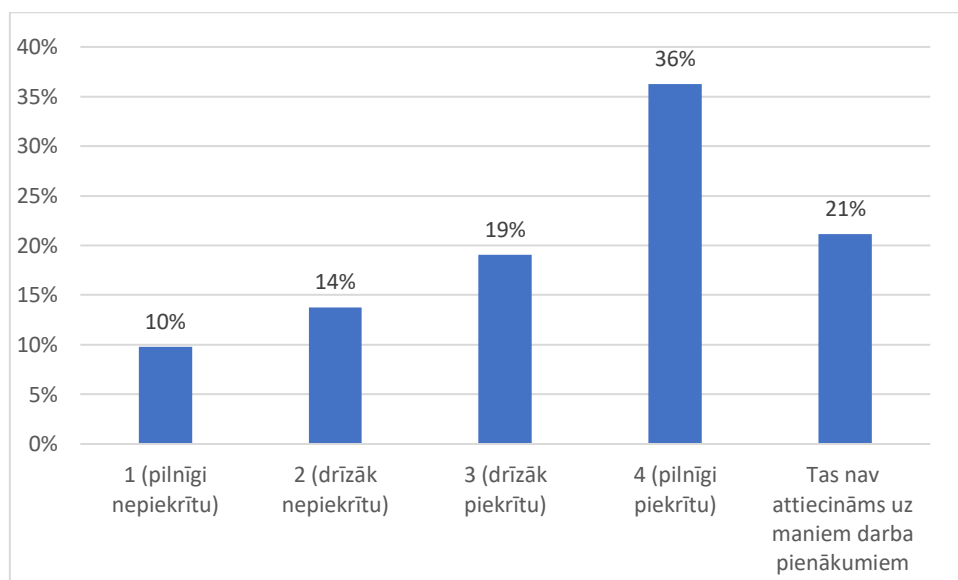

Attēls 3.2.

Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, n=378

Respondentu atbildes uz jautājumu “Es vēlos ātrāk atsākt strādāt birojā”

Saskaņā ar Lielbritānijā veiktu pētījumu vidējais biroja darbinieks Lielbritānijā dienā patērē līdz 45 papīra lapām, no tām divas trešdaļas var klasificēt kā nevajadzīgas¹⁰⁸. Domājams, ka līdzīgas tendences pastāv arī Latvijā. Aptaujas rezultātā vairāk kā 50% respondentu atzina, ka attālinātā darba laikā ir samazinājies vai drīzāk samazinājies izlietotā papīra apjoms. Papildus valstiska līmeņa pasākumi varētu veicināt vēl lielāku papīra aprites samazinājumu.

Attēls 3.3.

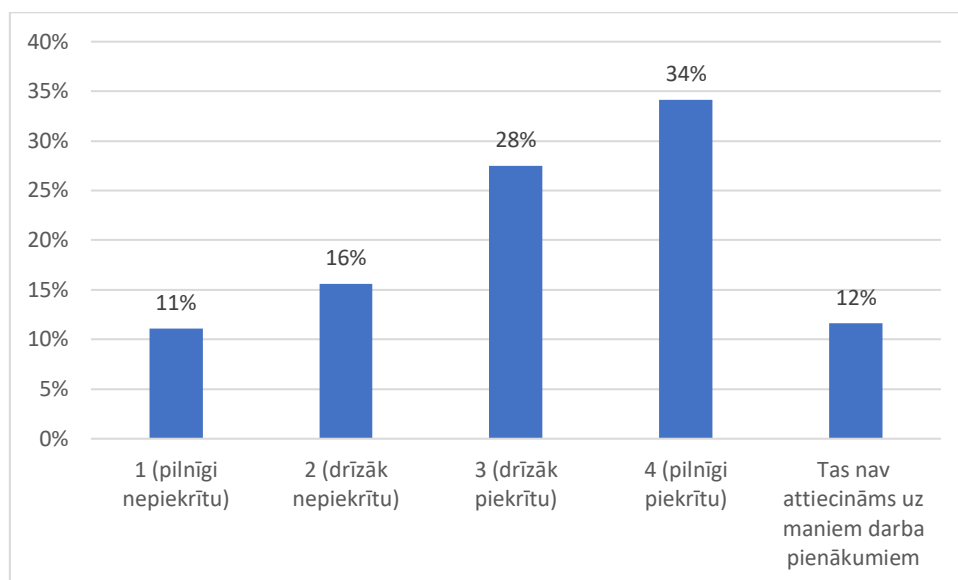
Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, n=378

Respondentu atbildes uz jautājumu “Samazinājās manis izlietotā papīra apjoms”

¹⁰⁸ 6 simple ways to reduce paper waste from your daily work life (2020). [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://www.docusign.co.uk/blog/6-ways-reduce-paper-waste-from-work>

Atvērtos jautājumus ietvaros respondenti arī norādījuši, ka Klientu vadības sistēmas (CRM) ieviešanas rezultātā (7 administrācijas darbinieki) aprēķināts ietaupījums 3000 EUR mēnesī, ieviešot digitalizētu darbību. Līdz ar to digitalizācijas procesi viennozīmīgi jāturpina, ieviešot finansiāli izdevīgus risinājumus.

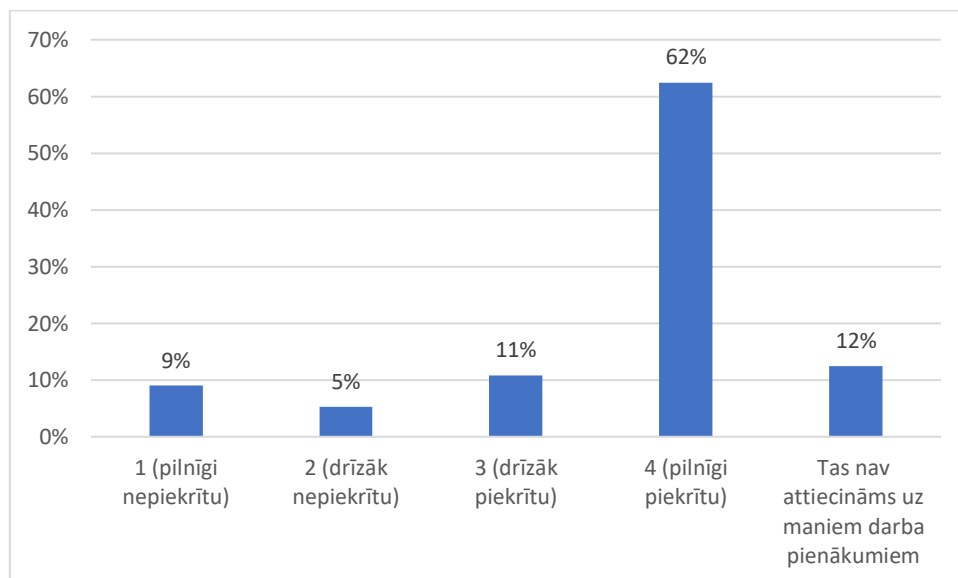
Saskaņā ar aptaujas rezultātiem lielākajai daļai respondentu bija nodrošināta pieeja arī specifiskām IT sistēmām, institūcijas iekšējiem serveriem, kā arī mākoņskaitļošanas pakalpojumiem (*cloud*).

Attēls 3.4.

Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, $n=378$

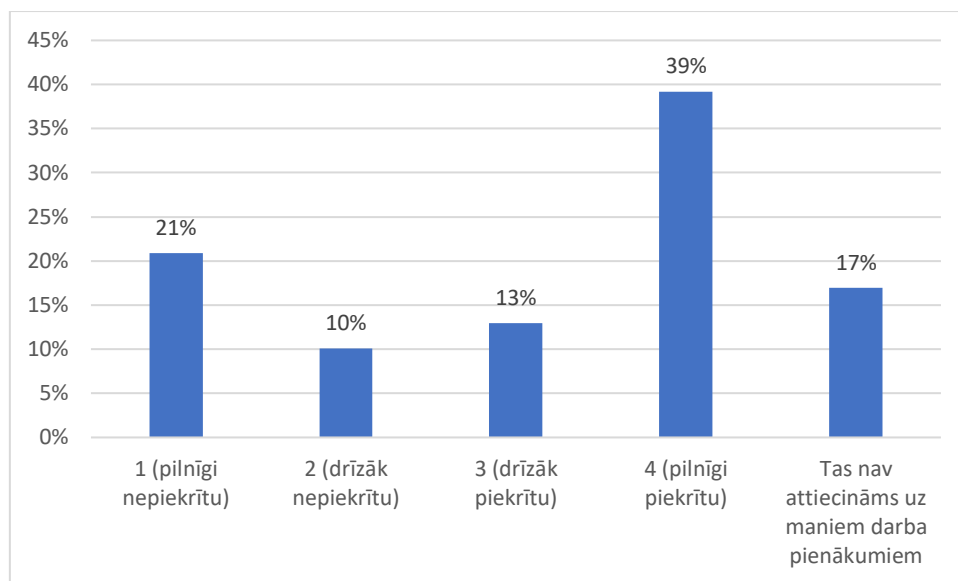
Respondentu atbildes uz jautājumu “Attālinātajā darbā izmantoju specifiskas IT sistēmas”

Attēls 3.5.

Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, $n=378$

Respondentu atbildes uz jautājumu “Man tika nodrošināta pieeja institūcijas iekšējiem serveriem”

Attēls 3.6.

Avots: 2020.gada aptaujas rezultāti, n=378

Respondentu atbildes uz jautājumu “Es izmantoju mākoņskaitļošanas pakalpojumu (cloud)”

Papildus kvantitatīvajiem novērtējumiem respondenti snieguši daudzus ieteikumus attiecībā uz attālinātā darba priekšrocībām un trūkumiem, kā arī iespējām attālinātā darba veicināšanai (2.pielikums). Tie snieguši būtisku ieguldījumu vadlīniju izstrādē attālinātā darba veicināšanai.

Secinājumi par papīra aprites mazināšanu un digitālo rīku izmantošanu no iedzīvotāju aptaujas rezultātiem:

55% procenti no respondentiem apliecināja, ka attālinātā darba apstākļos viņiem samazinājās papīra dokumentu apmērs. Par to liecina arī dati, ka tikai 30% no respondentiem attālinātā darba apstākļos ir nepieciešams printeris.

Lai nodrošinātu darbinieku nepieciešamo kompetenci attālinātā darba apstākļos, kad palīdzību nespēj sniegt kolēģi vai vadītājs, ir nepieciešams nepārtraukti pilnveidot darbinieku prasmes un zināšanas.

Respondenti viennozīmīgi uzsvēra uzņēmuma gatavību attālināti nodrošināt piekļuvi uzņēmuma informatīvajiem resursiem, izmantojot mākoņskaitļošanas un cita veida digitālos rīkus un programmas.

Viedokļa detalizētai izziņai tika veiktas intervijas ar ekspertiem, kuri saistīti ar attālinātā darba nodrošināšanu institūcijās un digitalizācijas attīstību. Interviju pārskats sniegts nākamajā sadaļā.

3.2.Iespējas digitalizācijas veicināšanai un papīra aprites samazināšanai: valsts institūciju savstarpējā sadarbībā un sadarbībā ar juridiskām un privātpersonām

Situācijas detalizētai izpētei tika veiktas ekspertu intervijas. Intervijām tika izvēlēti pārstāvji no valsts institūcijām, kas veiksmīgi īstenojušas pāreju uz digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu, kā nozares uzņēmumiem, kas saistīti ar digitalizācijas un īpaši e-rēķinu ieviešanu. Tāpat intervija tika veikta ar LR Grāmatvežu asociācijas pārstāvjiem par jaunā grāmatvedības likuma normām.

Situāciju Uzņēmumu reģistra pārējā uz digitalizāciju raksturoja Galvenā valsts notāre Guna Paidere, Valsts kases Klientu apkalpošanas un pakalpojumu attīstības departamenta direktors Mārtiņš Prikulis, LR Grāmatvežu asociācijas priekšsēdētāja vietniece Ilze Palmbaha. Tika AS “Unifiedpost Latvia” produktu vadītājs Andis Gulbis, SIA “Briox” speciāliste

digitalizācijas jautājumos, Ilona Strode. Konkrēto uzņēmumu pārstāvji tika izvēlēti, jo AS Unifiedpost savus pakalpojumus Latvijas tirgū piedāvā vairāk nekā 20 gadus. Ar zīmoliem Itella, OpusCapita un Fitek uzņēmums kļuva par vadošo finanšu procesu automatizācijas pakalpojumu sniedzēju gan valsts sektoram, gan uzņēmumiem. Šobrīd uzņēmums Unifiedpost Group sastāvā izaudzis par vienu no lielākajiem finanšu tehnoloģiju uzņēmumiem Eiropā, aptverot vairāk kā 15 valstis. Kopš 2020. gada 22. septembra uzņēmums iekļauts Euronext Brussels sarakstā. Savukārt Briox Latvia, SIA ir Zviedrijas uzņēmuma Briox AB meitas uzņēmums Latvijā. Briox ir mākoņdatēta finanšu un grāmatvedības sistēma, kas ir lokalizēta saskaņā ar Latvijas likumdošanas prasībām sadarbībā ar profesionāliem nodokļu konsultantiem, kā arī tiek nodrošināts neierobežots bezmaksas klientu atbalsts latviešu valodā. Interviju laikā eksperti apliecināja, ka digitalizācija un papīra aprites samazināšana ir bijusi vairāku valsts un institūciju dienaskārtībā jau vairākus gadus.

Valsts kase no 2020.gada marta nodrošina klientu apkalpošanu tikai attālinātā formā. E-rēķinu sistēmu regulē Eiropas normatīvais regulējums par e-rēķinu standartu. Publiskajos iepirkumos pasūtītājam ir pienākums pieņemt e-rēķinu, ja piegādātājs to sagatavojis atbilstoši standartam. Saskaņā ar Eiropas Komisijas pētījumu, Latvija ir vienā no pirmajām vietām digitalizācijā epakalpojumu izmantošanā (“Latvijā ir veikti būtiski uzlabojumi digitālo publisko pakalpojumu jomā un krietni pārsniegts Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu vidējais rādītājs pateicoties aktīvai e-pārvaldes risinājumu izmantošanai un atvērto datu pieejamībai valsts datu portālā, ļaujot piekļūt valsts pārvaldes datu kopām un metadatiem un savienot tos ar citām datu kopām” (Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2017.gadam), turklāt attīstība turpinās.

Grāmatvedības likumā, kas tiek virzīts pieņemšanai, ir atrunāts termins – Strukturēts elektroniskais rēķins, kas ir mašīnlasāms dokuments. Valsts kase bija pirmā institūcija, kas uzsāka strukturētu elektronisko rēķinu pieņemšanu valsts sektorā, tomēr valsts pārvaldē ne visi ir gatavi izstrādāt risinājumus, lai tos pieņemtu.

Jaunā grāmatvedības likuma izstrāde ir nozīmīgs solis ceļā uz digitalizāciju, savukārt šobrīd svarīgākais ir pārorientēt domāšanu (*digital by default*).

Ja piegādes kanāls xml fails, erēķinu ir nepieciešams lejupielādēt, kas prasa laiku. Tādējādi efektīvāks risinājums ir e-rēķinu piegādes kanāli.

Valsts līmenī būtu atbalstāma politiskā iniciatīva – uzlikt par pienākumu veikt elektroniskos norēķinus, atstājot iespēju atsevišķos gadījumos norēķināties ar skaidru naudu..

Itālijā ir atsevišķas nozares, kas prasa e-rēķinus, tādējādi mazinot krāpnieciskos riskus. Savukārt izpratne par elektronisko dokumentu apriti Apvienotajā Karalistē ir vēl zemāka nekā Latvijā. Nozīmīgs informācijas avots par e-rēķinu apriti ir ziņojums *Bilentis 2019-2025*.

Papīra aprite Valsts kasē šobrīd ir minimizēta. Klientu pakalpojumu vadīšanas jomā nav bijis neviens gadījums, kad valsts vai privātās institūcijas iesniegtu dokumentus papīra formātā. Rezultāti atspoguļojas arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apkopotajā indeksā. Tā, piemēram, 2008.gadā LR Uzņēmumu reģistrs bija viena no valsts iestādēm, kas sāka izmantot e-parakstu. Pakāpeniski visas darbības bija vērstas uz to, lai radītu epakalpojumus un plānotas darbības tika uzsāktas 2016.gadā, kad tika izvirzīta stratēģija – pašapkalpošanās. 2018.gadā tika radīts virtuālais asistents, jauna mājas lapas versija, savukārt no 2020.gada klientu apkalpošana norisinās tikai attālināti, kuru nenoliedzami sekmēja arī situācija Covid-19 jomā, tomēr procesi norisinājās arī pirms tam.

2015.gadā e-pakalpojumu versija tika izvietota latvija.lv. Pirms tam bija arī citas versijas. 2015.gadā tika uzsākts mazināt klātienē klientu apkalpošanu, tajā skaitā nosakot papildus samaksu par klātienē apkalpošanu (EUR 4) + 10% atlaidi par valsts nodevai par reģistrācijas darbībām Uzņēmumu reģistrā, ja pieteikums tiek iesniegts elektroniski. Paralēli tika noteikts stratēģiskais virziens - visās darbībās ieviest pašapkalpošanās principu. Uzņēmumu reģistrs to veica attālināti un paši saviem spēkiem bez palīdzības. Tika digitalizētas

visas Uzņēmumu reģistra funkcijas: 1) 14 reģistru uzturēšana, kuros tiek reģistrēti dažādi tiesību subjekti un juridiski fakti (notikumi, fakti, līgumi), 2) informācijas izsniegšana no reģistra sabiedrībai. Pašapkalpošanās mērķtiecīgi tika ieviesta visos pakalpojumos un komunikācijā ar klientiem. Tāpat tika ieviests virtuālais asistents (*chatbot*).

2019.gadā tika uzsākts darbs arī pie informācijas izsniegšanas funkcijas. Šobrīd Uzņēmumu reģistrs nodrošina pakalpojumus tikai elektroniskā formātā.

Ārkārtējā situācijā darbinieki var strādāt attālināti. Vēl viena lieta, kas ir unikāla – darbiniekiem tiek apmaksāta ID karšu izgatavošanu, tajā skaitā tiem darbiniekiem, kuriem tā nav nepieciešama tiešo darba pienākumu veikšanai.

Tiek nodrošināts papīra samazinājums – ja agrāk klientu elektroniskie pieteikumi tika drukāti, šobrīd visi dokumenti tiek uzturēti digitālā formātā. Kopējie izdevumi ir ieguldījumi IT tehnoloģijās, tomēr iekšējā dokumentu aprīte nav tik daudz izmaksu jautājums. Lietvedības sistēmas projekts ir izmaksājis ne vairāk kā 20 000 EUR, turklāt sistēmas nav jāizstrādā no jauna, bet ir iespējams izmantot jau tirgu pieejamus gatavus risinājumus.

Uzņēmumu reģistram ir izveidojusies laba sadarbība ar Tieslietu ministriju. Līdz ar to ieteikums arī citām institūcijām ir vairāk darīt centralizēti, piemēram, nodrošinot vienu dokumentu vadības sistēmu visām pašvaldībām. Tāpat vēlams veidot kompetences centrus, kas var nodrošināt risinājumu, piemēram, grāmatvedības sistēmas, personāla vadības sistēmas, e-pakalpojumi iedzīvotājiem, iepirkt centralizēti nepieciešamās programmatūras licences (piemēram, tieslietu sektorā ir centralizēts līgums par Microsoft licenču iepirkumu un visas resora iestādes ir nodrošinātas ar Microsoft rīkiem, kas ļauj kvalitatīvi veikt darbu digitālā vidē) utt.

Uzņēmumu reģistrā elektroniski iesniegto pieteikumu īpatsvars - 2019.gadā – 49% pieteikumu elektroniskā formā, 2020.gadā - 63%, savukārt šajā gadā tikai 22% bija papīra pieteikumi.

Tāpat tiek organizēta datu apmaiņas ar citām sistēmām. Kopumā iezīmējas divas grupas, kas iesniedz pieteikumus papīra formātā:

1) aptuveni 10% uzņēmēju, kuriem šis ir ieraduma jautājums – līdz pēdējam izmantos pakalpojumus papīra formātā; 2) iedzīvotāji, kuriem nav e-paraksta (visbiežāk ārvalstnieki (aptuveni 10% no klientiem), kuri Latvijā darbojas caur starpniekiem, jo viņiem nav valsts valodas zināšanu).

Digitalizācijas attīstībai ir nepieciešams saprast objektīvos iemeslus, piemēram, ārvalstnieks darboties e-vidē. Tajā pašā laikā Uzņēmumu reģistrs ir secinājis, ka ir advokātu biroji, kuri ir ļoti attīstīti un ir spējīgi izpildīt nosacījumus par e-parakstu. Savukārt vietējo iedzīvotāju atbalstam ir pieejami Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Vienotie klientu apkalpošanas centri (palīdz konsultants).

Uzņēmumu reģistrā dokumentus ļoti bieži iesniedz grāmatveži, kuri jau ir pieraduši strādāt EDS sistēmā. Tāpat ir ļoti daudz izcilu piemēru, piemēram, attiecībā uz zemnieku saimniecībām, kuras veiksmīgi darbojas Lauku atbalsta dienesta uzturētajā sistēmā.

Uzņēmumu reģistrs nepiemēro soda procentus par kļūdaini iesniegtiem dokumentiem. Ja nepieciešami labojumi, nav vēlreiz jāmaksā valsts nodeva EUR 35 apmērā.

LR Uzņēmuma reģistra darbinieki strādā attālināti un tiek veiktas aptaujas par attālināto darbu. 75% iestādes darbinieku strādā attālināti un tiek veiktas aptaujas par darbinieku labsajūtu. Ir konstatēts, ka darbinieku emocionālais noskaņojums samazinās, bet to var saistīt ar kopējo situāciju valstī. 2020.gada novembrī 60% darbinieku jutās izcili, janvārī 50% jutās labi. Tajā pašā laikā palielinās to darbinieku procents, kuriem patīk strādāt attālināti. Tikai ofisā gatavi strādāt 15% darbinieku. Attālinātais darbs nav arī atstājis ietekmi uz attālinātā darba kvalitāti. Tajā pašā laikā nepieciešama īpaša pieeja darbam, kas tiek veikts komandā, piemēram, projektu īstenošanā.

Uzņēmumu reģistrs garantē aprīkojumu attālinātā darba veikšanai. Daļai darbinieku ir Uzņēmumu reģistra portatīvie datori. Darbinieki ir pieraduši pie diviem monitoriem. Mērķis ir nodrošināt visus darbiniekus ar Uzņēmumu reģistra tehniku, bet pašlaik tas tiek īstenots daļēji, jo pandēmijas ietekmē strauji bija jānodrošina attālināts darbs liela darbinieku skaitam.

Valsts kase neapkalpo fiziskas personas, bet tikai juridiskas. Līdz ar to noteiktie digitālo dokumentu iesniegšanas kanāli pāriet uz datu iesniegšanu. Dokuments – papīra vai elektronisks, pakļaujas datu pārvaldei. Tāpat būtiski ir attīstīt filozofiju, ka mums nav nepieciešami dokumenti, bet ir nepieciešami dati. Optimālākais variants – pašapkalpošanās veidi. Dokumentu apstrāde un aprīte notiek elektroniski. Dokumentu vadības sistēmā notiek ne tikai dokumentu uzglabāšana, bet arī apstrāde. Valsts kase cenšas atbildēt, izmantojot e-adresi. Privātais sektors informāciju sūta uz epastu un Valsts kase nav saskārusies ar problēmu, ka uzņēmēji nevarētu parakstīt dokumentu.

Šobrīd bez maksas ir pieejamas eid kartes, portāli, utt. Ļoti bieži komunikācijā ar valsti personas izmanto e-iesniegumu latvija.lv (tiek pievērsta pastiprināta uzmanība).

Valsts kase ir ieviesusi dokumentu vadības sistēma – savu, gatavo produktu, izmanto risinājumus. Dokumentu vadības sistēma – likums nosaka, ka ir pienākums pieņemt elektronisku dokumentu, tomēr ne vienmēr tas tiek īstenots.

Savukārt Arhīvu likums nosaka to, kas notiek ar elektroniski parakstītiem dokumentu, kā arī to, ka papīra dokumentus var digitalizēt. Papīra arhīva lietas – prasa laiku, vietu, turklāt pēc kāda laika ir jāiznīcina.

Digitalizācijas atbalstam un papīra aprītes samazināšanai būtisks ir arī uzņēmējiem sniegtais atbalsts e-rēķinu nodrošināšanā. Tāpat, salīdzinot to, cik daudz laika pāriet papīra un elektroniska rēķina apstrādei, elektronisko rēķinu apstrāde noteikti ir ātrāka. Dati – viena rēķina digitalizācija (EUR 0,70 – 1 EUR), digitalizēti rēķini (0,15 EUR). Saskaņā ar “Unifies Post” sniegto informāciju Latvijā desmitā daļā rēķinu tiek apstrādāti digitāli. “Unified Post” šobrīd ir vairāk kā 100 reģistrācijas, līdz ar to joprojām ir iespēja attīstībai. Pasaulē ir 550 mlrd. rēķinu, digitāli apstrādi ir 55mljrd. Tendence ir apjomam pieaugt par 10-20%. Līdz 2025.gadam par 50% palielināsies e-rēķinu apjoms

Digitālā transformācija – viss ir pilnībā sakārtots no likumdošanas puses un opcijas, kas ļauj atteikties no papīra. Šobrīd būtiskākā ir cilvēku domāšanas maiņa. Galvenais ir domāšana un fokusēšanās uz procesu. Ne vienmēr šāda radīs milzīgus biznesa ieguvumus īstermiņā.

Kā norāda “Unified Post” Latvija pārstāvis, tad e-rēķinu jomā Latvija iet šajā virzienā un virziens ir pareizs, bet palikusi nianse sakārtošanā. Pirmais klients – rēķinu digitalizācija, bija 2007.gadā. Tad šādu uzņēmumu bija salīdzinoši maz, savukārt pēdējos četros un piecos gados uzņēmumi ir sapratuši, cik tas ir svarīgi. Daudzi jaunie uzņēmumi, kas tirgū darbojas 5 – 10 gadus, ir ļoti gatavi e-rēķinu apmaiņai. Uzņēmējiem, kas ir pieredzes bagāti uzņēmējdarbībā, šī nereti nav prioritāte, tomēr virzība norisinās. Attīstībai ir palīdzējusi arī situācija Covid-19 jomā. “Unified Post” ar unikālo reģistrācijas numuru ir digitalizēti virs 100 000 rēķinu. Pēdējos gados uzņēmums koncentrējas uz standartizētām grāmatvedības programmām. Jumis grāmatvedības programma ietilpst Visma grupā. Ir integrācija ar HansaWorld - HansaWorld by Excellent u.c.. Tāpat ir integrācija ar Sage grāmatvedības programmu, ir piecas grāmatvedības programmas, kurām Latvijā ir ieviestas integrācijas.

Likumdošanā galvenās lietas – līgums nosaka to, kāds ir rēķina iesniegšanas kanāls. PDF nav elektronisks rēķins (tirgū to nesaprot). Tāpat atsauce, ko nereti norāda uzņēmumi “Rēķins ir sagatavots elektroniski un derīgs bez paraksta” nav īsti korekta, tomēr tas nav pārkāpums.

Milzīgs atvieglojums Jaunā Grāmatvedības likuma 10.pants, kas nosaka, ka papīra formāta oriģinālus drīkst iznīcināt. Līdz ar to papīra formātā nepieciešams saglabāt tikai pavadzīmes. Latvijā nepiedāvā ērtu platformu, kurā varētu ērti apmainīties ar pavadzīmēm elektroniskā veidā. Latvijā pavadzīmi izmanto arī kā norēķinu un izdevumus attaisnojošu

dokumentu. Pietiek, ka preces dokumentā tiek atspoguļots preces nosaukums, daudzums, mērvienība. Noteiktā periodā abas puses apmainās ar rēķiniem, savukārt, ja pavadzīmē ir rekvizīti/ paraksti, tad pavadzīmi var iznīcināt.

“Unified post” strādā ar grāmatvedības programmām par standartizētiem risinājumiem. Tālāk ir uzņēmumu vēlme pēc pārmaiņām.

Būtiskākie nosacījumi attiecībā uz e-rēķiniem. Ir jāattālinās no PDF failiem. Jāturpina nodrošināt, ka divas grāmatvedības programmas savstarpēji apmainās ar datiem. LV ir noteikts e-rēķinu standarts, tāpat šobrīd ir pieņemts, ka valsts iestādēm obligāti ir jāpieņem e-rēķinu formāts.

Latvijā attīstību bremzē fakts, ka līgumā ir atrunāts rēķina piegādes kanāls. Ļoti rekomendējams, lai valsts varētu pievienot atsauci, ka gadījumā, ja līgumā puses vienojas par e-rēķiniem, tad e-rēķinam ir vienāds juridiskais spēks un līgumā nekādus grozījumus nevajag veikt. Šobrīd, lai varētu sākt saņemt e-rēķinus, līgumā ir jāveic grozījumus. Tā, piemēram, ja uzņēmumam ir 50 piegādātāji, tas nozīmē 50 līgumu grozījumus.

“Unified Post” – e-rēķinu operators Latvijā un lielākā tirgus daļa ir tieši ar pakalpojumu tipa rēķiniem. Viņi savā starpā apmainās ar e-rēķiniem.

Igaunijā 95% no valsts pārvaldes ir tieši ar e-rēķiniem. E-rēķinu apmaiņu nodrošina četri e-rēķinu operatori, no kuriem viens ir Igaunijas valsts. Latvijā ir tie paši spēlētāji, kas Igaunijā – Unified, Omniva, Telia, kas rada visām pusēm iespēju apmainīties ar e-rēķiniem un nodrošina e-rēķinu apmaiņu starptautiskā mērogā.

Latvijā digitālo rēķinu nodrošināšanas jomā līderis ir Valsts kase. Šobrīd nepieciešams strādāt uz to, lai visi piegādātāji rēķinus saņemtu kā e-rēķinus, turklāt “neizdomāt velosipēdu no jauna”, bet izmantot esošos risinājumus. Labs piemērs ir LIKTA iniciētais projekts www.gudralatvija.lv, kurā var novērtēt uzņēmuma digitālo briedumu.

Latvijā tiek strādāts ar digitālajiem procesiem. 2019.gadā Latvijā 5% uzņēmumu bija nopietni iegājuši digitalizācijā, 12% uzņēmumu grib mainīt procesus (2019.gadā).

Pozitīvi, ka Latvijā ir apstiprināts e-rēķinu standarts un šobrīd būtiski būtu neielikt stingrus rāmjus, bet ļaut arī rīcības brīvību, kā arī ļaut e-rēķinu operatoriem darboties un iestādēm slēgt līgumus.

Savukārt Grāmatvežu asociācijas pārstāve norādīja, ka, veicot diskusijas par jaunā Grāmatvedības likuma normām, uzņēmēju auditorijā (MVU pārstāvji) iezīmējās vairākas tendences: 1) jautājumi par finansiālajiem ieguvumiem un kopējo labumu, piemērojot digitalizācijas procesus; 2) šaubas par zināšanām un kompetencēm pareizu digitalizācijas procesu nodrošināšanā; 3) jautājumi par Valsts ieņēmumu dienesta attieksmi gadījumos, kad visa uzņēmumu dokumentācija būs elektroniskā formātā; 4) jautājumi par datu drošību gadījumos, kad visa informācija tiek uzglabāta elektroniski; 5) bažas, ka normatīvie akti nosaka pienākumu pieņemt elektronisko dokumentu, tomēr ne vienmēr tas tiek īstenots.

Valsts iestādēm rekomendējams palīdzēt strādāt digitālā veidā, piemēram, sagatavot sagataves digitālo procesu izmaiņām. Valsts ieņēmumu dienestam nepieciešams sarakstīt uzdevumus par konkrētiem rīcības virzieniem, lai nebūtu tikai viens variants nodrošināt iespēju saņemt e-rēķinus, bet būtu iespēja iet dažādus ceļus.

Visi rēķini tiek sūtīti Valsts ieņēmumu dienestam – ir vajadzīgas investīcijas un arī Valsts ieņēmumu dienesta gatavība to apstrādēt, tajā skaitā pielāgojot infrastruktūru.

E-rēķinu operatoriem ir pienākums nosūtīt rēķinus Valsts ieņēmumu dienestam, automātiski tiek izsūtīti e-rēķini par nodokļu apmaksu. Valsts ieņēmumu dienestam ir visa informācija un to iespējams nosūtīt atkal caur e-rēķinu operatoru. Tāpat var arī automatizēt procesus.

Šobrīd ir izmainīti normatīvie akti, nosakot, ka e-rēķiniem ir vienlīdzīgs juridiskais spēks. Valsts investīciju jomā būtu svarīgi padomāt par platformu, kas būtu ērti lietojama 3D operatoriem. Labs paraugs e-rēķinu attīstības jomā ir Rīgas pilsētas pašvaldība, kur tiek sekots

līdzī jaunākajām izmaiņām normatīvajos aktos, tādējādi nodrošinot arī ļoti lielu efektivitāti - vairāk kā 50% ir e-rēķinu veidā un pārējā daļa ir digitālā veidā.

Uzņēmēji nereti nav informēti, ka rēķinus nevajag elektroniski parakstīt, jo, ja likums ļauj iesniegt rēķinu bez paraksta, tad to vajag nodrošināt.

Interviju rezultātā izkristalizējās vairāki rīcības virzieni: 1. Skaidras Valsts ieņēmumu dienesta normas, ka papīru drīkst digitalizēt un pēc tam iznīcināt; 2. Iedzīvotāju izglītošana attiecībā uz to, kas ir e-rēķins un, ka pdf fails epastā nav e-rēķins; Iedzīvotāju un uzņēmēju bailes no likuma. Ir bijuši gadījumi, kad tiek lūgts izdot VID apliecinājumu, ka tas tā ir; 4. Kampanja par nepieciešamību digitalizēt procesus.

Veicot ekspertu intervijas tika izdarīti šādi būtiskākie secinājumi:

Digitalizācijas attīstība un papīra aprites samazināšana būtiski palielinājusies Covid-19 laikā, tomēr virknē institūciju, piemēram, Valsts kasē, Uzņēmumu reģistrā u.c. procesi tika nodrošināti jau pirms 2020.gada un turpināsies arī pēc Covid-19. Līdz ar to virziens un digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu jānosaka kā stratēģiskās virzības scenārijs gan valstī kopumā, gan valsts un privātajās institūcijās, tajā skaitā paredzot ES fondu un citu finansējumu institūciju digitalizācijas procesu nodrošināšanai un iedzīvotāju un uzņēmēju apmācībām šajā jomā.

Pāreja uz digitalizāciju un papīra aprites samazināšanu Latvijā norisinās pozitīvi, to apliecina gan Latvijas vieta dažādu starptautisku rādītāju kontekstā, gan vairāku valsts un privāto institūciju pieredze virzībā uz digitalizācijas procesiem. Sagaidāms, ka būtiskas izmaiņas digitalizācijas veicināšanā sniegs arī jaunais Grāmatvedības likums, kurā iestrādāts termins “strukturēts elektroniskais rēķins”. Tajā pašā laikā gan pasaulē, gan Latvijā vēl ir iespēja izaugsmei, un ļoti būtiska ir iedzīvotāju un uzņēmēju domāšanas maiņa.

Iedzīvotāju domāšanas maiņas nodrošināšanai veiksmīgu pieredzi īsteno Uzņēmumu reģistrs – piemērojot samazinātu maksu par dokumentu iesniegšanu digitālā formātā (10 % atlaidi par valsts reģistrāciju) un papildu samaksu par klātienas apkalpošanu (EUR 4,0), tāpat nepiemērot papildu samaksu par kļūdaini iesniegtu dokumentāciju, bet ļaut to labot.

Vienlaikus, saskaņā ar LR Grāmatvežu asociācijas atzinumu, viņiem sniedzot ziņojumus uzņēmēju auditorijai par Grāmatvedības likumā piemērotajām normām un digitalizācijas attīstību kopumā, diskusiju laikā iezīmējās vairākas tendences: 1) jautājumi par finansiālajiem ieguvumiem un kopējo labumu, piemērojot digitalizācijas procesus; 2) šaubas par zināšanām un kompetencēm pareizu digitalizācijas procesu nodrošināšanā; 3) jautājumi par Valsts ieņēmumu dienesta attieksmi gadījumos, kad visa uzņēmumu dokumentācija būs elektroniskā formātā; 4) jautājumi par datu drošību gadījumos, kad visa informācija tiek uzglabāta elektroniski; 5) bažas, ka normatīvie akti nosaka pienākumu pieņemt elektronisko dokumentu, tomēr ne vienmēr tas tiek īstenots.

Latvijā ir noteikts e-rēķinu standarts, tāpat ir spēkā nosacījums, ka valsts iestādēm obligāti ir jāpieņem e-rēķinu formāts, vienlaikus digitalizācijas procesu nodrošināšanā praksē ir iezīmējušās šādas tendences: 1) uzņēmēji un iedzīvotāji ne vienmēr izprot, ka rēķins pdf formātā nav elektronisks rēķins, tāpat izdrukāts, parakstīts un ieskenēts dokuments nenozīmē elektroniski parakstītu dokumentu; 2) gadījumā, ja piegādes kanāls ir xml fails, e-rēķinu ir nepieciešams lejupielādēt, kas prasa laiku, tādējādi efektīvāks risinājums ir e-rēķinu piegādes kanāli; 3) Latvijā šobrīd netiek piedāvāta optimāla platforma, kurā varētu ērti apmainīties ar pavadzīmēm elektroniskā veidā; 4) attīstību bremzē fakts, ka līgumā nepieciešams norādīt rēķinu piegādes kanālu. Šobrīd, lai varētu sākt saņemt e-rēķinus, līgumā ir jāveic grozījumi. Tā, piemēram, ja uzņēmumam ir 50 piegādātāji, tas nozīmē 50 līgumu grozījumus.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI PAPĪRA DOKUMENTUAPRITES MAZINĀŠANAI

Iepriekš veiktās analīzes rezultātā ir apkopoti galvenie aspekti, kuros nepieciešami uzlabojumi, kā arī izstrādāti ieteikumi šo uzlabojumu veikšanai.

Izanalizējot vairāku valsts institūciju darbību un veiktās aktivitātes, balstoties uz pieaicināto nozaru ekspertu intervijām ir izdarīti sekojoši secinājumi un piedāvāti sekojoši priekšlikumi **papīra aprites mazināšanai**:

- 3.2.1. Normatīvā bāze papīra aprites mazināšanā un digitālās transformācijas procesiem Latvijā gan valsts un pašvaldību pārvaldē, gan NVO un komerciālā sektorā pilnībā nodrošina papīra aprites mazināšanu un e-komercijas (G-C, G-B, C-G, B-G, B-B, un B-C) izmantošanu valstī. Tomēr ir identificētas vairākas problēmas ar esošo normatīvo aktu ievērošanu valsts un pašvaldības institūcijās. Jāsecina, ka Covid -19 situācija ir pozitīvi ietekmējusi vairāku valsts un pašvaldību institūciju izmantošanu e-paraksta un elektronisko dokumentu aprītē. Kā problēma ir identificēta e-lietvedības sistēmas trūkums vairākās valsts un pašvaldības institūcijās, kam par iemeslu ir bijusi iepriekšējo gadu budžeta plānošana, kas nav paredzējusi finansējumu e-lietvedības sistēmas ieviešanai.
- 3.2.2. **Ieteikums Valsts kancelejai - valsts un pašvaldības iestādēm** izvērtēt efektīvas e-lietvedības sistēmas ieviešanas nepieciešamību un budžeta līdzekļu paredzēšana šādām vajadzībām, par piemēru ņemot Valsts kancelejas un Uzņēmumu reģistra piemēru. Nosacījumu par pāreju uz digitalizāciju iestrādāt institūciju stratēģijās. Valsts un pašvaldību institūcijām ņemt vērā nosacījumus, ka Arhīvu likums ļauj uzturēt dokumentus elektroniskā formātā.
- 3.2.3. **Ieteikums Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai** - nodrošināt vienotu dokumentu vadības sistēmu visām pašvaldībām
- 3.2.4. Iedzīvotāju un uzņēmēju vidū vērojama e-paraksta izmantošanas aktivizēšanās, saistībā ar attālināto darbību, tomēr, kā liecina aptauju rezultāti, daudzas iedzīvotāju grupas joprojām nesaprot e-paraksta terminu un tā izmantošanas iespējas, pastāv dažādi stereotipi, piemēram, ka eparaksts ir izdrukāts, ieskanēts un parakstīts dokuments.
- 3.2.5. **Ieteikums Satiksmes ministrijai (Latvijas Valsts Radio un Televīzijas centram)** – veikt sabiedrības informēšanas kampaņas (par Mobilo e-parakstu), kas izskaidros e-paraksta būtību un tā lietošanas priekšrocību.
- 3.2.6. Covid-19 situācija piespieda vairākas valsts, pašvaldības, NVO un komercuzņēmumus uzsākt attālinātu darbu iespēju robežās. Pētījuma rezultātā ir konstatētas vairākas priekšrocības un trūkumi attālinātajam darbam, kas jāturpina analizēt, lai izstrādātu precīzas rekomendācijas, bet primārie secinājumi rāda ka attālinātais darbs ir iespējams lielā daļā institūciju un komercuzņēmumu atsevišķās profesiju grupās.
- 3.2.7. **Ieteikums Ekonomikas ministrijai** – turpināt pētījumus, balstot tos uz jau iepriekš īstenoto pētījumi (ReCover.LV, LTRK, LDDK) projektu secinājumiem un priekšlikumiem attālinātā darba regulējošu normatīvi aktu izstrādei.

- 3.2.8. Covid-19 ietekmē radušās situācija un ātrāka tehnoloģiskās transformācijas nepieciešamība visās tautsaimniecības jomu uzņēmumos (kas palielinās Latvijas uzņēmumu konkurētspēju globālajā tirgū) prasa radikālas izmaiņas tālākajā Pieaugušo tālākizglītībā un profesionālajā pilnveides izglītības realizēšanā, palielinot iespējamo izglītības programmu klāstu, dodot iespēju strādājošajiem un bezdarbniekiem apgūt nepieciešamās profesijas un iemaņas un piedāvājot tās realizēt kā klātienē, tā attālinātajā apmācībā, izmantojot digitālo vidi, kas būtiski palielinās iespējamo izglītojamo apjomu, iekļaujot lauku reģionu iedzīvotājus, kam klātienē apmācības programmas praktiski nav pieejamas transporta, darba grafika vai ģimenes apstākļu dēļ.
- 3.2.9. **Ieteikums Izglītības ministrijai (Valsts Izglītības attīstības aģentūrai)** – Pieaugušo tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmas projektu realizācijai digitalizēt procesus un atskaišu iesniegšanas formātus, kā tas efektīgi izdarīts Pēcdoktorantūras pētījumu programmā, maksimāli samazinot papīra dokumentācijas apripi projekta realizācijā starp iesaistītajām pusēm un nepieciešamības gadījumā iegādājoties lietvedības sistēmu, līdzīgi kā to ir izdarījusi Valsts kase.
- 3.2.10. **Ieteikums Ekonomikas ministrijai** - Atbalsta nodrošināšanai darba devējiem digitālo rīku izmantošanai un darba vietu aprīkošanai strādājošiem mājās ņemt vērā LDDK īstenotajā Eiropas Sociālā fonda projekta "Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana" ziņojumā ietverto informāciju. Papildus vērtējuma punktu piešķiršana projektu konkursos uzņēmumiem un institūcijām, kuri spēj pierādīt un pamatot digitālo rīku izmantošanu un papīra aprites samazināšanu. Detalizēta informatīvā materiāla izstrādāšana par e-paraksta lietošanu un tā priekšrocībām. Iedzīvotāju informētības veicināšana par to, ka pdf formātā saglabāts dokuments nav elektronisks dokuments. Informatīva atbalsta sniegšana iedzīvotājiem un uzņēmējiem (piemēram, piemērojot līdzīgu formātu kā ESF projektā "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide", par samazinātu samaksu piedāvājot grāmatvežiem un uzņēmējiem apgūt elektronisko norēķinu veikšanas pamatprincipus), kā arī sniegt iespēju uzņēmējiem pieteikties finansiālam atbalstam IT sistēmu iegādei digitālo norēķinu veikšanai, piemēram, izmantojot Altum atbalstu.
- 3.2.11. Būtisks solis digitalizācijas un e-rēķinu jomā ir **pilnveidotais Grāmatvedības likums**, kas iesniegts virzībai Ministru kabinetā un paredz terminu "Strukturēts elektroniskais rēķins". Eksperti likuma normas vērtē atzinīgi, tajā pašā laikā – pētnieku grupai, sadarbībā ar LR Grāmatvežu asociāciju veicot diskusijas ar uzņēmējiem, iezīmējās uzņēmēju bažas 1) saistībā ar viņu zināšanām un prasmēm digitalizēt procesus, 2) kopējām izmaksām, 3) Valsts ieņēmumu dienesta prasībām. Normatīvos paredzēt, ka noteiktā pārejas periodā netiek piemēroti soda procenti par kļūdaini iesniegtiem dokumentiem digitālā formātā. Normatīvos paredzēt atsauci, ka gadījumā, ja līgumā puses vienojas par e-rēķiniem, tad e-rēķinam ir vienāds juridiskais spēks un līgumā nav nepieciešams veikt grozījumus. Pašreizējā situācijā e-rēķinu saņemšanai, līgumā ir jāveic grozījumi.
- 3.2.12. **Ieteikums Ekonomikas ministrijai** - Elektronisko norēķinu attīstība – normatīvo aktu precizēšana (piemēram, vienota formāta čeku nodrošināšanai izstrāde), kas garantētu dokumentācijas "nolasīšanu" grāmatvedības sistēmās, piemēram, CostPocket, Sadarbībā ar Valsts ieņēmumu dienestu veidot kampaņas ar informāciju par iespējām iesniegt dokumentus elektroniskā formātā, jo šobrīd viens no

būtiskākajiem identificētajiem bremsējošiem faktoriem ir tieši uzņēmēju neticība faktam, ka elektronisko dokumentāciju atzīs Valsts ieņēmumu dienests.

3.2.13. Ieteikums **Vides un reģionālās attīstības ministrijai** sadarbībā ar uzņēmēju nevalstiskajām organizācijām (LTRK, LIA, LIKTA u.c.) organizēt Iedzīvotāju/uzņēmēju informatīvo kampaņu, piemēram, “Padomā pirms drukā”

3.2.14. **Ieteikums Ekonomikas ministrijai** - Plašas informācijas izplatīšana internetā/medijos par nepieciešamību un pasākumiem papīra samazināšanai un par digitālo rīku pielietojumu (intervijas, infografikas, utt.).

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. CSP (2019) Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošana un e-komercija uzņēmumos 2019.gadā [tiešsaiste]: Centrālās statistikas pārvalde [skatīts 2020.gada 19.septembrī]. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-12/Nr_23_Informācijas_un_komunikācijas_tehnoloģiju_lietošana_un_e-komercija_uzņēmumos%202019_%2819_00%29_LV.pdf
2. Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam) [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: www.varam.gov.lv
3. Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība (2018): MK 2018.gada 4.septembra noteikumi Nr. 558 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301436-dokumentu-izstradasanas-un-noformesanas-kartiba>
4. Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums (2010) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=210205>
5. Eiropas Komisija (2020) Shaping Europe's Digital Future [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 18.septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf
6. Eiropas Komisija (2019a) Komisijas ieteikums (ES) 2019/534 (2019. gada 26. marts) 5G tīklu kiberdrošība [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0534&from=EN>
7. Eiropas Komisija (2019b) 6 WTO partners launch talks on e-commerce [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1974>
8. Eiropas Komisija (2019c) 75 valstis sāk PTO sarunas par e-komerciju [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/75-valstis-s%C4%81k-ptu-sarunas-par-e-komerciju_lv
9. Eiropas Komisija (2019d) DESI composite index [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gada 20.martā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
10. Eiropas Komisija (2019e) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2019, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: Eiropas Komisija [skatīts 2020.gad 25.oktobrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59995
11. Eiropas Komisija (2018a) Digitālais vienotais tirgus - Likvidēt šķēršļus, lai pilnībā izmantotu [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: [interneta iespējashttps://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_lv](https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_lv)
12. Eiropas Komisija (2018b) PVN: iepazīstina ar jauniem noteikumiem e-komercijas jomā, tostarp tiešsaistes tirgotājiem jauni uzdevumi krāpšanas apkarošanā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/latvia/news/pvn->

- iepaž%C4%ABstina-ar-jauniem-noteikumiem-e-komercijas-jom%C4%81-tostarp-tie%C5%A1saistes-tirgot%C4%81jiem-jauni_lv]
13. Eiropas Komisija (2018c) Paziņojums: Finanšu tehnoloģijas rīcības plāns konkurētspējīgākam un inovatīvākam Eiropas finanšu sektoram [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0109&from=EN>
 14. Eiropas Komisija (2017a) Eiropas e-pārvaldes rīcības plāns 2016.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0178_LV.html
 15. Eiropas Komisija (2017c) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par digitālā vienotā tirgus stratēģijas īstenošanas vidusposma pārskatu: Satīklots digitālais vienotais tirgus visiem [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0228&from=EN>
 16. Eiropas Komisija (2017d) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Rīcības plāns par patēriņa finanšu pakalpojumiem: labāki produkti, lielāka izvēle [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-139-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>
 17. Eiropas Komisija (2017e) ES un Digitālais vienotais tirgus [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/digital/lv/>
 18. Eiropas Komisija (2017f) VAT: Commission welcomes agreement on simpler and more efficient rules for businesses that sell goods online [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4404_en.htm
 19. Eiropas Komisija (2016a) What is the Digital Economy and Society Index? [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-385_en.htm
 20. Eiropas Komisija (2016b) Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko novērš ģeogrāfisko bloķēšanu un cita veida diskrimināciju klientu valstspiederības, dzīvesvietas vai uzņēmējdarbības veikšanas vietas dēļ iekšējā tirgū un groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Direktīvu 2009/22/EK [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0289&from=lv>
 21. Eiropas Komisija (2016c) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par paku pārrobežu piegādes pakalpojumiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LV/1-2016-285-LV-F1-1.PDF>
 22. Eiropas Komisija (2016d) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva, ar ko, ņemot vērā mainīgos tirgus apstākļus, groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0287&from=LV>
 23. Eiropas Komisija (2016e) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Tiešsaistes plaformas un digitālais vienotais tirgus - Eiropas izdevības un uzdevumi [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0288&from=EN>
 24. Eiropas Komisija (2015a) Eiropas digitālais vienotais tirgus: Komisija izklāsta 16 iniciatīvas tā realizēšanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_lv.htm

25. Eiropas Komisija (2015b) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamības nodrošināšanu iekšējā tirgū [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/LV/1-2015-627-LV-F1-1.PDF>
26. Eiropas Komisija (2015c) Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0635&from=LV>
27. Eiropas Komisija (2015d) Eiropas Parlamenta un Padomes par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0634&from=LV>
28. Eiropas Komisija (2015e) Vienošanās par ES datu aizsardzības reformu, ko piedāvājusi Komisija, veicinās digitālo vienoto tirgu [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6321_lv.pdf
29. Eiropas Komisija (2014) Eiropas digitalizācijas programma - digitalizācijas virzīta Eiropas izaugsme [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: https://europa.eu/european-union/file/1511/download_lv?token=-lkDpGGh
30. Eiropas Komisija (2010a) EIropa 2020 Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf
31. Eiropas Komisija (2010b) Digitālā programma Eiropai – Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:LV:PDF>
32. Eiropas Komisija (2013) Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://eeas.europa.eu/archives/docs/policies/eu-cyber-security/cybsec_comm_en.pdf
33. Eiropas Komisija (2012a) Eiropas stratēģija „Bērniem labāks internets” [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196&from=LV>
34. Eiropas Komisija (2001) Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Impact and Priorities A communication to the Spring European Council in Stockholm, 23-24 March 2001 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001DC0140&from=EN>
35. Eiropas Padome (2017) European Council meeting (19 October 2017) – Conclusions [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/media/21620/19-euco-final-conclusions-en.pdf>
36. Eiropas Parlaments (2015a) Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/2120, ar ko nosaka pasākumus sakarā ar piekļuvi atvērtam internetam un groza Direktīvu 2002/22/EK par universālo pakalpojumu un lietotāju tiesībām attiecībā uz elektronisko sakaru tīkliem un pakalpojumiem un Regulu (ES) Nr. 531/2012 par viesabonēšanu publiskajos mobilo sakaru tīklos Savienībā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R2120&from=LV>
37. Eiropas Parlaments (2014a) Eiropas Parlamenta 2017. gada 14. novembra normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par sadarbību starp valstu iestādēm, kas atbild par tiesību aktu izpildi patērētāju tiesību aizsardzības jomā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams:

- [http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2017/11-14/0426/P8_TA-PROV\(2017\)0426_LV.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2017/11-14/0426/P8_TA-PROV(2017)0426_LV.pdf)
38. Eiropas Parlaments (2014b) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/61/ES par pasākumiem ātrdarbīgu elektronisko sakaru tīklu izvēršanas izmaksu samazināšanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0061&from=LV>
 39. Eiropas Parlaments (2014c) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0910&from=LV>
 40. Eiropas Parlaments (2014d) Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva (ES) 2014/65 par finanšu instrumentu tirgiem un Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Regula (ES) Nr. 600/2014 par finanšu instrumentu tirgiem [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0065&from=EN>
 41. Eiropas Parlaments (2013) Rīcības plāns uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam: uzņēmējdarbības gara atdzīvināšana Eiropā [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2013-0512+0+DOC+PDF+V0//LV>
 42. Eiropas Parlaments (2006) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/123/EK (2006. gada 12. decembris) par pakalpojumiem iekšējā tirgū [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=LV>
 43. Ekonomikas ministrija (2011) Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/es_2020_vers2.pdf
 44. Elektronisko dokumentu izstrādāšanas, noformēšanas, glabāšanas un aprites kārtība valsts un pašvaldību iestādēs un kārtība, kādā notiek elektronisko dokumentu aprīte starp valsts un pašvaldību iestādēm vai starp šīm iestādēm un fiziskajām un juridiskajām personām (2005): MK 2005.gada 28.jūnija noteikumi Nr. 473 [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=111613>
 45. Elektronisko dokumentu likums: LR likums (2002) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68521>
 46. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums (2018) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/300099-fizisko-personu-datu-apstrades-likums>
 47. Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums: LR likums (2004) [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=96619>
 48. IZM (2020) Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/zinatne>
 49. IZM (2017) Informatīvais ziņojums: Viedās specializācijas stratēģijas monitorings [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/zinatne/RIS3_pirmais-monitoringa-ziojums_2018.pdf
 50. IZM (2013) Zinātnes un tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4608>
 51. Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā (2018): MK 2018.gada 25.septembra noteikumi Nr. 611 [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25. septembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301865-kartiba-kada-iestades-ievieto-informaciju-interneta>

52. Latvijas Mobilais telefons [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: www.lmt.lv
53. Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: www.lVRTC.lv
54. Lausks G. (2010) Elektroniskie dokumenti un elektroniskais paraksts [tiešsaiste]: [skatīts 2020.gada 23.martā]. Pieejams: <http://www.rln.lv/lv/pdf/2010-07-08-GL-elektroniskie%20dokumenti.pdf> 2015.
55. Likums "Par nodokļiem un nodevām": LR likums (1995) tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946>
56. LM (2015) Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam gadam [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5207>
57. LR Centrālās statistikas pārvalde [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 25.septembrī]. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv>
58. PKC (2020) Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20121220_NAP2020%20apstiprinats%20Saeima_4.pdf
59. SM (2012) Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepcija 2020.–2027.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4164>
60. Šmite D., Dosbers D., Borzovs J. (2005) Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas nozares tiesību un standartu pamati [tiešsaiste]: Latvijas Universitāte [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/1480/Inform%C4%81cijas%20tehnolo%C4%A3ijas%20nozares%20ties%C4%ABbu%20un%20standartu%20pamati.pdf?sequence>
61. Tallinn Declaration on eGovernment (2017) [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 21.septembrī]. Pieejams: https://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=47559
62. VARAM (2019) Valsts informācijas sistēmu reģistrs [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 25.maijā]. Pieejams: <https://www.visr.eps.gov.lv/visr/default.aspx?action=2&type=1>
63. VARAM (2018) Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2018, ziņojums par Latviju [tiešsaiste]: VARAM [skatīts 2020.gada 26.novembrī]. Pieejams: https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/isp_090818_desi_varam.pdf
64. VARAM (2013a) Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4518>
65. VARAM (2013b) Koncepcija "Valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības organizatoriskais modelis" [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4212>
66. VARAM (2013c) Koncepcija par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi [tiešsaiste] [skatīts 2019.gada 20.maijā]. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4246> Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/167000-par-koncepciju-par-vienota-geotelpiskas-informacijas-portala-izstradi>
67. VARAM (2010) Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija Pārlūks līdz 2030. gadam [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/dokumenti/pol_doc/L_IAS_2030_parluku_lv.pdf
68. VRAA (2019) Par portālu Latvija.lv [tiešsaiste] [skatīts 2020.gada 20.septembrī]. Pieejams: <https://www.latvija.lv/lv/ParPortalu>

Aptaujas rezultāti – respondentu viedoklis

Attālinātā darba priekšrocības (143)

Ceļš	Laiks un izdevumi ceļam. Nav jāpavada laiks/izmaksas ceļā. Efektīvāk patērēts laiks, vairāk var izdarīt, nav jātērē 3h dienā ceļam. Laika un resursu ekonomija jo nav jābrauc uz darbu. Var ilgāk pagulēt, nav nekur jābrauc. Pati dzīvoju 140 km no Rīgas. Šāds darba formāts man ļautu iegūt labāk apmaksātu un progresīvāku amatu kādā no daudzajiem uzņēmumiem, kuri bāzējās galvaspilsētā. Šāds darba variants man būtu ideāli piemērots. Laika un degvielas ekonomija ceļam uz darbu un no darba. Netērēt laiku ceļam. Ietaupīta degviela un laiks, kas tiek pavadīts ceļā; ilgāks laiks miegam. Ietaupīt laiku ceļā uz darbu, ievērot epidemioloģiskās prasības. Ietaupās laiks ceļā no un uz darbu. Nav jāpatērē laiks ceļā. Ietaupīts laiks, ko patērējam dodoties uz darbu un no darba. Epidemioloģiska drošība (piemēram, nav vajadzība izmantot sab.transportu). Ietaupās ceļa izdevumi un laiks. Laika ietaupīšana. Iespējas plānot laiku, izvēlēties vietu un darba apstākļus, Ietaupās laiks un degviela. Nezaudēt laiku ceļā uz darbu. Laiks, ko pavadī ceļā uz un no darba. Laika ekonomija - ceļā pavadītais laiks, degvielas ekonomija automašīnai, automašīnas amortizācijas izdevumu ietaupījums, drošības sajūta Covid laikā, jo nav saskare ar citiem kolēģiem. Ietaupās laiks un izdevumi nokļūšanai uz darbu. Mazāk patērēts laiks ceļā uz darbu un no darba.- koncentrēšanās un fokuss un uzdevumu - līdz ar to labāka mērķu izpilde, nav jātērē laiks uz ceļu, darbu ir iespējams veikt mājās. Ietaupās laiks un resursi braukšanai uz darbu. Man tas ir būtiski, jo braucu vienā virzienā 65km. Samazinās ietekme uz vidi, mazāk ir jābraukā apkārt un jārada sastrēgumi un jātērē degviela. Nepavadīt laiku ceļā. Var strādāt arī no kādas citas Latvijas pilsētas. Nav teēts laiks uz braukšanu uz darba vietu, tas palīdz saglabāt ap 2 stundām dienā, kurus var pavadīt sportojot. Nevajag no rīta pavadīt laiku, lai sagatavotos uz darbu, transporta izmaksas. .Degvielu izmaksu samazinājums, ilgāk pagulēt. Ietaupās laiks pavadot ceļā uz darbu un no darba. Iekonomējās laiks uz nokļūšanu uz darbu, ko var izmantot lai sabalansētu darba un dzīves pienākumus, bet nezaudēt produktivitāti. Brīva sava darba laika plānošana, ekonomēts laiks, ko pavadu ceļā. Tiek taupīts laiks ceļam, ko var veltīt ģimenei. Darbs attālināti ietaupa laiku (lai nokļūtu līdz darbam/no darba mājās). Brīvais laiks, ko parasti pavadī ceļā uz un no darba. Ietaupās laiks ceļā. Netiek patērēts laiks ceļam uz darbu. Iegūtais laiks, pavadot ceļā no/uz darbu, ietaupītās finanses, mierīgāka darba atmosfēra, iespēja netraucēti koncentrēties darba uzdevuma izpildei. Ietaupīt naudu un laiku ceļā uz un no darba. Iespēja labāk koncentrēties uz darba pienākumiem. Veiksmīgāka sava laika plānošana, ietaupīts pavadītais laiks satiksmē. Ietaupītais laiks ceļā, ietaupītie līdzekļi ēdot ārpus mājas un pērkot kafiju. Ietaupās laiks ceļā. Iespējama laika ekonomija, ko pavadu ceļā uz darbu. Privāto resursu ekonomija. Nav jāstāv sastrēgumos, ietaupās nauda uz ceļa izdevumiem un pārtiku. Iekonomēts laiks, kuru pavadām ceļā uz darbu. Nav jātērē laiks nokļūšanai darba vietā, vairāk brīvā laika. Ietaupa ceļa laiku un naudu. Laika ekonomija jo nav ceļš uz darbu. Pārtikas ekonomija, jo mājās gatavots ir lētāk nekā ejot uz kafejnīcu. Ietaupīts ceļā pavadītais laiks. Samazinās laiks, lai dotos uz un no darba.
------	---

	Nav jātērē laiks nokļūšanai uz darbu un nav jāuztraucas ar dzīvniekiem mājās. Laika ekonomija ceļam līdz darba vietai. Ekonomiski ar laiku un naudu Nav jāpatērē laiks ceļā uz un no darba, var elastīgāk plānot veicamo darbu izpildi. Tiek ietaupīts laiks uz ceļa rēķina. Nav jāpavada laiks ceļā uz darbu un no darba. Efektīva sava laika plānošana; Laika ekonomija ceļam; Nav jāpavada laiks ceļā uz un no darba. Nav jāatprasās darba devējam, ja vajag pēkšņi nokārtot privātu jautājumu. Vairāk laika sev, kas tiek pavadīts ceļā uz un no biroja. Ietaupās laiks, lai tiktu uz darbu. Finanšu ekonomija. nav nekur jādodas. rezultātīvāks darbs un ietaupīts laiks ceļā uz/no darba. Operativitāte ietaupot laiku - pārvietojoties, līdzekļus -ceļa izdevumus. Nav jātērē papildus laiks pārvietojoties uz/no darba. Netērē laiku braucienam uz un no darba. Laika ekonomija pārvietojoties. Laika ekonomija, kuru patērē ceļā uz un no darba vietas. Personisko līdzekļu ietaupījums, mazāk stress. Laika plānošana, ceļš no un uz darbu. Nav jātērē laiks ceļam līdz darbavietai. Ietaupas nauda uz ceļa izdevumiem un pusdienām, jo mājās gatavot ir lētāk.ietaupīts laiks un ceļa izdevumi. Nepavadam laiku ceļā uz darbu. Efektīva laika plānošana, ietaupīti resursi- laiks ceļā, degvielas izmaksas. Laika ekonomija. Efektīvāka laika izmantošana. Darbiniekam - nepiesaiste vienai lokācijai (var ceļot), iespēja ilgāk izgulēties, samazināt transporta izdevumus, pašam plānot darba režīmu. Darba devējam - samazinātas administratīvās izmaksas Attālināti strādājot ietaupās laiks ceļam uz darbu, arī iespēja elastīgi saplānot nepieciešamos apmeklējumus, piemēram, pie ārsta. Ietaupās arī naudas līdzekļi ēšanai. Nav jāizmanto transports, lai nokļūtu darba vietā - ietaupīti līdzekļi. Nav jākavē laiks ceļam. Sava laika plānošana, nav jāpavada laiks ceļā uz darbu. Nav jātērē resursi braukšanai. Ietaupu laiku, nepavadot laiku ceļā uz darbu. Ietaupu naudu - degvielas izdevumi. Mazinās laika patēriņš ceļā uz un no darba.Atrāk var nokļūt darbā. :) Laika ekonomija ko pavadam ceļā. Ekonomija pusdienojot mājās. Nevajaga tērēt laiku un naudu nokļūšanai darbā.Netiek patērēts laiks ceļā uz un no ofisa. Īsāks laiks vajadzīgs maltītei. Liels laika resursa ietaupījums, jo nav jāmēro ceļš uz darbu un atpakaļ.Mazāk laika tērēt pārvietošanai. Laika, izdevumu resursu ietaupījumsdrošība, nav transporta izdevumu. Izmaksas, darba laika regulēšanas iespējas. Laika ietaupījums. Pavadītais laiks ceļā uz darbu. Darba devējam ietaupās administratīvie izdevumi, darba ņēmējam ietaupās ceļa izdevumi. Nav jāpatērē laiks un resursi ceļā, efektīvāks laika izmantojums. Varu ilgāk gulēt. Ietaupās laiks ceļā. Netiek patērēts laiks ceļam un ilgam taisīšanās procesam. Var netērēt laiku lai sapucēties uz darbu un uz ceļu līdz darbaielastīgums. Ietaupīts laiks ceļā uz un no darba. Ietaupu laiku neveicot katru dienu ceļu uz/no darba. Nav jastav korki. Nav jātērē laiks ceļā, nesteidzīgs rīta cēliens. Arī vakarā ir lielāka motivācija pabeigt darbus, kad nav jāplāno ceļš mājup. Laika ietaupījums par nokļūšanu uz/no darba.
--	--

	Laika ekonomija (ceļš uz / no darba). Var ietaupīt transporta izmaksas, ietaupīt laiku. Ietaupās laiks uz ceļu uz darba vietu. Elastība, mazāk laika ceļā. Nav jāpavada laiks ceļā. Netiek patērēts laiks ceļā uz/no darba. Laika un naudas ietaupīšana. Ietaupu laiku, ko nav jāpavada braucot uz darbu. Nav jātērē laiks uz darbu, mazāk izdevumu. Iespēja pataupīt iespaidīgo summu uz pusdienas un ceļa biļetes izmaksām. Netērē laiku ceļā. Laika ietaupīšana ceļā. Neterē laiku ceļam uz darbu. Tiek ietaupīts laiks un nauda ceļā. laiku Nav bezjēdzīgi jātērē laiks un resursi tikai, lai nokļūtu darbā vai atpakaļ mājās. Ietaupīts laiks ceļā. Finanšu ietaupījums (darba apgērbam, skaistumkopšanas pakalpojumiem, ceļa izdevumiem, pusdienu izdevumiem utt.), veselīgākas mājas maltītes, Nav jāpavada laiks ceļā. Ietaupīts laiks. Ietaupa laiku ceļā, fleksiblāks darba ritms iespēja plānot savu laiku. Laika menedžments, pats sev noteicējs, strādā, kad ērtāk, vairāk var izdarīt. Ietaupās laiks, ko ikdienā pavadī uz/no biroja. Laika un resursu (gan savu, gan uzņēmuma) taupīšana. Netērēt laiku un naudu nokļūšanai uz darbu / mājām. Nav jāpavada laiks uz un no darba. Esi mājās un ietaupi uz ceļa izdevumiem. Brīvāks grafiks, izkrīt plāpāšanas laiks, retāk "atrauj" no iesākta darba. Patstāvīgi plāno sava darba izpildes laiku. varu organizēt savu darba laiku. Galvenais rezultāts. Lielāka brīvība, plānojot savu laiku. Koncentrēties uz veicamo darbu. Var nokārtot privātus jautājumus neatprasoties no darba. Sev ērtā un ierastā vidē. Pats plāno laiku riekšnieks neskatās :) Vari veikt paralēli darbus mājās. Chill, brīvāks režīms. Nav nepieciešams mobilizēt resursus sava tēla pietuvināšanai koleģu gaidam Vairāk brīva laika. Var iekonomēt laiku līdz darbam. Laika ietaupījums ceļā māja-darbs-māja. Laiks ceļā uz/ no mājām Nav jāpavada laiks doties uz darbu. Sava laika plānošana un ietaupīšana, ceļa izdevumu ietaupīšana. Nav jātērē laiks ceļā uz biroju. Iespēja izmantot savu privāto laiku efektīvāk, jo nav jātērē laiks un citi resursi, lai pārvietotos uz/no darbu Laika ekonomija - gan gatavošanās uz darbu, gan laiks ceļā uz un no darba. Nevajag maksāt par sabiedrisko transporta izmantošanu Tiek ietaupīta nauda. Līdz ar to arī finansiālais ietaupījums. Nepatērējas laiks ceļā. Samazinās laiks ceļā uz darbu un atpakaļ. Laika un naudas ietaupījums ceļam. iekonomēju laiku ceļā uz/no biroja. Var vēlāk celties, nav lieks laiks patēriņš ceļā. Ietaupīts laiks ceļā. Nav jāpavada laiks ceļā uz darbu. Laiks. Var ilgāk gulēt. Netiek lietota automašīna, ietaupās laiks ceļam. Mazāk laika tiek patērēts ceļam no mājām līdz birojam, Laika ietaupījums, kas tiek pavadīts ceļā uz darbu; Finanšu ietaupījums uz ceļu un pusdienām izdevumi, patērētais laiks ceļā, mierīgāka darba vide. Iespēja menedžēt savu darba laiku ar privāto laiku un nav izdevumi par ceļu uz darbu Papildus laiks nepārvietojoties uz darbu Laika ekonomija. Ekonomija uz ceļa un ēdienu izdevumiem un laiku. Transporta izdevumi.
--	---

	Ērtība neizdot naudu transportam uz darbu. Nevajāj terēt laiku/naudu ceļam Mazāk laika tērē transportam, mazāk naudas tērē ēšanai ārpus mājas. Laika ietaupījums ceļā un uz darbu.netiek patērēts laiks ceļā uz/ no darba Nav jātērē laiks pavadot ceļā uz darbu, samazinās degvielas izdevumi. Nav jātērē laiks tikt uz un no darba Transporta izmaksas. Naudas ietaupīšana uz degvielu, ēdienreizēm. Ietaupās laiks. Laika ekonomija. Laika ietaupīšana. Ilgāk var pagulēt, lielāks komforts. Varu pusdienlaikā aiziet pasnaust :) varu celties nedaudz vēlāk, jo ietaupu laiku, kurš tiktu pavadīts ceļā uz darbu.Ietaupīts laiks, ko pavadu ceļā uz un no darba. Nav jāpavada laiks braucot uz un no darba. Efektīvāks darbs, netērēju laiku ceļam, naudu drēbēm, transportam un pusdienām. Sava laika plānošanā nav jātērē laiks doties uz darbu, brīvs režīmsIekonometais laiks no un uz darba vietuveikt darbu sev ērtā laikā un ritmā. Netērē laiku un enerģiju ceļā Laika ietaupījums, tiešo izmaksu samazināšanās.Laika ekonomija, īpaši attiecībā uz pārvietošanu.
Ģimene	Var vairāk redzēt bērnus un ģimeni, kā arī biežāk iziet dārzā svaigā gaisā. Iespēja organizēt laiku citādi,salāgot ar ģimenes vajadzībām. Savietot darba un privātās dzīves jaut. Iekonomējas personīgais laiks. Attālinātais darbs man ir ļāvis vairāk būt kopā ar savu ģimeni, un lai gan katrs savās istabās un darot katrs savus pienākumus - visa šī sadzīves iekārtošana, līdzsās-sadzīvošanas attīstīšana un kopīga dzīvošana un strādāšana kopā ir uzlabojusi mūsu ģimenes attiecības, un lai gan turpinām strādāt un mācīties, mēs esam visi kopā un varam viens otru atbalstīt, iedrošināt,ja vajag - arī norādīt kā kaut ko uzlabot, palīdzēt viens otram un pabūt kopā katrā brīvajā brīdī - tas notiekti ir liels ieguvums, ko negribētos zaudēt. Savietot un palīdzēt bērniem. Ļoti liels pluss ir tas, ka mazajiem skolniekiem var pats aizbraukt pakaļ, nav jāorganizē citu cilvēku iesaisti. Laikā, kad nebija stingrie ierobežojumi, varēja arī izvadāt uz pulciņiem. Ja ir nepieciešams ar pirmsskolas vecuma bērnu slimības dēļ palikt mājās- nav jāņem slimības lapa. Pieaug apmierinātība un samazinās stress, kas saistīts ar mājas ikdienas organizēšanu, atkrīt stress, ka bērns dārziņā ir pirmais un pēdējais tiek izņemts, nevajadzīgi pavadītais laiks satrēgumos utt. Var sabalansēt ārkārtas situācijā darba un ģimenes lietās nezaudējot ienākumus. Laiks ietaupījums un elastība apvienojot darbu un privāto dzīvi. Ilgak pagulet no rita :) Var labāk saplānot un salāgot privāto un darba dzīvi. Iespēja būt blakus un sasniedzamai savjem tuvajiem. Var planot savu Varu izvest suni savā pusdienas laikā, netērēt laiku ceļā uz darbu un no darba. BŪŠANA KOPĀ AR ĢIMENI, mājīguma sajūtu, paužu plānošana pēc savām individuālajām vajadzībām. Vairāk laika ģimenei vai sev, ko tikmēr pavadītu ceļā. Var būt mājās, ja mājās mācās bērni, vairāk brīvā laika, kas nav jāpavada ceļā uz darbu. Spēja būt fleksiblai bērnu loģistikas jautājumos. Arī iespēja ēst veselīgu mājas maltīti. Var paralēli paspēt pa dienu izdarīt mājas darbus, vai pusdienu pārtraukumu apvienot ar iepirkšanos / bērnu izņemšanu no skolas pilsētā Beidzot jūtu, ka dzīvoju, jo redzu ģimeni.
Komunikācija	Nav jāsatiek cilvēkus, kurus negribas satikt. Iespējams satikt vairāk kolēģus. Efektīvākas sapulces, visi pieslēdzas un runā par lietu, mazāk small talk Ātrāk notiek lietas, negaida vairs, kad visi būs birojā, bet viss notiek uzreiz, jo uzsaukt mītinu online ir ātri Elastīgāks darba grafiks.

	Nav traucējošo faktoru kādi ir atvērta tipa birojā, vairāk atbildības bet arī iespēju pašam plānojot savu laiku. Darba intrigu izslēgšana. Neredzu tādas. Mazāk novērš uzmanību kolēģi (kad kolēģi ir blakus telpās- biežāk tika izdoti jautājumi, brain storm, viedokļa lūgšana, lai to darītu attālinātā režīmā- ir jāzvana un šādi zvani ir krietni retāk); Netraucē "blakussēdētājs", gadījumā, kad ir ilgstoša telefonsaruna ar partneriem. Paredzamāk plānot savu darba dienu, kolēģiem grūtāk atraut no kāda darba izpildes. Mazāk intrigu darbā.
Darba vide	Pilnībā pielāgota darba vide - ērts darba galds, monitori etc. Iespēja vairāk iziet svaigā gaisā. Mazāk traucējošo faktoru - nav kolēģu, kas var neplānoti atraut mani no maniem tiešajiem pienākumiem. Ne tikai tas, ka darbu var izdarīt ātrāk (ieekonomējot gan uz pļāpāšanu darbā, gan pārlietu ilgu lietu apspriešanu). Pats varu brīvāk plānot savu dienas kārtību. Mazāk stresa. Laika plānošana. Iespēja plānot savu darbu visas dienas garumā, ja tas nav atkarīgs no dienas termiņiem. Varu labāk sabalansēt sporta/vingrošanas pauzes un nodrošināt gimeni ar siltām vakariņām. Darba vide mājās ir mierīgāka un darbu izdodas veikt efektīvāk. Iespēja vairāk strādāt pēc darba dienas plāna, ko nevar pārraut, ātrie darbi. Effektīvāk padarī vajadzīgos darbus darbā un apvienot tos ar mājas darbiem. Beidzot ir LEGĀLA iespēja strādāt no reāli jebkuras vietas - kafejnīca, soliņš parkā, pludmale, kāds koplietošanas biroju komplekss, ...Var pats regulēt savu laiku, ja vēlos varu no rīta pasportotlaika ietaupīšana pārvietojoties. Spēja pašam organizēt un plānot darba laiku. Darba organizēšana. Klusums un iespēja koncentrēties darbam. Iespēja izolēties. Attālinātais darba režīms liek rast jaunus, iepriekš neizmantotus veidus, kā izdarīt darāmo un šajā jaunradē rodas ļoti vērtīgi risinājumi! Pats vari plānot savu laiku un pagūt izdarīt lietas, ko citreiz var tikai darba laikā. Ir dienas, kad galīgi darbi nevedas, bet ir brīži, kad viss rit raiti, līdz ar to var pielāgoties ar mazāku stresuVar strādāt pīdžamā. Strādājot attālitāti var nodrošināt sev veselīgākas ēdienreizes, jo gatavots tiek mājās. Brīvāks darba grafiks, ir sajūta - pats sava laika valdnieks,uzlabo darba plānošanu un ļauj plānot savas personiskās darīšanas. Laika ekonomija. Var paveikt vairāk darbus. Un neviens no kolēģiem netraucē.Laika plānošana. vieglāk organizēt darbu un neietekmēties no kabinetā esošajiem kolēģiem.vides maiņa, lieāka atbildības sajūta, veselīgāks balanss ar ikdienas dzīvi tā pakārtošanu darba pienākumiem. Darba dienas laiku var vairāk pakārtot sev. Laika ekonomija. Mazāk novēršos no darba, vieglāk koncentrēties darbam. Efektīvāk un ātrāk var paveikt darba pienākumus, var brīvāk plānot darba laiku un paveikt darāmo, kad tam ir vispiemērotākais laiks. Piemēram, pa dienu, kad ir gaišs, iziet laukā, bet vakarā, kad ir tumšs strādāt un pat efektīvāk. Lieki netiek tērēts laiks pļāpājot ar kolēģiem, bet pāris reizes nedēļā tas tomēr prasās ;) Veikalu iespējams apmeklēt pa dienas vidu, kad tur ir mazāk cilvēku, nevis pēc 17.00, kad visi reizē pēc darba dodas iepirkties un sanāk drūzmēšanās. Brīvāka sajūta, radošāks prāts un reizē vairāk var padarīt. Produktivitāate. Personīgi man, šobrīd ir 2 ļoti lielas priekšrocības. Man ir mazs puika mājās un ja pirmsskola nestrādā vai slimo , tad ir iespēja palikt mājās ar mazo un strādāt attālināti. Un otra priekšrocība, esmu otrā bērna gaidībās un šajā laikā man drošāks ir darbs no mājām. Nav nepieciešams "atsēdēt" darbalaiku darba vietāsavš laika plāns un ritmsIespēja apvienot ar privātās dzīves pienākumiem, elastīgā laikā paveicot darba pienākumus. Piem.pievēršoties bērniem, kad nepieciešams, jau darba laikā (vai pagatavojot pusdienas, izmazgājot māju), darbu vēlāk paveicot piem.plkst.21.00Iespēja pašam organizēt savu dienas ritmu un paņemt kādu garāku pauzi dienas vidū. Dažkārt iespējams labāk koncentrēties konkrētam uzdevumam, jo nav pēkšņu traucēkļu.

	Elastīgs darba laiks. Pandēmija slaidā strādāt attālināti ir drošāk. Daudz efektīvāk un vairāk var izdarīt Darbu varu veikt arī agrās vai vēlās dienas stundās. Kamēr arī bērns mācījās attālināti, varēju palīdzēt bērnam mācībās. Šobrīd tas ir sargāt sevi un darba kolēģus no Corona vīrusa izplatīšanās. Mazināt kontaktus, strādāt tiešsaistēs. Var strādāt brīvā dabā. Mierīgāka vide, ja kolēģu ir daudz apkārt. Var pastrādāt arī vakaros/brīvdienās ja ir jāpabeidz kaut kādi darbi, atskaites utt. Laiks, ko nepavadu ceļā uz/no darba. Darba vai mācību jautājumu kārtošana operatīvi, jebkur atrodoties klientam, kolēģim, partnerim utt., Vide. Var strādāt brīvā dabā. Tiek iegūts vairāk laika atrasties komfortablākā mājas vidē, ģimenes tuvumā, vairāk tiek paspēts, sava laika plānošana. Manā darbā ir darbs ne tikai ar dokumentāciju, bet arī ar klientiem. Nepieciešamas konsultācijas. Sava laika plānošana. Var saplānot darbus, kas veicami pie mānas. Sava laika plānošana. Klusums un miers. Lielāka atdeve un labāki sasniegti rezultāti, jo neviens nerausta un netraucē.. Var atrast inovatīvas idejas, iepazīties ar jaunumiem nozarē. To var darīt atrodoties jebkur.. netraucē kolēģi. Elastīgākā laika plānošana. Mierīgāks darba ritms. Atkrīt daži ikdienas stresa faktori-nokļūšana darbā, kašķīgie kolēģi, neizmantotais pusdienu pārtraukums.brīvs darba laika plānojums. Vieglāk koncentrēties (salīdzinājumā ar darbu atvērtā tipa birojā).Miers un labāka koncentrēšanās iespēja pašam plānot un noteikt sava darba režīmu. Iespēja balansēt ģimeni un darbu. Covida laikā tā ir savas un kolēģu veselības papildus garant. Privātā laika veiksmīgāka plānošana. Darba efektivitātē pieaug, jo netiek patērēts laiks kafijas pauzēs. Pieaug produktivitāte, jo nav, kas iztraucē, var koncentrēties uz darbiem.Mazāk traucē kolēģi. Koncentrēšanās uz pienākumiem, jo kolēģi uzrunā tikai pat konkrētiem darba jautājumiem. Brīvāka sajūta izpausties. Var vienlaicīgi darīt vairākus darbus gan mājas darbus, gan darba pienākumus. Effektivitate. Iespēja strādāt, pat ja pašsajūta nav tik laba. Komfortablāki apstākļi. Komunikācijas trūkums. Var ēst pusdienas mājās. Pats nosaki savu grafiku,mazāk visi traucē ar saviem jautājumiem. Var pats plānot laiku. Sava laika menedžments. Iespējama privāto resursu ekonomija. Brīvāks sava laika menedžments, augstāka motivācija operatīvāk paveikt darbu, lai pievērstos personīgām lietām. Ceļā. Mājas lietas apdara paralēli Ja darba vide ir skaļa, tad mājās lielākas koncentrēšanās spējas. Stabils psihoemocionālais stāvoklis. Produktīvāka sava darba organizēšana. Laika plānošana, ietaupās laiks ietaupīt uz degvielu un stavvietam, ka arī gatavot majas. Introvertiem cilvēkiem ir mazāk stresa, pašdisciplīna,nkopumā mazāk stresa, samazinās vardarbība, verbālā un neverbālā, darba vietā, ceļā pavadītā laikā lietderīga izmantošana, Sava laika plānošana. Iespēja izmantot elastīgi darba stundas. Var vairāk paveikt.Ilgāk var gulēt. Pusdienas laiku var izmantot lietderīgāk. cilvēki ar veselības problēmām (muguras sāpēm, piemēram) var izvēlēties strādāt guļus pussēdus, stāvus, rāpus, mainīt pozas ērtā apģērbā, vieglu saslimšanas simptomu gadījumā darbs netiek pārtrauktskontrolē darba režīmu. Ja visi kolēģi strādā attālināti, tad komunikācija ir raitāk, nekā kad daļa birojā, daļa mājās. Neveidojas ikdienas rutīna. Bieži vien lielāka iespēja koncentrēties un kvalitatīvāk izdarīt darbu
--	--

	Vienīgās priekšrocības ir pašam darbiniekam, ka viņš var izjust un arī izmantot zināmu brīvību. Darba devēja nelielo ieguvumu redzu ofisa izmaksu samazinājumu, bet ņemot vērā produktivitātes krišanos visticamāk ieguvumu nav. Iespēja pašam plānot savu laiku. Strādāt internacionālās kompānijās no jebkuras vietas. Var lietas izdarīt citā laikā, nevis darba laikā. Laiks, transports, netraucē tik daudz citi, mazāk nevajadzīgas komunikācijas. Individuālam laika plānošana Mazāki stresa līmeņi, lielākas iespējas ceļot un strādāt. Mierīgāka personiskā vide, sakārtotākas ēdienreizes, iespējas plānot savu laiku Mierīgāka vide koncentrētam domāšanas darbam. Spējot sevi disciplinēt, ir iespēja pastrādāt ilgāk, vai arī pa dienas vidu izrauties personīgajām lietām, ja vajag, ar pēc tam pastrādāt ilgāk. Nav jāierodas darbā plkst.8.00 :) nav rīta steigas un sastrēgumu.. Time management (nav jāpavada laiks ceļā, kas manā gadījumā bija 3 h dienā), tāpat pusdienu pārtraukumā var paspēt izdarīt lietas, kuras sen tika atliktas laika trūkuma dēļ mājās.var savas lietas darīt :) Netraucē socializēšanās ar kolēģiem. Nav jākomunicē ar darba kolēģiem, netraucē kolēģu sarunas (strādāju atvērtā tipa birojā). Pusdienas laiku var izmantot lietderīgāk, piemēram, aizejot uz pārtikas veikalu utml. darbības, apvienot, laika ekonomija ceļāSava personīgā, veiksmīgā darba grafika izstrāde, kas piemērojas dzīvesveidam utt. --Elastīgāks darba grafiks, ko iespējams pielāgot citām interesēm. Brīvāks grafiksVaru vairāk koncentrēties darbam, nevis esot darbā atklātā tipa birojā. Protams, ja bērni ir skolā un bērnudārzā tai laikā. Ilgāks miegs, neierobežotas iespējas komforta celšanai. Kolēģi netraucē ar liekām sarunām. Darīt pienākumus savā ritmā. Mazāk traucēkļu, vieglāk koncentrēties uz darāmo.Brīvāka darba grafika plānošana. Var plānot savu darba laiku citā režīmā. Iespējas plānot savu darba laiku, paralēli veikt citas Patīk sākt darbu agrāk un beigt agrāk, mājās strādājot to varu. Zoom sapulču laikā adu (tas nebūt nenožīmē, ka aktīvi neklausos vai nepiedalos). Var justies kā mājās. Miers un klusums mājās, iespēja organizēt darbus savā ritmā. Individuālāka pieeja klientam. Mazāk apkārtējo traucēkļu. Ir vieglāk koncentrēties. Dienas laikā var paveikt vairāk.Var vieglāk plānot savu dienu un organizēt darbu, kā arī pielāgoties darba apjomam un klientu darba laikam, kas atrodas citā laika zonā. Var brīvāk plānot savu laiku.Sava laika plānošana, kas ļauj funkcionēt ar ikdienas lietāmvari pats savu režīmu izstrādāt. Ērtības strādāt no mājām, pierasta vide Netraucē procesi apkārt Iespēja plānot savu laikuBūt mājāsVairāk varu veltīt darbam laiku neviens netraucēSpēja visu darbdienu veltīt tiešajiem darba pienākumiem Klusums. Konkrēti zvani, nav small talking. Disciplīna pret sevi un darbu. Manuprāt, vairāk var izdarīt, jo nav jārisina ikdienas problēmas un neviens neienāk kabinetā un neuzdod jautājumus, kas nereti pat neattiecas uz savu darba lauku.Kolēģi netraucē strādāt ar plāpāšanu. Komunikācija no jebkuras vietas, ja ir internets!.
	Nestrādāju attālinātu darbu, tapēc idejiski iedomājos , ka plusi varētu būt savādāka rutīna, iespēja darboties no mājām,brīvāka ikdiena, jaunu prasmju apgūšana darba ietvaros ja strādā no mājām.

	Aizsardzība pret covid 19. Mazāks risks inficēties ar Covid-19 mobils darba laiks. Mazāka iespējamība būt saskarē ar slimniekiem. Iespēja izvairīties no saslimšanas sezonālo saslimšanu laikā. Drošība veselībai Mazinās saslimstības risks, var jebkurā brīdī turpināt darbu
	Taču tas jāskatās no katras jomas puses. Šeit vienas atbildes nav un nebūs. Manā gadījumā nav :)

Attālinātā darba trūkumi

Komunikācija	Radošais darbs un jaunrade labāk veicas klātienē Neformālā komunikācija mazāka Saviesīgas sarunas kolektīvā, kuras ir neatņemama ikdienas sastāvdaļa. Nav kontakta ar kolēģiem “ koridoris” Izplūst robežas starp laiku darbam un laiku privātajām vajadzībām ļoti novērojams saskarsmē ar kolēģiem. Ilgāka komunikācija ar visiem kolēģiem. Kolēģu klātnesamība, kas palēnina dažādus sīkus/ ātri paveicamus darbus ja jautājumu var uzdot nekavējoties Ne visi kolēģi ir pieejami uzreiz darba jautājumu apspriešanai. "Izkrīt no aprites". Gribas pārmaiņas - no mājām nokļūt birojā. Trūkst cilvēciska kontakta un ir atsevišķas situācijas, kuras klātienē atrisināt būtu vieglāk Saskarsmes trūkums ar kolēģiem. Nespēja kontrolēt darba dienas beigas. "Sociālais faktors- ikdienā sanāk satikt daudz mazāku skaitu cilvēku. Mājas apstākļos grūtības koncentrēties vienīgi uz darbu Komunikācijas trūkums starp kolēģiem. Pazūd komunikācija ar darba biedriem. mazāks kontakts ar kolēģiem klātienē. - iztrūkst vides maiņa un socializēšanās faktors Acu kontakts ar kolēģiem pietrūka. Sapulču pārklāšanās un daudzums - bieži vairāk nekā klātienē variantā Mazāk rūpējies par sevi, jo nav jāiziet cilvēkos un pietrūkst komunikācija Klātienē komunikācija un viedokļu apmaiņa ar kolēģiem. Tas vienlīdz attiecas gan uz neformālo (rīta kafijas dzeršana, pārtraukumi), gan oficiālo (sanāksmes, pārrunas), kuru laikā iespējama daudz saturīgāka, kvalitatīvāka, jēgpilnāka informācijas nodošana un saņemšana. Grūti sevi motivēt, nav tiešas saskarsmes ar kolēģiem, kas ir svarīgas emocionāli, lai būtu šī kopības sajūta ir grūtāk lēmumus apspriest un ātri pieņemt, tas nedaudz aizkavē darbu" nepilnvērtīga komunikācija Nepietiek neformālas komunikācijas ar kolēģiem. Nav tieša kontakta ar apkārtējiem. Uzskatu, ka daudzus jautājumus nevar risināt telefoniski, ar e-pastiem vai online sapulcēs. Pietrūkst komunikācijas ar kolēģiem. Ja mājās ir mājnieki, viņi traucē koncentrēties uz darbu. komunikācijas trūkums starp kolēģiem. Darba mikroklimats. Mazāk kustību, mazāka motivācija pūcēties, liekais svars, uztveres un komunikācijas problēmas Grūti pilnībā koncentrēties darbam, jo mājās ir vairāki apstākļi, kas novērš uzmanību. Cilvēcīgu attiecību nonivelēšanas Komandas fiziskais / emocionālais kontakts Sarežģītāka savstarpējā komunikācija - attālinātā saziņa noteikti aizņem vairāk laika, kā tieša komunikācija uz vietas. Pie tam pastāv risks, ka otra persona līdz galam nesapratīs doto uzdevumu/nrādījumus, līdz ar to palielinās kļūdu varbūtība. Fiziskās komunikācijas trūkums ar kolēģiem.
---------------------	--

	sozializācijas trūkums Dzīvā komunikācija, socializācija Nevar sastapt vadību un kolēģus svarīgu darba jautājumu risināšanā. Dažreiz informācija un saskaņošana prasa vairāk laiku kā esot blakus kolēģiem. komunikācijas trūkums ar kolēģiem, ofisa kafija, ideju apmaiņa un darba dūna Kolēģu trūkums Komunikācijas trūkums Ierobežota savstarpējā komunikācija Vienam pašam visu laiku strādāt ir garlaicīgi. Nav ikdienas komunikācijas ar kolēģiem. Ja nav viss nepieciešamais nodrošināts, kā arī pieeja dokumentiem, nevar kvalitatīvi izpildīt darba uzdevumus. Cilvēciskais kontakts, ir sanāksmes, kuras labāk norit tieši klātienē un diskusijas ir produktīvākas. Pietrūkst arī nejauša komunikācija ar darba kolēģiem, kas var iedot kādu ātru atbildi uz interesējošo jautājumu. Dažas lietas ir vieglāk pajautāt klātienē, nekā gari izskaidrot epastā vai zvanot. Kontakta Komunikācijas trūkums jautājumu risināšanā Komunikācija lēnāks, novērs koncentrāciju mājas vide kontakts ar kolēģiem Kolektīva trūkums Komunikācijas trūkums ar cilvēkiem Kolēģu trūkums, nevar pakonsultēties, jālūdz laiks, lai pieslēgtos tad un tad, lai varētu pārrunāt. darbā aizgāji un pārrunāji Pietrūkst tiešas komunikācijas ar kolēģiem. Socializēšanās ar kolēģiem minimāla klātienē kolēģi mēdz daudz ko izrunāt "koridoros" Motivācijas trūkums strādāt, jo blakus nav kolēģu. Trūkst klātienes diskusiju ar kolēģiem. F2F komunikācija ar kolēģiem komunikācija, tikšanās nedaudz atsvešinies (attālinies) no darba kolektīva un kopējās darba misijas Komunikācija ar citiem cilvēkiem, ideju izrunāšana Komunikācijas trūkums. Pārsvarā neformālās Komunikācijas trūkums kolēģu starpā gan darba jautājumos, gan privatos. Komunikācijas trūkums Komunikācijas barjera. Komunikācijas zudums, kas prasa vairāk laiku Samazināts sociālais kontakts, kas var novest pie psiholoģiskām problēmām. kolēģu klātbūtne Pietrūkst komunikācija ar darba kolēģiem, ir jautājumi, kurus vieglāk atrisināt konsultējoties ar kolēģiem. Arī socializēšanās trūkums brīžam jūtas, tomēr, ja apmeklē biroju 1-2x nedēļā, socializēšanās vajadzība tiek apmierināta pietiekami. Grūtāk sadarboties, pietrūkst klātienes tikšanās Pietrūkst klātienes saziņas ar kolēģiem, grūtāk sadarboties Socializēšanās Komunikācijas trūkums, zema efektivitāte nepietiekoša dzīvā komunikācija komunikācija Kolēģi ir attālināti. Darba vietas organizācija. Trūkst cilvēcīgas komunikācijas ar kolēģiem. Komunikācijas trūkums, socializēšanās ar kolēģiem. tā kā ir ierobežota komunikācija, tad arī atgriezeniskā saite vai darba novērtējums ir diezgan nosacīts. Ne vienmēr var būt pārliecināts, ka tas ko es pats par savu paveikto domāju, ir objektīvi pamatots. Efektivitāte
--	--

	Gandrīz visiem cilvēkiem būtiska ir socializēšanās, kontaktēšanās, acu skati, sajūtas, lai viņu darbs būtu produktīvs un radošs, viņiem vajag sajūst kolektīva noskaņu, reakciju, atbalstu un uzmundrinājumu. Attālināti to nevar nodot. Komunikācija Neformala informācijas apmaiņa Nav dzīvas komunikācijas Nav komunikācijas, grūti sarunāt lietas, ja kolēģi neatbild uz epastiem un necel klausuli, klātienē vnk pieeitu klāt Notrulinās komunikācijas prasmes Socializācija ar organizāciju/ koleģiem pieklibo Komunikāciju trūkums Trūkst neformālās komunikācijas ar kolēģiem. Dzīvās komunikācijas trūkums. Kontakts ar kolēģiem. Mazaks kontakts ar komandu Mazāk iespēju socializēties Cilvēcisks kontakts, tūlītēja atgr saite, socializēšanās Zūd kontakts ar kolēģiem. Kaut kādā mērā saziņas trūkums, atsvešināšanās Nav komunikācijas ar citam struktūrvienībām Saskarsme un klātienē komunikācija samazinās, kas ir svarīgi, lai veidotos komandas sajūta. Pietrūkst socializēšanās Komunicēšanas trūkums (socializēšanās). Daži kolēģi psiholoģiski nav gatavi jaunajai situācijai - atliek jautājumu risināšanu uz vēlāku laiku. Socializēšanas trūkums Komunikācijas trūkums ar kolēģiem "dzīvajā" Izolācija Nav tik efektīvs sadarbības process ar koleģiem Svarīgas klātienē tikšanās - klātienē var īsākā laika posmā izrunāt svarīgo nekā attālināti. Socializēšanās. Ekstravertiem cilvēkiem rodas stress no komunikācijas trūkuma, vientuļajiem var parādīties depresīvas iezīmes, depresiju un suicīda risks, neatrisinātu konfliktu darbā dēļ, jo attālināti iespējams to ir grūti izdarīt, mazinās socializācijas iemaņas, Trūkst komunikācija, emocijas. Mazliet iztrūkst komunikācija ar kolēģiem. Komunikācijas trūkums Iekšējās informācijas aprites trūkums, mazāka konsultēšanās iespēja (brain storm), darba laika beigu grūtāka ievērošana, virsstundas tiek strādātas uz sava rēķina, jo pieejams darba aprīkojums jebkurā diennakts laikā un darbi nekad nav apdarāmi, turpretim vadībai vienmēr liekas, ka attālināti darbinieki noteikti nestrādā :) Tiešā komunikācija ar kolēģiem. Tikšanās ar kolēģiem Socializēšanās trūkums. Kompleksākas problēmas vieglāk un dažreiz ātrāk un efektīvāk izrunāt klātienē nekā, piemēram, visu sagatavot rakstiski. Nav kontakta ar kolēģiem. Zūd komandas sajūta, personīgā kontakta, attālinās attiecības. Vientulība, komunikācija aci pret aci. Komunikācija - tās trūkums, pārpratumu rašanās, emocionāla vientulība, savas māsasaimniecības resursu patērēšana (elektrība, internets, mēbeļu nolietojums u.c.) zems komunikācijas apjoms dažreiz bremzē attīstību Komunikācijas trūkums, nepieciešamība organizēt savu darbu, koncentrēšanās trūkums. Trūkst socializēšanās ar cilvēkiem. Trūkst sajūtas, ka esi darbā. Trūkst spējas koncentrēties darbam, jo apkārt ir mājinieki.
--	--

	Darba kolektīvs nav tik cieši vienots emocionāli. Daudzus jautājumus vieglāk atrisināt vienam ar otru, jo ir viegli redzēt sarunbiedra mīmiku un žestus. Nav personīga socializēšanās ar kolēģiem. Šad tad jau vajag tikties klātienē. Tu esi viens, komunikācijas trūkums, nav iespējas socializēties. Nevar pajautāt kolēģim pie blakus sēdošā galda kaut ko izdarīt manā vietā, bet tajā pašā laikā kolēģis neuzgrūž savus darāmos darbus man, jo tad ir jāzvana vai jāraksta un tas tiek izvērtēts un ar niekiem vairs netraucē (tātad vairāk pluss nekā mīnuss). Atsvešināšanās no komandas. Palielināts elektrības patēriņš.. Dažkārt efektivitāte zūd Lēnāka komunikācija, jo vairāk jaizmanto e-pasts un jāzvana biežāk kolēģiem, nav iespēja uzreiz pajautāt un vai noskaidrot vienkāršas lietas Komunikācija. Darba resursu pieejamība. Dzīvā kontakta trūkums Trūkst klātienes komunikācijas ar kolēģiem, klientiem. Pietrūkst klātienes kontakta ar cilvēkiem, online mītiņi nogurdina. Komunikācija ar kolēģiem kabinetā vairs nav tik ātra. Tiešās saziņas trūkums ar kolēģiem. Apgrūtināta komunikācija ar darba kolēģiem Socializēšanās ar kolēģiem klātienē Ievērojams socializēšanās trūkums Tiešā kontakta trūkums ar kolēģiem - ātrie jautājumi, jautājuma kolektīva pārspriešana. Nedaudz izpaliek tusiņš ar kolēģiem un zūd sajūta par to, ko organizācija vispār dara." Cilvēku trūkums Dažreiz pietrūkst klātienes komunikācijas Dažreiz nevar izpildīt kādu darbu no mājām Socializēšanās ar kolēģiem Komunikācijas trūkums, darba vide Trūkst saikne, kontakts ar klientu Trūkst komunikācijas ar kolēģiem, virtuālā komunikācija to pilnībā nevar aizstāt. Trūkst tieši spontānās komunikācijas - piemēram, kad kolēģi satiekas virtuvē. Tiešs kontakts ar komandas biedriem un ikdienas neformālā komunikācija. kolēģu čalošana Ja darbs notiek pilnībā attālināti, neizdodas satikt savus darba kolēģus. Komunikācija (tikšanās ar kolēģiem) Komunikācijas trūkums Tiešā komunikācija ar kolēģiem Komunikācija ar kolēģiem. Trūkst tiešas saskarsmes, komunikācijas Nav iespējams "aiziet" pie kolēģa ar jautājumu, ja neceļ klausuli, vai neatbild uz e-pastiem. Neefektīva darba vide. Nav socializēšanās ar kolēģiem. Tiešs kontakts ar kolēģi/klientu Pietrūkst komunikācija aci pret aci ar kolēģiem, grūtāk izrunāt ar darba pienākumiem saistītas lietas. Ja nepieciešama tieša, ātra komunikācija Tiešās komunikācijas trūkums ar kolēģiem Nav socializācijas socializēšanās trūkums Komunikācijas trūkums ar kolēģiem. nav dzīvas saiknes ar kolēģiem, ar laiku tas veido distancētu sajūtu. Attālināti ir sarežģītāk panākt lēmumu, ja ir sarežģīti jautājumi, kuros nepieciešama spēja aizstāvēt viedokli un pārliecināt. Nav komunikācijas ar cilvēkiem. Komunikācija var būt nepietiekami ātra neparasto uzdevumu un situāciju apstākļos; socialitātes trūkums; Kontakts ar cilvēkiem. Tieša komunikācija ar kolēģiem. Ierobežojās socializēšanās.
--	---

	Komunikācijas, socializēšanās trūkums, vientulība. Darba un mājas dzīves saplūšana. Komunikācija Nav socializēšanas Komunikācija ar kolēģiem. Komunikācija ar padotajiem Socializēšanās, tiešā kontakta trūkums. Komunikācija ar kolēģiem Komunikācija Komunikācijas un socializācijas trūkums. Darba kolēģu viedokļa un padoma trūkums. Nav sociālo kontaktu Socializēšanās trūkums. Komunikācija ar kolēģiem. Komunikācija ar padotajiem Socializēšanās, tiešā kontakta trūkums. Komunikācija ar kolēģiem Komunikācija Komunikācijas un socializācijas trūkums. Darba kolēģu viedokļa un padoma trūkums. Nav sociālo kontaktu Socializēšanās trūkums. Komunikācija ar kolēģiem. Komunikācija ar padotajiem Socializēšanās, tiešā kontakta trūkums. Komunikācija ar kolēģiem Komunikācija Komunikācijas un socializācijas trūkums. Darba kolēģu viedokļa un padoma trūkums. Nav sociālo kontaktu Socializēšanās trūkums. Sociālā distancēšanās. pietrūkst socializācijas Personiskās komunikācijas trūkums, jo dažreiz nepieciešams ātri reaģēt un apstiprināt darījumus. Iespējams grūtāk no praktiskās puses kaut ko saskaņot, ātri aiziet sarunāt utt. Dzīvās komunikācijas trūkums, ne visus darba pienākumus ir iespējams veikt attālināti. Cilvēku saskarsme. trūkst dzīvas saskares ar kolēģiem, pietrūkst savstarpēju, emocionālu, sadarbības Nabā darbā kontakti, apgrūtina sadarbību. Šobrīd to nodrošina iepriekšēja pieredze. Tiešais kontakts ar kolēģiem/piegādātājiem un klientiem Kolektīva atsvešināšanās komunikācija, dzīvīgums darbā, ilgtermiņā domāju arī darba ražīgums Cilvēku savstarpējās komunikācijas trūkums. Pazūd darba disciplīna, var zust darba kvalitāte.
Darba vide	Papildus izmaksas, piemēram, elektrība, kafija, ko uzsauc darbs. Grūtāk nodalīt darbu no mājas dzīves. Mājās ir arī savas lietas ko gribas darīt paralēli darba lietām. Mājās vieglāk noslinkot (ja prasība ir strādāt noteiktas stundas nevis parādīt izdarīto rezultātā) 0 mazāka disciplīna, nav komunikācija ar kolēģiem SPēja koncentrēties, pilnībā pielāgota darba vieta Grūti koncentrēties Fiziski veicamos darbus nav iespējams veikt, Grūtāk sekot pie datora pavadītajam laikam. Mājas=darbs, kas ir slikti, jo ir grūti nošķirt tajā brīdī, kad strādā, šīs divas lietas. Tas, ka ne visa darbam nepieciešamā informācija un darba materiāli ir pieejama elektroniskā formātā. Visiem liekas, ka darba stundas paliek fleksiblas un man jābūt pieejamai visu laiku. Grūti novilkt robežu starp darbadienas sākumu un nobeigumu. Mazāk kustības ikdienā. Daudz blakus traucējošu faktoru, jābūt ļoti pašorganizētam.

	Nav ergonomiski iekārtota darba vide, bija jāiegādājas papildu ekrāns, krēsls un galda lampa, lai kaut nedaudz uzlabotu/iekārtotu darba vietu mājās. Ergonomija, kolēģu nesatikšana komunikācija, var būt problēmas ar darba uzdevumu izskaidrošanu, apmācību, bet tas, manuprāt, ir atkarīgs no uzņēmuma, vadības un savstarpējās komunikācijas Produktivitātes saglabāšana Mājās ne vienmēr viss ir pakārtots darbam- nav atsevišķa darba telpa, nav ērts darba galds, printeris utt., Jā mājās ir ģimene, tā var traucēt pienācīgu nodošanos darbam. Fiziskais faktors- sanāk mazāk izkustēties./ cilvēks sāk mazāk rūpēties par savu ārieni, jo ieslēdz ""mājas režīmu"" Grūtāk ir sevi disciplinēt un sakārtot darba dienas ritmu. Ne mājā, ne dzīvoklī nebūs iespējams nodrošināt pilnīgi atsevišķas darba un mācību telpas diviem pieaugušajiem un 1-2-3 bērniem. Ja arī būs, tās būs neadekvātas izmaksas un kādam par šo dzīves/darba telpu nāktos samkasāt. Nedomāju, ka darba devēji ir gatavi ietaupītos līdzekļus par savu biroju nomu un apsaimniekošanu (telpas, siltums, elektrība, uzkopšana, mēbeles, remonts, apsardze,) pārdaļīt darbinieku atalgojumā, kas varētu tikt izmantots atbilstošas vides nodrošināšanai. Mājās grūti mobilizēties un ir citi darbi ko padarīt. Pašam jāgatavo pusdienas Attālinātajam darbam pašam par sevi nav trūkumi, grūtības rada pandēmijas ierobežojumi - nav iespējams brīvi pārvietoties, lai strādātu attālināti, bet brīvāk. Konkrētāki uzstādījumi no darba devēja par sasniedzamajiem darba rezultātiem palīdzētu mobilizēties sasniegumiem, bet jāteic - ka arī klātienē darba laikā šie uzstādījumi bieži vien ir bijuši izplūduši, tāpēc nevar teikt, ka darba kvalitāte mainītos atkarībā no tā, kādā "avatārā" strādā. Manuprāt, attālinātā darba organizēšana un organizācijas mērķu sasniegšana netipiskos darba režīmos aktualizē ne tikai darbinieku spējas, bet arī vadītāju kompetenci un vadītprasmi, kā arī aktualizē to, vai vadītāji spēj skaidri paust mērķus un skaidri zināt sasniedzamos rādītājus, jo ja klātienē var "no acīm nolasīt", cik nopietni vai nenopietni par kaut ko vadītājs runā, bet attālināti, it īpaši, ja ziņojumu nodod tekstā - dažreiz tā arī skaidrs neklūst, kas ar to ir domāts. Pašdisciplīnas pazemināšanās un motivācijas trūkums - domāju, ka strādājot attālināti no mājām sākumā ir grūtāk sevi piespiest sākt veikt darba uzdevumus, it īpaši garlaicīgākos." ja mājās ir citi ģimenes locekļi, tas var novērst uzmanību Nav pieejami 2 monitori, vai arī jānes tie uz mājām Mazliet zūd disciplīna Ja ir nepieciešams strādāt ar precēm noliktavā (inventarizācija, vecās noliktavas preču pārbaude, ievietošana mājaslapā, respektīvi, vajag produktus turēt rokās/ reāli redzēt), tad attālinātais darbs ievēlās. Zūd laika robežas un robežas starp darba un privāto dzīvi. Jāgatavo ēdiens (vairāk kā pirms tam, jo jānodrošina 3 maltītes). Rodas papildu nogurums, jo visu dienu pavadi dzīvoklī. Papildu izdevumi par elektrību, ūdeni un darba vietas iekārtošanu (austiņas, tastatūra, krēsls, galds u.t.t.). "- grūti nodalīt darba dienu un mājas dzīvi; - trūkst ikrīta rituāli; - nav ergonomiska darba vieta,vide; - ģimenei grūti izprast ka esi darbā; - nav cilvēciskās komunikācijas, trūks atgriezeniskā saite no kolēģiem; - diskomunikācija." Zūd līdzsvars starp personīgo un darba vidi, nav pietiekams tehniskais nodrošinājums pilnvērtīga darba veikšanai, piem., atsevišķas darba telpas, biroja krēsla. Palielinās komunālo maksājumu rēķins, ko darba devējs neapmaksā. Nekomunicēšana ar kolēģiem, vientulības sajūta. nav nodrošināta ergonomiska darba vide (piemērots krēsls, galds, utt. - darbs to nenodrošina, bet to visu pirkt pašam ir ļoti dārgi, labs ergonomisks krēsls vien maksā aptuveni 400-500 eur) Problēmas pareizi nodalīt darbu un privāto dzīvi Paarslodze
--	---

	Nespēja pilnvērtīgi koncentrēties darbam, kad bērns mājās vai arī jābūvē kopā ar bērnu. Strādāju medicīnas jomā un darbs, tomēr, vieglāks strādājot klātienē. grūtāk nodalīt darbu no mājas dzīves Mājās ir grūti nodrošināt darbam nepieciešamos apstākļus. Ir nepieciešamas klātienē tikšanās ar kolēģiem, klientiem Socializācijas trūkums ar kolēģiem, neērta darba vide (manā gadījumā darba vieta ir bērnistabā), darbā traucē ģimenes locekļi, kas atrodas mājās. Grūti nodalīt darba dzīvi no privātās, ja darbs ir nebeidzams, darbā galds turpat blakus, attiecīgi neizej pat no mājas, tikai strādā. Grūti pārslēgties vakarā no darba, jo iztrūkst kaut vai fiziskā pārvietošanās no ofisa uz mājām, kas ļauj smadzenēm atslēgties no darba problēmām. Nav pieejami dokumenti papīra formātā, ja tādi nepieciešami. Mazinās tiešu cilvēcisko kontaktu nozīmi Ja nav ērts darba galds mājās, tad ir grūtāk piemeklēt ērtu vietu, kur strādāt. Darbā klātienē var izrunāt vairāk lietas un arī operatīvāk nekā attālināti. Grūti nodalīt darba pienākumus no personīgajiem pienākumiem. Ir "kārdinājumi" darīt kaut ko citu. Grūtāk 'iziet' no mājām, mazkustība Palielināti elektrības rēķini, kuri jāapmaksā pašam. Arī ūdens patēriņa palielinājums. Mājās esošās lietas, kas novērš no darba, piem., ledusskapis, televizors, u.c. Bērnu radītie trokšņi un uzmanības novēršana no darba pienākumiem. Jāiekārto jauna darba vieta, pielāgojoties esošajiem mājas apstākļiem. Privāto datoru un citu ierīču izmantošana darba vajadzībām. Es nevaru drukāt visus dokumentus uz sava printera un papīra (tikai minimāli). Visi darba dok-ti nav pieejami elektroniski, vai arī tos nepieciešams fiziski parakstīt." Atkarībā no darba. mācību profila ir neiespējama praktiska darba (piem., mācību prakses) veikšana un tā kontrole, ir profesijas kur tas vispār nav iespējams (medicīniskas manipulācijas u.c.) Lieki izdevumi lietojot un apmaksājot savu datotehniku, It drošības un personas datu aizsardzības jautājumi, strādājot attālināti, lietojot savu tehniku utt. darba kvalitāte un termiņu neievērošana, virsstundas, neizkustēšanās, monotoms darbs. bērni mājās, kas neļauj simtprocentīgi pievērsties darba lietām. Visu laiku atrodies vienā vietā un vienā vidē - māja ieiet darbā vai darbs ienāk mājās Domāju ka vairākums darbinieku tomēr ne tik ākli un atdevīgi strādā nē mājām vai attālināti. Nav sajūtas, ka esi mājās/darbā. Mainās darba atmosfēra un ritms Reizēm grūti koncentrēties, pietrūkst darba atmosfēra Materiāli tehniskais nodrošinājums. Interneta nodrošinājuma neesamība no darba devēja puses. Grūtāk īstenot darba uzdevumus gadījumā, kad bērni ir mājās Nav ideāla darbavietas (regulējams galds, biroja krēsls). Jebkurā brīdī nav pieeja visiem papīra dokumentiem, kas atrodas birojā. nav optiskais kabelis Grūtāk koncentrēties darba pienākumiem, reizēm apkārtējā vide traucē Ne visiem piemērots, nederēs cilvēkiem, kam problēmas ar disciplīnu mājas atmosfēra nemotivē 100% pilnīgi nodoties darbu izpildei Grūtības nošķirt darba laiku no privātā laika un darba vidi no privātās vides. Grūtības ievērot darba disciplīnu. Var būt vairāk ārējo traucēkļu. Jābūt stingrai pašdisciplīnai. Ne visus darbus var darīt attālināti. Zinu, ka citi kolēģi neizmanto iespēju strādāt attālināti, jo mājās ir mazi bērni, kuri traucē pilnvērtīgi pievērsties darbam, tāpat arī tie kolēģi, kuriem nav iespējas iekārtot darba vietu mājās atsevišķu no pārējiem mājniekiem un ērtu, nav sajūsmā par darbu ārpus biroja. " Ilgais laiks, kas jāpavada pie datora. Grūtāk koncentrēties darbam Darba devējs nekompensē komunālos maksājumus, internetu. Strādājot attālināti ir problēmas piekļūt vajadzīgiem arhīva dokumentiem, kas nav pieejami tīmeklī. Uzņēmumam nav izdevies izveidot sistēmu, kas ļaut pietiekami elastīgu un vienlaikus
--	--

	drošu pieeju datiem, tai skaitā sensitīviem. Rezultātā pieejami tikai "svaigie" dati. Nevieni nav atcēlis pierakstus, mapes, grāmatas papīra versijā, kuras bieži vajag izmantot, lai kvalitatīvi veiktu darbu. Strādājot attālināti, būtu nepieciešams "pārvilkt" visu darbu uz mājām, bet daudz produktīvāk varu strādāt tad, ja arī fiziski esmu citā vidē, kas pielāgota tieši darba vajadzībām - iekārtojums, darba līdzekļi, kolēģi. Svarīgi, lai nav traucējošu elementu - kā piemēram mājdzīvnieki, citi ģimenes locekļi utml. Vienīgais variants ir kā māksliniekiem veidot "studijas" - t.i. izolētu, un, ieteicams, citur esošu vietu darbam, kurā nevienam netraucē "ne pa tēmai". Diemžēl šobrīd man nav iespēju savā dzīvesvietā ierīkot un aprīkot speciālu darba kabinetu. Neuzskatu, ka to būtu jādara arī darba devējam. Strādājot kolektīvā tomēr ir citas izmaksas, kā piemēram - vienu printeri izmanto vairāki, nevis tas vajadzīgs katram savs, utml. Daudzi darbā fiziskā formātā esoši materiāli REIZĒM jāizmanto visiem kolēģiem - darba telpas vajadzīgas kaut vai kā bibliotēka, kura jāapmeklē, lai iegūtu vajadzīgo informāciju. Pašmotivācija Darba devējs nenodrošina darbinieku ar nepieciešamo datortehniku, darbiniekam jāpatērē savi resursi (piemēram, paaugstinās elektroenerģijas patēriņš, netiek labots darbinieka dators, jo atbildība tiek uzlikta uz darbinieka pleciem). Jāuzmanās, lai nepieļautu datu noplūdi (personas dati u.c. ierobežotas pieejamības informācija) Darbs visas dienas garumā kopā ar visiem ikdienas mājas darbiem. Zūd personiskās apkalpošanas priekšrocības, zūd papildus kvalitāte, pievienotās pakalpojumu vērtības un atgriezeniskā saite no klienta kļūst nepilnīga (seklāka un tukšāka). Darba devējs nenodrošina darbinieku ar nepieciešamo datortehniku, darbiniekam jāpatērē savi resursi (piemēram, paaugstinās elektroenerģijas patēriņš, netiek labots darbinieka dators, jo atbildība tiek uzlikta uz darbinieka pleciem). Jāuzmanās, lai nepieļautu datu noplūdi (personas dati u.c. ierobežotas pieejamības informācija) Darbs visas dienas garumā kopā ar visiem ikdienas mājas darbiem. Zūd personiskās apkalpošanas priekšrocības, zūd papildus kvalitāte, pievienotās pakalpojumu vērtības un atgriezeniskā saite no klienta kļūst nepilnīga (seklāka un tukšāka). Ir daudz papīra materiāla, ne viss ir pieejams elektroniski, līdz ar to, problēmas sagādā, ja kaut kas ir nepieciešams no papīra dokumentiem, kas atrodas ofisā. Mājās jāiekārto darba vieta. Daudziem cilvēkiem darbs ar tehnoloģijām, bailes no to neveiksmīgas pārvaldes rada papildus stresu. Ne visiem mājās ir patiesi kvalitatīvas iekārtas un rīki. Ģimeniskā vide, visvairāk bērnu klātbūtnē ir traucējoša lai noskaņotos darbam. Bieži bērniem ir attālinātas mācības un jāsadala iekārtas un interneta jauda un klusie stūrīši. Tuvā leduskapja kārdinājumi, mazkustīguma veicināšana. Pārāk daudz laika jāpavada pie datora, kas noteikti ietekmē veselību. Nav izveidojusies pieredze tādā darbam. Darot darbu mājās, traucē apkārtējās vides faktori, tādi kā citu ģimenes locekļu klātbūtne, mājdzīvnieki, trokšņi. Vienvēidīgi pavadīta diena. Mazkustīgums. Beidzoties darba dienai, vēl sanāk kaut ko domāt par darbu - grūtāk atslēgties. Pašdisciplīna Maz kustos Zūd robeža starp darbu un privāto dzīvi Augstas prasības no darba devējiem, grūti atslēgties no mājasdarbiem, tehniskais nodrošinājums, darbs izvērsas 24/7 Izmaksu pieaugums. Sajūta, ka visu laiku esi darbā. Sanāk strādāt vairāk Ja ir bērni mājās - problemātiski! darbam veltītais laiks pieaug salīdzinot ar darbu ifisā. Grūti apvienot ar mājas pienākumiem, nodalīt darbu no mājas dzīves, sadalīt uzmanību ģimenei un darbam, koncentrēties Nepietiekams internet ātrums (pārslogoti internet pakalpojumu sniedzēju resursi) Ja ikdienā mājās ir bērni, tad nepieciešama atsevišķa telpa, kur netraucēti darboties.
--	--

	Nebar norobežot darba laiku, no mājas laika ģimenei. Zūd darba efektivitāte. Darbs pārklājas ar mājas ikdienu. Jāprot plānot laiku, pastāvība Grūtāk organizēt savu laiku Grūtāk sevi motivēt Daudz grūtāk mobilizēties darbam, īpaši, ja mājās ir vēl citi ģimenes locekļi. Nav pieejama sistēma, lai attālināto darbu varētu veikt mājās katru darba dienu neskaidrības ir jāizprot pašam ar interneta palīdzību, lielākoties, nespēšana nodalīt mājas no darba, tajā skaitā, teritoriāli, jo šobrīd darbs ielaužas mājās, teiciens, par darbu domā darbā - ir grūti realizējams, līdz ar to tas rada stresu" Grūtības nodalīt darbu no personiskās dzīves Disciplīna Nav pieejamas visas iekārtas Reizēm grūti sevi motivēt, daudz kas novērš uzmanību no darba, pietrūkst kolēģu Savu resursu patērēšana (elektrība, ūdens, printeris uc.iekārtas), par kuru papildus darba devējs nemaksā. Motivācijas trūkums. Nav pieejamas uzņēmuma iekārtas, bez kurām nav iespējams kvalitatīvi izdarīt darbu. Piem. lielformāta drukāšanas iespēja. Sadzīviskas lietas, kas novērš no darba pienākumu pildīšanas, piem. ēst gatavošana darba laikā, bērni u.c. Koncentrēšanās, bērni Darba vidē nav tik ergonomiska, pozas lauskas kas, vēlme pastrādāt ilgāk. Daļējs koncentrācijas zudums darba uzdevumiem Personīgi man ,nav pieejama visa nepieciešamā informācija mazākas kustības, samazināta socializēšanās Koncentrēšanās grūtības, ja mājās attālināti nestrādāju viena. Piemēram, ja mājās notiek arī bērnu attālinātā mācīšanās, kur jaunākajam bija nepieciešama arī palīdzēšana mācībās. Grūtāk koncentrēties, ja ir traucēkļi. Sajūta, ka kaut kas netiek padarīts. Cieš veselīgs uzturs un robeža darba laikā beigam Dažreiz grūti savākties Darba laiks vairāk kļūš nenormēts - tas nereti ieilgst krietni pāri 16:30 Nav noteikta darba laika Grūti sakoncentrēties veicamajam darbam, dažādas papildus lietas novērš uzmanību. Darba apjoma palielināšanās, slodze redzei, patērētas lielākas koncentrēšanās spējas. komunikācija ar kolēģiem un komandas sajūta. Sadzīviskas diskusijas pie tējas. Samazinās fiziskā aktivitāte - ļoti pie tā jāpiedomā, un jāmotivē sevi kaut ko darīt. Samazinās rūpes par sevi - pusizmazgāti mati, var vazāties halātā. utt. Izteikti sēdošāka darba forma. Ir apgrūtināta steidzamu darba uzdevumu risināšana. Disciplīna, darbu gaitas dinamika ir lēnāka. Informācijas vakuums, dzīvas komunikācijas trūkums, darbs 9-18 no mājām ir nogurdinošs Blakus apstākļi-citi attālinātā darba veicēji mājāsaiņniecībā Koncentrēšanās un motivācijas trūkums. Tā kā mājās man nav atsevišķas darbistabas, tad strādājot tajā pašā telpā, kur guļ un dzīvo (vai arī virtuvē), domas mēdz aizmaldīties pie ikdienā veicamajiem mājas darbiem. Apkārtējie procesi mājās dažkārt traucē. Resursu pieejamība koncentrēšanās, ja parādās traucējošie blakus faktori (citi pienākumi, kas nesaistīti ar darbu) Grūti strādāt. Telpas , darba vietas ergonomiskais aspekts. Socializēšanas trūkums. --Pakāpenisks motivācijas zudums ikdienas pierasto rituālu veikšanā- kārtība, higiēna utmldz, --Pakāpeniski attīstās depresijas pazīmes, --Ģimenēs ar bērniem attālinātā darba iespējas tiek ievērojami traucētas, jo lielākā daļa laika tiek patērēts bērnu pieskatīšanai un palīdzībai mācībās,
--	--

	--Lielākai daļai cilvēku nav iespēju norobežoties no pārējiem ģimenes locekļiem netraucētam darbam. --Ne visa veida darbus ir iespējams veikt attālināti" "1) Nav atsevišķas darba telpas, kā rezultātā jāreķinās ar ģimenes daļēju līdzdalību; 2) Nav ērta tehniskā nodrošinājuma (piemēram, 2. ekrāns, printeris) un aprīkojuma (galds, krēsls pareizajā augstumā); 3) Mājas traucēkļi, kas novērš uzmanību - ģimenes locekļi, ēst gatavošana; Mazāk strādā Ja mājās visu dienu ir arī bērni, tad darba ražīgums krīt "Ja tomēr kāds dokuments ir vajadzīgs, aizkavējas darbs. Attālināti pieslēdzos darba datoram. Reizēm birojā kāds to izslēdz (neskatoties uz visādām zīmēm un brīdinājumiem to nedarīt), tad man tomēr ir jālūdz kādu atkal pieslēgties, iestartēt to attālinātās pieslēgšanās iespēju. Mazkustīgums, pašam jātaisa brokastis, pusdienas vakariņas Nevar visus dokumentus paņemt uz mājām Ergonomiska vide, divi datora ekrāni Nav privātās telpas. Mājas kļūst par darba vietu, kur tu visu laiku faktiski esi darbā. Bīrvdienas sajūk kopā ar darba dienām un visas dienas kļūst par darba dienām. Nav tik vienkārši nodalīt darbu no mājām. Mājās bērni un dzīvnieki traucē. Nav tieša saikne ar darba kolēģiem darba vietā, pazūd komandas gars un sadarbība. Visu dienu pavadi pie datora un interneta sanāksmēs, arī papildus kursi ir attālināti datora, kas nozīmē to, ka no rīta 9.00 līdz 22.00 sēdi pie datora. nav atbilstošas datortehnikas un darba materiālu mājās Virstundas, mazkustīgais dzīves veids, papildus izdevumi elektrībai Nebūt biroja, netikt klāt daudzām lietām Ergonomiska vides nodrošinājuma trūkums, ierīču (printeru/skeneru, u.c.) neesamība. Tiek regulāri pārsniegtas darba stundas/ strādātas virsstundas, bet vadībai liekas, ka neesi noslogots, jo viņi neredz. personīgi man nav sava telpa un darba galds zūd robeža starp darbu un privāto laiku/dzīvi Nav pieejama aparatūra. Mājas nav speciālas darba vietas Nespēja koncentrēties darba pienākumiem, ja nav iespējams mājas apstākļos izveidot darba vidi no kurienes būtu ērti strādāt. Mājas apstākļos var arī nebūt nepieciešamā tehnika, piemēram, printeris, skeneris uc" Attālinātis darbs nav piemērots visiem amatam. Nav vairāku monitoru, grūtāk noturēt fokusu Iespējams, kāds to var ļaunprātīgi izmantot un strādāt ar ne tik lielu atdevi. Jāgatavo mājās ēst, nevis var aiziet uz tuvāko kafējnīcu. :) Ar priekšnieku grūtāk saņemties izrunāt svarīgas lietas par atalgojumu, problēmām, pārdomām.. Darba vides noskaņojuma atšķirības tomēr mazina produktivitāti, tehniskais nodrošinājums atšķiras. Slikts internets, neergonomiska darba vieta Mājas vide novērš uzmanību Ārējo apstākļu traucējumi, īpaši ģimenes cilvēkiem Manā gadījumā ceļš uz darbu un no tā ir kā treniņš, K2, velo, pelde, ziemas pelde, ja nav šo iespēju, tad vajadzīga papildus plānošana, ja tas neizdodas, var tikt ietekmēta fiziskā un garīgā veselība. Ja ir normāls kolektīvs, tiešo kontaktu trūkums var radīt nomāktību. Mājās nevienmēr ir iespēja koncentrēties noteiktām lietām, traucēkļi - mājnieki, suņi, kaķi, ... IT drošības trūkumi. Dažreiz traucē ģimenes pienākumi. Vairāk tiek tērēts komunālajos" Disciplīnas trūkums var izraisīt problemas Cilvēks sāk slinkot, darīt mazākas kustības." grūtāk koncentrēties Iespējami apkārtējās vides traucēkļi darba veikšanai.
--	---

	Pašmotivācijas problēmas atrodas mājās. Grūti koncentrēties Grūti pārsiegties no mājas noskaņas uz darba režīmu. darba izpilde, ja nav ieviesta darba kārtība mājās. Mājas traucēkļi, nepiemēroti darba apstākļi Jābūt pietiekami pašdisciplinētam, motivētam un strukturētam, lai darbu varētu un mācētu veikt attālināti Ir jābūt sakārtotam tehnoloģiskajam procesam, dokumentu aprīte nav tik pieejama. Dzīvīgums darba procesā Tas, ka viss laiks tiek pavadīts vienā vidē. Nepieciešamo resursu trūkums- nav pieejami nepieciešamie teh.līdzekļi, nav pieejami (arī no datu drošības viedokļa) visi darbam nepieciešamie dokumenti, dati Ne visi mak un var strādāt attālināti Spēja novērst ārējās ietekmes, kas traucē darbam. Darba laika dažādība, ja ir lielāki projekti ar mazākiem termiņiem tiek strādātas virstundas. Pieejamība, dažādie laiki, kad atbild citi kolēģi, taču ir nepieciešami apstiprinājumi, lai virzītos uz priekšu, reizēm ,saraustīti no dažādiem kanāliem Samazinās darba efektivitāte, jo salīdzinoši ir mazāka kontrole. Iespējams kādai daļai nav piemēroti darba apstākļi, Jāgatavo pusdienas un dažreiz viena ēdienreize ir vairākas ēdienreizes. Ātrāk pienāk rutīna. nav tehniskais nodrošinājums, spriedze mājas apstākļos Mazāka koncentrēšanās darbam, samazinās komunikācija ar kolēģiem, samazinās fiziskās aktivitātes 100%nekoncentrējas darbam, grūtāk kontrolējams darbs vadītāju puses Ja ģimenē vienlaicīgi notiek arī attālinātās mācības bērniem, tas var novērst darbinieka uzmanību. Darbi tiek izdarīti ārpus oficiālā darba laika, bet tas var ietekmēt citu darbinieku darbu. Darbinieki ir ar dažādu pašdisciplīnas līmeni un no darba devēja puses to ir grūti izkontrolēt. Socializēšanās trūkums, mazkustīgāks dzīvesveids, lēnāks darba process Lēnāk iet darbi, kur nepieciešami vairāki kolēģi Sistēmas strādā lēnāk nekā ofīsā Nepiemērotas darba telpas un dažādi traucējoši sadzīviski jautājumi Grūtāk organizēt brainstorm apspriedes ar kolēģiem, vai pajautāt kādus mazos jautājumus. Protams, jāspēj nodrošināt nepieciešamais aprīkojums un vide produktīvai darba veikšanai. Grūtāk atslēgties no darba, strādā ilgāk kā noteiktās darba stundas Nav pieejama visa biroja tehnika. Nav tik ērts darba aprīkojums. Tehnoloģijas nevar ilgstoši aizstāt cilvēcīgu komunikāciju. Novērš bērni ar savu attālināto mācību procesu Darbinieki nemāk plānot laika resursu un jauk ar mājas lietām. "1.Komunikācija ar kolēģiem, 2.Risks pārkāpt datu aizsardzības likumu 3.Pilnībā nevar nodrošināt drošu darba vidi.
	Tādu nav ja neskaita bērnu esmaību mājās tad nekādu Tādu nav. Nav trūkumu Ne atradu Nav. Ja netraucē mājsnieki Nav trūkumi Man tādu nav. Daudz studēju neklātienē, tāpēc man tas ir ierasts veids. Nezinu.
	Nestrādāju attālinātu darbu, līdz ar to nevaru iedomāties mīnus. Mana darba īpatnība ir tā, ka attālināti strādāt nevaru Nav. Nav.

	Manā gadījumā- intrešu izglītībā darbam ar bērniem no 5 gadu vecuma nav iespējams nodrošināt mācību darbu attālināti, jo darbs saistīts ar materiālu. Ja bērns mācās attālināti, tad nākas iesaistīties arī mācību procesā un tikt "izrautam" no darbiem
--	--

Kas veicinātu attālinātā darba attīstību (n=260)

	Menedžments, digitālais aprīkojums. Darba devēja attieksmes maiņa It sistēmu ieviešana un pilnveide uzņemumos, izglītošana, uzņēmumu kultūras maiņa Uzņēmuma vadības ieinteresētība veicināt un atbalstīt attālināto strādāšanu. Labāki tehniskie risinājumi. Darba struktūras (komunikācija un atskaites par padarīto) pārplānošana. darba devēja nodrošināts ekipējums strādāšanai mājās. Uzņēmumu atvērtība un darba daļēja pārstrukturizācija. Darba devēja pretimnākšana Tas būtu atkarīgs no darba specifikas. Elektroniskās datu vides attīstība Sociālo kontaktu iespēja klātienē. Sakārtotas darba vides nodrošinājums no darba devēju puses (galds, krēsls, internets, monitors). Cilvēku prasmes attīstīšana strādāt attālināti. Darba devēju/ vadītāju izglītošana attālinātā darba organizēšanai. Pieprasījums pēc šāda darba formāta no darbinieku puses, piedāvāta iespēja no darba devēja puses izvēlēties šādu darba formātu. Iespēja tehniski un praktiski aprīkot darba vietu mājās. elektronisko pakalpojumu integrācija cilvēku dzīvēs arvien vairāk - pieprasījums pēc epakalpojumiem pieaug - vairāk darba vietu IT sfērā / attālināti utt. Uzņēmuma politika un stratēģija Ikdienas online sapulces, uzdevumi doti iezvanoties online, vairāk komunikācijas.. Rezultāti, ka attālināti darbs tiek izdarīts kvalitatīvi un ar mazākiem resursiem Nepieciešamība ārkārtas situācijā. Uzņēmuma resursu ekonomija. Darbā izkopta attālinātā darba kultūra/ noteikumi, kas jāievēro strādājot no mājām. (cik ilgā laikā jāatbild uz ziņām, kopējas sapulces). Iepļānot kādu laiku, kad kolēģiem būtu jāsanāc kopā, kaut uz kafiju nezinu Tehniskais nodrošinājums. Digitalizācija Dažādi kursi. - vairāk piedāvāto rīku apzināšana un ieviešana ikdienas darbam tehnoloģijas Tehniskais aprīkojums 100% no darba devēja, profesionālā pilnveide - kā strādāt attālināti, jo ne visu, kas ir klātienē var pārnēst uz attālinātu darbu Vadības uzticība padotajiem, ka darbi tiks izdarīti arī, ja nebūs vienās telpās. Kopīga izpratne par to KAS TAS IR un KĀ TAS STRĀDĀ. Piem. visi saprot, ka ierašanās birojā ir darba dienas sākums, ir visiem izprotams pusdienu pārtraukums un darba dienas beigas. Attālinātajā variantā arī būtu jābūt saprotamiem un reāli izpildāmiem šādiem vai līdzīgiem darba dienas posmiem. Otra lieta - regulāras un OBLIGĀTAS (1x nedēļā vai 1x mēnesī, atkarībā no individuālas uzņēmuma specifikas) klātienēs tikšanās. Es vēl saprotu kā šāda tikšanās strādātu 10-20-30 cilvēku komandai, bet galīgi nav skaidrs kā tas izskatīsies lielos uzņēmumos ar 500+ darbiniekiem un sazarotu uzņēmuma struktūru. Kvalitatīva komunikāciju nodrošināšana darba devēja spēja pilnvērtīgāk komunicēt darba kārtību utt. Izpratne no vadības, ka tas var uzlabot darba rezultātu un darbinieku apmierinātību. Un vadītājam iemācīties uzticēties padotajiem, kā arī pašam mainīties mainot uzraudzības sistēmu. Nepieciešama programmatūra, internets un aprīkojums.
--	---

	Darba istaba ar visu nepieciešamo. Darba grafiks. Strādājot birojā 2-3 dienas nedēļā Covid pandēmijas turpinājums. Būs darba devēji, kas atteiksies no biroja telpu īres. esmu pret Perfekts tehnisko līdzekļu nodrošinājums Domāšanas maiņa un uz sasniegumiem orientēta darbinieku nodarbināšana, kuru pārvalda vīziju, mērķi un sasniedzamos rezultātus vadīt-spējīgs, rerusu (ideju, atvērtības) bagāts vadītājs. Darba kā sava profesionālā "es" paplašinājumu, nevis darba kā socializēšanās platformas, attieksmes veidošana darbinieku vidū arī būtu kaut kas, kas veicinātu attālināta darba attīstību. Darbā ir jāstrādā un jāizpauž sevi profesionāli, bet attiecības, socializēšanos un izklaidi ir jāveido ārpus darba un ar attiecīgu atdevi. Priekš vecāka gada gājuma cilvēkiem, iespējams, nepieciešams domāt par veidiem, platformām un pieejām, kā efektīvāk ļaut apgūt jaunās tehnoloģijas un mazināt bailes un aizspriedumus par to, ka tas ir grūti, jo vairāk laika paņem nevis apmācība, bet gan "kaulēšanās" par to, vai ir nepieciešams to darīt tā vai citādi... Ja visu vecumu cilvēki bez aizspriedumiem apgūtu jaunās lietas, tad arī nākotnē, iespējams, attālināta darba ideja kļūtu populārāka un to nenoboikotētu (valsts pārvaldē) vecākā gadagājuma cilvēki, kas nevēlas mācīties un tāpēc nav pamēģinājuši... Darba devēja aktīva iesaiste un attālināta darba veicināšana, piedāvājot un uzsverot šādu iespēju. Manuprāt, tas, ka nodarbinātais ietaupa savu laiku un resursus (nav jābruc uz/no darba, nav jālej degviela vai jāpērk sabiedriskā transporta biļetes). Nodarbinātajam ir plašākas iespējas plānot savu darba dienu, pašorganizēties. darba devēja pielāgošanās Darba devējs, nodrošinot visu vajadzīgo mājās Vispirms jau piespiedu apstākļi (covid-19), tikai tā ir iespējams piespiest cilvēkiem mainīt savus paradumus. darba devēja pieejas maiņa, lielāka uzticēšanās darbiniekiem Tehnoloģijas, efektivitāte Ne visās profesijās ir iespējams attālināti strādāt. ārējās vides faktori Atbilstoši darba apstākļi dzīvesvietā co-wokking vietas, darba devēja atbalsts Personīgi, manā gadījumā nevar palīdzēt. Cilvēku domāšanas veids. - mobīlā interneta tīkla attīstība; - digitālo platformmu attīstība IT tehnoloģiju pieejamība Darba tehniskais nodrošinājums no darba devēja puses. Nestrādāju attālinātu darbu, līdz ar to nevaru iedomāties attīstību. Darba devēja finansiāls ieguldījums darba vides nodrošināšanai. Efektīva digitāla vide - studija Kvalitatīvs tehniskais aprīkojums Vadītāju apmācība konkrētu darba uzdevumu došanā un rezultātu pieņemšanā. Domāšanas maiņa, pārorientējoties uz paveikto nevis uz dežurēšanu noteiktajā laikā biroja telpās. Piekluve visiem dokumentiem, saviem epastiem utml un tehniskā aprīkojuma nodrošinājums. Darba devēji, kas būtu atvērti attālinātā darba nodrošināšanai Ja darbs piešķirtu komunikāciju iekārtas (datorus, web austiņas, mikrafonus); Ātrāks mājas internets; labāks tehniskais aprīkojums un uzņēmuma vadības ieinteresētība to ieviest Šāda tipa notikumi, uzņēmumu statistika, ja tas ienes ieguvumus un izdevumus i samazinās tad uzņēmumi būs ieinteresēti veicināt šādu darba veidu. inovatīvāki attālināto sanāksmju rīki, sistēma kā tiek nodota pati svarīgākā info Pilnīgs tehniskais nodrošinājums un darba devēju pretimnākšana attiecībā uz elastīgu darbalaiku.
--	--

	Tas, ka tas tiek pieņemts par normu un darba devēji saprot, ka arī šis ir veids, kā var organizēt darbu. Ierobežojumi Printeri, skeneri mājās, visi faili digitāli dienas režīms no vadības puses, pašam grūti sevi motivēt strādāt, ja nākas strādāt no mājām Vadītāju izpratne par šīs darba organizācijas formas plusiem. Vadītāja paša spēja būt elastīgākam, nepieciešamības gadījumā uzlabojot savas vadības stila prasmes. Tehnoloģijas Tehniskais nodrošinājums (lai tiktu pie visiem dokumentiem), darba vietas izveide mājās. Darba telpas nodrošināšana mājās, domāju, ka tā ir lielākā problēma. Konkrēti nosprausti iknedēļas mērķi ar vadītāju, kurus nedēļas beigās izrunā. Tehniskais nodrošinājums, ieskaitot apmaksātu interneta pieslēgumu, telefonu, darba galds un krēsls, ekrāns, kas lielāks par portatīvo, utt. pēc vajadzībām. Sadarbība un komunikācija starp dd un dņ, kā arī izstrādātas vadlīnijas gan uzņēmuma, gan valstiskā līmenī Nekas, jo attālināts darbs nav produktīvs un kvalitatīvs ilgtermiņā. Dokumentu elektroniskā aprīte. Ja visi uzņēmumi atteiktos no papīra rēķinu sūtīšanas (vismaz par pakalpojumiem) un sūtītu visu PDF. digitālās prasmes, interneta pieejamība spēja pašiem organizēt savu darbu, ievērojot un izpildot noteiktos termiņus (pašorganizācija un pašdisciplīna) Lielākas iespējas apgūt Praktiskas zināšanas datorapmācībā, IT drošībā utt., Plašāka datorprogrammu vārdnīcu, sistemātiskāka papildmateriālu pieejamība, Angļu valodas apguve, Psiholoģisks darbs ar sabiedrības grupām pašapziņas celšanai, iespēju prezentācija utt. sakārtota darba vide spēja norobežoties no privātajām lietām , u.tml. Stereotipu mīšana sabiedrībā Atbalsts tehniskajam aprīkojumam - atbilstošas darba vides iekārtošanai Darba devējam butu jānodrošina attiecīgais aprīkojums, piem., ne tikai portatīvais dators, bet arī otrs monitors vai klaviertūra Tehnoloģiju attīstība Tāda situācija kā tagad, kas notiek pasaulē dēļ vīrusa. Attālināta darba veikšanas sistēmas pilnveidošana un attīstība Bezmaksas interneta pieeja Reizi nedēļā ar darba devēju vai tiešo vadītāju un vai bez kolēģiem attālinātās sapulces 20-40min Zoomā, piemēram. Pārrunāt, kā veicas, kas nepieciešams. Uzzināt, ko darbinieki paši var ieteikt. interneta ātrums Drošāks interneta savienojums Vadības pozitīva attieksme, iespēja darba pienākumus pildīt attālināti motivēta mobilizācija Mājas ofisa piedāvājums - darba devēja palīdzība ar tehniku, ātru internetu Ja tiktu nodrošināts dators. Digitalizācija Darba devēju izpratne par tā priekšrocībām. tehniskais nodrošinājums Apmācības strādāt digitālajā vidē. Domāju, ka daudzi izmantos attālinātās darba iespējas arī pēc Covid 19 ierobežojumu beigām, jo biroji ietaupa uz ļoti daudziem ikdienas "sīkumiem". Noteikti ietaupās kafija, elektrība, ūdens patēriņš. Domāju, ka viens no grūtākajiem darba devēja jautājumiem darbam attālināti - vai darba ņēmējs pilnvērtīgi izmanto darba laiku, vai ražīgums ir tikpat pietiekams kā darbā birojā. Līdz ar to, ja darba devējs jūtīs, ka darba ražīgums ir pietiekams, domāju, ka arī turpmāk tiks piedāvāts izmantot iespēju strādāt attālināti.
--	--

	Morāls un materiāls gandarījums. Tai jābūt cilvēka brīvai izvēlei. ievieš daļēju attālināto darbu daļēji attālināti, daļēji klātienē labs tehniskais nodrošinājums LAbs aprīkojums (liels monitors), virtuāli laika vadības asistenti, kas atgādinātu kko darīt, Cilvēku pielāgošanās Visu kolēģu labas IT iemaņas, labs, tehniskais nodrošinājums-dators, jaunākās programmas (visiem). Prasme strādāt tiešsaitē. Darbinieku apmācība Sakārtota darba vide mājās. Organizēta, droša datora vide. Visa nepieciešamā biroja tehnika. Izstrādāta metode, kura aprēķina kompensāciju par izdevumiem, kas rodas strādājot no mājām. Darba devēji - ja tie uzticētos darbiniekiem un ļautu brīvi strādāt arī attālināti Attālināts darbs nav iespējams visiem, nav piemērots visiem. Attālināts darbs pilnībā aprīkotā darba vidē citā vietā vairs nav attālināts darbs. Tas ir darbs citā vietā, bez tiešiem kontaktiem ar kolēģiem. Vai visiem darbiniekiem visās jomās būs iespējams iekārtot individuālus izolētus darba kabinetus? Tā ir utopija, Ievieš attālināto darbu globālā mērogā. Attālinātā darba attīstību jau tagad veicina tas, ka pamazām sabiedrībā rodas izpratne, ka arī attālināti var strādāt un ka tas ir tieši tik pat nopietni un atbildīgi kā piemēram darbs no biroja. Jo iepriekš bieži vien daudzi uzskatīja, ka tas nav nopietni, vai arī neuzticējās attālināti veiktajiem pakalpojumiem. piemēram es attālināti strādāju jau aptuveni 10 gadus, bet tieši šobrīd COVID laikā man ir radušās daudz tādu iespēju, kas nebija iepriekš - apmeklēt apmācības un kursus Zoomā vai Team; nodot atskaites elektroniski arī tur, kur iepriekš prasīja tās iesniegt fiziski; Izpratni no klientiem - jo iepriekš reizēm bija jāskaidro, kāpēc mani nevar "sastapt birojā" utt. Darba devēja vēlme 1. Inovatīvs un kvalitatīvs , jaudīgs aprīkojums, ideāli, ja tas būtu apmaksāts no darba devēja vai valsts projekta puses. 2. Vēl labāka interneta kvalitāte, ātrums un nodrošinājums visā Latvijas teritorijā, lai varētu labi strādāt attālināti arī no reģina nostūriem. 3. Iespēja izbaudīt ik pa laikam patiesi kvalitatīvus reālās kopābūšanas mirkļus, sajūst kolektīva garu, humoru, lai atkal varētu turpināt strādāt attālināti. 4. Varētu attīstīties pakalpojums, līdzīgi kā bibliotēkā vari izmantot internetu, bet tieši darbam piemērota, noslēgta, klusa vide, veselībai nekaitīga, droša no vīrusiem un datu noplūdes, izīrējamas darba vietas netālu no mājām-cilvēkiem, kas ģimenes apstākļu dēļ nevar strādāt no mājām. maksimāli izmantot video zvanus, digitālo rīku izmantošana ar tradicionālajām - piemēram, darba grupu darbi ar līmlapiņām digitālajā vidē. Nevajag neko speciāli veicināt - jāļauj cilvēkiem pašiem izlemt, kā ērtāk un produktīvāk Grūti pateikt. Konceptijas "Darbs no mājām" izveide, kurā ietilptu informācija, kā sagatavot darba vietu, kā pareizi atpūsties, kad vēlamās pazes un maltītes utt. Uzņēmuma vadības intensīvāka komunikācija ar darbiniekiem. Tehnoloģijas, likumi Darba 'telpas' iekārtošana savā dzīves telpā. procedūru digitalizācija Digitālās prasmes Darba devēja izpratne. Jāsaprot, ka kontrolēt darba kvalitāti un izpildi var arī citādāk, nevis uzraugot darbinieku klātienē. Darba devējiem jāpārzina vairāki komunikācijas rīki, lai brīvo varētu sasniegt darbiniekus un organizēt darba procesus. Pārtraukumi sportam Konkrēti mērķi no darba devēju puses par sasniedzamo rezultātu, tehniskais atbalksts ar tehniku, infrastruktūru Tadas platformas ka Workplace, strukturets ieksejas komunikācijas plans Uzticība no darba devej
--	---

	Darba devēja redzamie ieguvumi Atbalsts dažādu iekārtu uzturēšanai, pakalpojumu apmaksā Profesionālās pilnveides uzlabošana. Mājas darbi mēdz novērst koncentrēšanos. Vērtību maiņa, mentālā veselība Darba devēja atbalsts. Veselīgs balanss ar klātienē un att. Darbu IT attīstība, elektronisko parakstu ieviešana uzņēmuma lietvedībā. Darba devēja pretimnākšana darba ņēmējam, kas var strādāt attālināti, nodrošinot nepieciešmo aprīkojumu darba mājās. Uzņēmuma lietvedības sistēmas, kas samazinātu papīra apriti, neprintējot dokumentus, bet apstiprinot tos ar iekšējo uzņēmuma eparakstu. Uzņēmuma iekšējo procesu pārkārtošana attālinātā darba iespējām. Latvijas sabiedrības prasmes Visu vadītāju izpratne par attālinātā darba priekšrocībām. Attīstīt attālinātu rīku izmantošanu - uzlabotu tālmācību bērniem, lai vecāki varētu strādāt paralēli. Elektroniskas sistēmas Visa informācija sistēmās Izmaiņas darba likumā, lai darbiniekus varētu arī materiāli sodīt par neizdarīto (vienkāršoti atvelkot no algas), jo pretējā gadījumā lielākā daļa ļoti slinko - un nomainīt tos pret neslinkojošiem bez nopietna iemesla arī neļauj darba likums, līdz ar ko uzņēmēji šajā situācijā ir ķīlnieku lomā un ir spiesti uzturēt arī dīkdienus. - No sliktās puses, ja turpināt Covid, tad vīruss. Vai, darba devējs atbalsta darbiniekus un nodrošina viņu darbu attālināti. Sabiedrības viedokļa, darba devēju viedokļa maiņa. Daudzi domā, ka strādājot no mājām nevar pilnvērtīgi darīt tiešo darbu. Gluži otrādi-pārāk daudz tiek veltīts laiks darbam. Aprīkojuma piešķiršana, vai piemaksa par savu telpu un iekārtu izmantošanu Birokrātijas un "papīru kalnu" samazināšana un pārvēršana digitālos dokumentos. Sakārtoti un adaptētie procesi uzņēmumā. Uzņēmuma kultūra un vēlēšanās mainīties ar tieksmi uz attālinātiem procesiem vairākas sfērās. Nepieciešamība. Covid Darbs no visurienes, ne tikai mājās. Kafējnīcā, bibliotēkā, citās telpās, ārā parkā utt. Regulāras Zoom sapulces. Jaunas IT sistēmas. E tehnoloģijas Ietaupīto resursu aprēķins un dažādu komunikācijas/datu apmaiņas sistēmu ieviešana. Viss, kas ir nepieciešams ir stabils, pieejams, samērā lēts internets, atbilstoša programmatūra, kvalitatīvas iekārtas darbam, skaidri, bet individuāli pielietojami, ievērojot personas brīvības, noteikumi, komunikācijas nezūdamības un cilvēku spēja konstruktīvi, analītiski sarunāties. Darba devēju uzticēšanās darbiniekiem Komunikācijas tehnoloģijas Komunikācija ar kolēģiem un vadību Disciplīna Izpratne un motivācijas kampaņas darba devējiem, jo daudzi ir iesīkstējusi 19.gadsimtā darba devēja lielāks atbalsts Dokumentu elektroniskā aprīte. nezinu Ģrūti teikt, kas veicinātu. Iespējams, ka papildus apmācības. Atbilstošas dator tehnikas un programmatūras/ datu bāzu pieejamība mājās. Skaidri algoritmi, kādos gadījumos pie kā vērsties ar jautājumiem. Ļoti skaidri formulēti darba uzdevumi Nekas, jo kvalitatīvs darbs mājās nav iespējams. Iespējams ir profesijas, kur to var izdarīt, bet ne manā gadījumā. Atvērtība uzticēšanās.
--	--

	Tehnoloģijas, ātrs internets Neesmu par to domājis. Nezinu. Lielāks skaits darbiniekus, kas veic darbus attālināti tiešsaistē e-tehnoloģijas Skolēnu atrašanās mācību vietās klātienē Ja Tas būtu izdevīgi darba devējiem Laiks... Sabiedrības kopējās domas maiņa :) iespēja komunicēt attālināti Ārējie apst Pieprasījums no darbiniekiem Nezinu. Iedvesmojoši vebināri Veicināt var darba devēja atbalsts : nodrošina darbiniekus ar viedierīcēm, legālu programnodrošinājumu un sakaru apmaksu. Un darbinieka aktīva iesaiste procesu uzlabošanā. Spēja pielāgoties un gūt jaunas prasmes jauna programnodrošinājuma apgūvē. Kā arī jābūt labai pašorganizēšanās spējām, lai mājās neveidojas prokrastinācija, vai arī pretējs process - darbinieka pārslodze un izdegšana. Tā jau ir ierasta prakse, tik dažas, piem., valsts iestādes ir iestagnējušas domāšanā, iespējams, ir jāmaina domāšana. Striktas darba vides ierīkošana mājās vidē. - Motivācijas programmas. ergonomiska darba vieta mājās, atbilstoša infrastruktūra (stabilis & ātrs internets + darba devēja pusē atbilstošs nodrošinājums attālinātam darbam) Ja darba devējs spētu nodrošināt visu nepieciešamo darbam, sākot ar elektroniku, beidzot ar komunikāciju, lai visi ir vienoti. Covid19 and next generation. Savā IT darbības sfērā neredzu potenciālu attālinātai darba veikšanas attīstībai. Likumdošanas izmaiņas. Digitalizācija. speciāli aprīkotās telpas mājās, iespēja izvēlēties darba laika stundas (nevis 9-18, bet strādāt savā režīmā), darba uzdevumu sadalījums tādā veidā, ka nav nepieciešama pastāvīgā projekta stādīju saskaņošana ar kolēģiem Ļoti labi saplānota darba diena Koplietošanas telpas katrā pilsētā/ciema ārpus Rīgas, piem. paplašinātas bibliotēkas. Uzņēmuma vadītāju uzticēšanās darbiniekiem. Darbiniekiem sajūta, ka uz viņiem palaužas. Stabilis interneta pieslēgums reģionos Sistēmu apvienošana. Ja darba vieta nodrošinātu ar tehniku (piemēram, mana darba vieta deva iespēju darbiniekiem saņemt monitoru personīgai lietošanai, kas ir būtiski darba izpildē, jo ar darba nodrošināto laptopu no mājām strādāt ir diezgan apgrūtināts. Kā arī tika atdotas vecās mēbeles, piemēram, datorkrēsli, kas ļauj iekārtot savās mājās ko līdzīgu darbistai). Uzņēmuma darbinieku papildus apmācība par attālināto darbu vides uzlabošanu Ērtas darba vides radīšana mājās Šobrīd mani apmierina visas pieejamās iespējas. Vispārīga tendence... jo vairāk sadarbības partneru to piekoptu, jo vieglāk būtu adaptēties lielākam cilvēku skaitam Dažādu darbam nepieciešamo līdzekļu/ inventāra pieejamība Tehniskais aprīkojums. Papildus digitālās prasmes. Darba telpa. --Politiskā situācija valstī, --Digitalizācijas attīstība dažāda veida profesijās 1) Ilgstoša ārkārtējā situācija; 2) Sistēmu pielāgošana attālinātam darbam;
--	---

	3) Atbilstoša darbu plānošana, lai lielāko daļu būtu ērti un efektīvi paveikt ārpus biroja; 4) Vasara un brīvības iespējas. Domāju, ka nevajag attālināti strādāt Katrs nākamais saslimšanas vilnis Darba devēju uzticēšanās un uzskatu maiņa Vadītāja ieinteresētība, atbalsts. Mājās būtu jāiekārto kabinets. Nezinu Izpratne ka tas palīdz ietaupīt daudz resursu. Tīklu un informācijas tehnoloģiju vidē, kas ļauj ievest to attālinātu piedalīšanos darbā, kā arī apmācības Dokumentu digitalizēšana, infrastruktūras sakārtošana, procesu automatizācija. vairāk elektronisko dokumentu Attīstītākas tehnoloģijas Ja darbiniekiem būtu labas digitālās prasmes un viņi justos pārliecināti par tām. Ja darba devēji nodrošinātu, ka darbinieki tiek apmācīti attālinātajam darbam un regulāri sniegtu iespēju strādāt attālināti (varbūt pat, ka šāda iespēja būtu obligāti jāizmanto kādā noteiktā laika periodā). Ir nepieciešama atsevišķa darba vieta, ja strādā no mājām, kā arī viss nepieciešamais tehniskais nodrošinājums un pieejas, lai varētu pieslēgties visām sistēmām ārpus darba tīkla. nezinu, neesmu domājusi Koronavīruss sekmē digitalizāciju un globalizāciju arī attālinātajam darbam. Jaunu darba vietu izveidošana un cilvēku apzināšana par attālināta darba priekšrocībām varētu attīstīt attālinātā darba izplatīšanos. Iespēja veikt darbu brīvi izvēlēta laikā (Darba devējs dot iespēju veikt darbu sev piemērotākās diennakts stundās nevis obligāti liek pieturēties darba režīmam kāds ir pieņemts strādājot no ofisā, piemēram no 08.00-17.00. Darba devējs nodrošina ar kvalitatīvu (ātru) internetu Ļoti individuāli no darāmā darba Daļēja attālināta darba iespējas Pilns aprīkojums mājās Atbilstoša infrastruktūra Digitālās iespējas tehniskais nodrošinājums, darbadevēja apmaksāta infrastruktūra - t.sk. elektrība pilnvērtīgs tehniskais nodrošinājums. Tehniskais nodrošinājums.apmaksāts Pirkt darbiniekiem lielākus dzīvokļus ar atsevišķu darba kabinetu, apmaksāt elektrības patēriņu Ja to pieņemtu kā normu. Vadības lielāka uzticēšanās. Iespēja izveidot kvalitatīvu darba vidi mājās Labāk strādāt ofisā, tieši komunicējot ar kolēģiem Atbilstošs tehniskais nodrošinājums Ja uzņēmumi investētu vairāk tehniskajā nodrošinājumā - datortehnikā un sistēmās. Ofisa inventāra nodrošināšana. Minimāli - krēsla un galds, papildu monitori. Tas jau notiek tagad pandēmijas laikā Efektīva KPI sistēma Darba devēja izglītošana, jo manā uzņēmumā vadītājs uzskata, ja neesi ofisā, tad tu nedrādā. Darba devēja vēlme nodrošināt darbiniekam piemērotus apstākļus - ergonomisku darba vietu ar galdu, krēslu, atsevišķu telpu. Ērti lietojami komunikācijas kanāli, kas nodrošinātu personīgāku komunikāciju, bez jau ierastā čata vai zvanīšanas funkcijas. Darba devēja vēlme segt izmaksas par resursiem, kurus tērēju darba vajadzībām - gaismas, internetu, kafiju. Jo šīs visas lietas tiek patērētas ievērojami vairāk strādājot no mājām. Pandēmijas Uzticēšanās, mikromrnedžmenta mazināšana, darba pienākumu, mērķu labāka uzstādīšana un sarunas ar tiešo vadītāju par to, vērtēšana
--	---

	Vadības domāšanas maiņa. Vēl joprojām savu neizdarību un vadītprasmi trūkumu piesedz ar darbinieku "atsēdēšanu" darbā. Ja sēž, tāpat strādā. Kas sākās attālinātais un bija jānoformulē konkrēti uzdevumi, sākās problēmas. Elektroniska dokumentu aprīte, atteikšanās no fiziskā paraksta. Atsevišķa darba telpa ar aprīkojumu mājās. Darba devēju uzticība, darba ņēmēju atbildība Tehniskais aprīkojums, digitālās prasmes un rīki Pašlaik to veicina COVID Pandēmijas, tehnoloģiju pilnveide Kopējās plānošanas platformas, bezmaksas izglītošana IT drošības jomā. Internets Covid19 Vajag lai būtu precīzs darba plāns, noteiktie izpildes termiņi. Atskaites par paveiktu darbu jaunas tehnoloģijas Vienoti tehnoloģiskie risinājumi (tiešsaistes platformas u.c.) Pielāgotas darba specifikācijas darbam attālināti (kur tas iespējams)
Tehniskais aprīkojums	Darba efektivitāte nemazinās, mazinās stresa līmenis, ietaupās daudz laika. Vienīgi pietrūkst cilvēciska kontakta, ko var kompensēt vairāk un kvalitatīvāk pavadot laiku ar ģimeni. Viss labi Kopējā darba efektivitāte, domāju, ka pieauga, jo strādājot no mājām bija jāiemācās, kā saplānot laiku tā, lai var izdarīt gan darbu, gan arī mājas un ģimenes rūpes. Kad šo līdzsvaru atradu, sapratu, ka darbā labprāt iedziļinos koncentrētāk un pavadu tam mazāk laika, un paralēli paspēju arī citas lietas. Esmu pat apsvērusi iespēju paņemt vēl vienu papildus daļslodzes darbu, jo šķiet, ka laiks pietiktu. Izpaliek "komunikācijas pauzes", kas birojā east nereti izplūst, un patiesībā laupa daudz laika (strādājam atvērtā tipa ofisā). Ar kolēģiem aktīvāk darbojamies tiešsaistes kanālos, kur koncentrētāk sarunājamies par problēmām, bet vienkāršu plāpāšana ir mazāk, toties ja ir - tad sirsnīgāka, jo notiek privāti. Pēc Covid gribētu iet uz darbu ofisā 1-2 dienas nedēļā un pārējo darba laiku strukturēt pašai - izvēloties, vai esmu mājās, vai strādāju no kaut kurienes citurienes. Gribētu, lai darba devējs vairāk koncentrējas uz padarītā darba kvalitāti un pienesumu darbam, nevis skaitītu stundas, kuras (produktīvi vai pilnīgi neproduktīvi) pavadu birojā. dabā specifika nepieļauj strādāšanu attālināti Un svars ir pieaudzis par 20 kg no nepārtrauktās sēdēšanas Mans darbs jau sākotnēji ir paredzēts tikai kā darbs no mājām (home-based). Pie kam strādāju starptautiskā kompānijā, kur darba organizācijas līmenis ir savādāks, nekā tas bija strādājot Latvijas kompānijās. Esmu pašnodarbinātā Profesionālā pilnveide nodrošināta, bet ne dēļ Covid vai attālinātā darba. Par pēdējo jautājumu īsti nezinu - liels uzņēmums, ļoti daudz dažādu programmu un rīku, bet pieņemu, ka drīzāk ne. Kolēģi ir sadalīti a grupām, kurām ir iedalītas noteiktas dienas, kad var strādāt birojā. Šajās dienās var plānot darbus, kuriem nepieciešams birojā pieejamais papildu aprīkojums (piem., 2. ekrāns, printeri utt). Ļoti labs modelis. Man strādāt no mājām ir ērtāk, jo nav neviens, kas mani traucē. Esmu produktīvāka, ka arī ietaupu savu privāto laiku, kas tiktu pavadīts ceļā uz/no darba Attālinātais darbs ir saistīts ar darba stundu pārstradi, jo darba specifikā ir lielu datu masīvu apstrāde un attālināti datu lejuplāde notiek lēnāk.